DE PATRIARCHEN

DOOR

H.W. CREUTZBERG

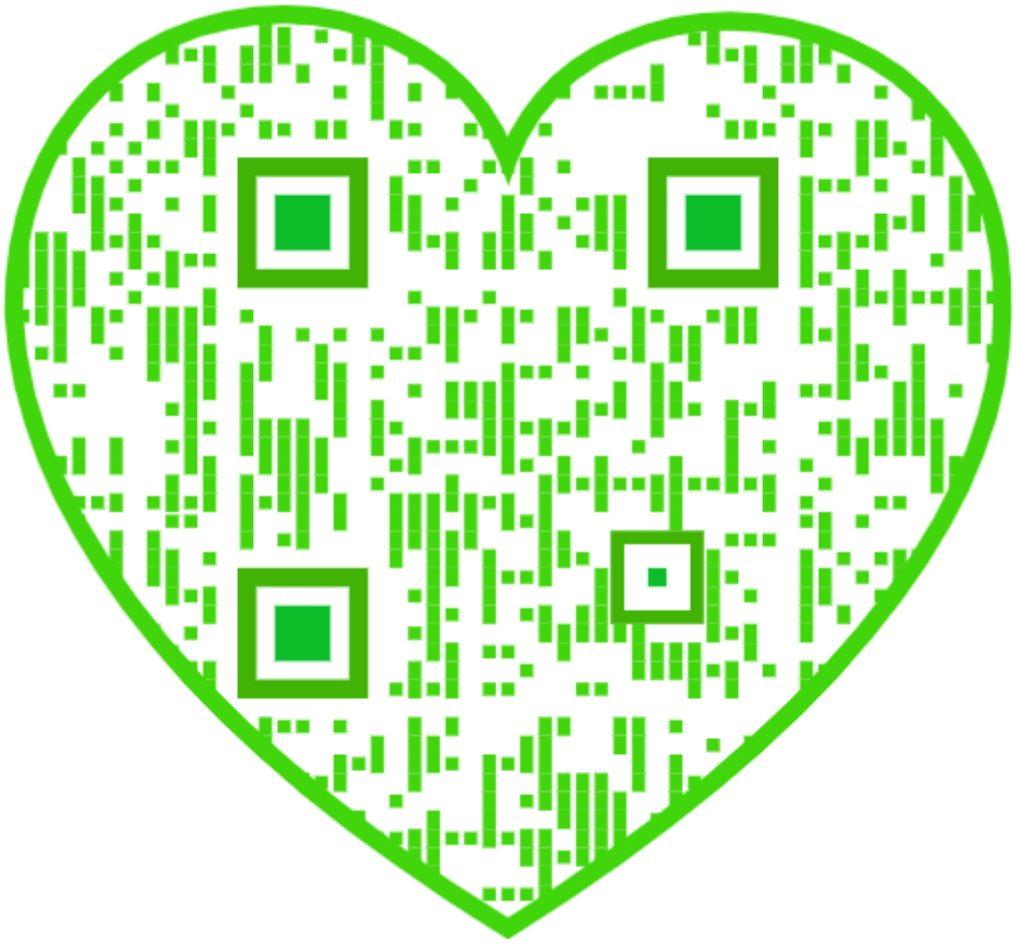

DE PATRIARCHEN

DE PATRIARCHEN

Hun Leven
en
hun Karakter

door

H. W. CREUTZBERG

D. A. DAAMEN'S UITGEVERSMAATSCHAPPIJ N.V.
'S-GRAVENHAGE

ABRAHAM. I

Hebr. 11 : 8.

Wie vele goede en wetenschappelijke dingen wil lezen, in kort bestek, over geschiedkundige beschouwingen dezer verhalen, kan Tekst en Uitleg van Prof. Böhl gebruiken. Vooral in de prediking houd ik mij strikt aan zijn woord (Genesis, bl. 114): „De beteekenis van Abraham is voor Israël en voor ons in de eerste plaats gelegen op het terrein van den godsdienst. Het feit dat, en de wijze waarop reeds Abraham in bijzondere verhouding tot God stond, is belangrijker dan de vraag, wat van de bijzonderheden van zijn leven al dan niet historisch is."

Dat neemt niet weg, dat geen enkel woord aan onze aandacht mag ontsnappen, geen enkel gegeven van plaats- of tijdsomstandigheden, want juist daarin leeren wij den man des geloofs kennen, zooals Willem de Zwijger was wat hij was, ook als geloovige, alleen en uitsluitend in het begin van den 80-jarigen oorlog en in Holland.

En nu is er in latere eeuwen een man, die zich voorneemt een groote wolk van getuigen te laten zien, die op een of andere wijze geloofd hebben en natuurlijk zegt hij het meest over Abraham, den vader der geloovigen. En dan begint hij dadelijk in Gen. 11 en 12 iets wonderlijks te vinden, waarvan hij zegt: door het geloof is Abraham etc.

Wat is dat? Zie, daar is een familie, misschien oorspronkelijk uit de Arabische woestijnoasen, maar nu

woonachtig in Ur der Chaldeën, die na het verhaal van Babels torenbouw reden vindt dit goede land te verlaten. Hun doel is Kanaän, waarvan zij gescheiden zijn door de ontzaglijk breede woestijn. Daarom beginnen zij Noordwest te trekken, altijd binnen Mesopotamië, den Euphraat links houdend, totdat bij Haran de overtocht zoo smal mogelijk zou worden, naar Syrië, Damascus, Kanaän, Megiddo en Egypte. Dat is de aloude heirweg der karavanen. Maar daar in Haran blijven zij steken. Zij trekken voorloopig niet over den Euphraat.

De oude vader Terach, die den trek begon, sterft in Haran. En Nahor blijft er wonen.

Abraham is de eenige, die het doel volbrengt en over de rivier durft trekken, het onbekende en dorre tegemoet. En hij weet dit als een bevel Gods en hij is gehoorzaam. En nu volgt dadelijk de eerste zegen.

Daar moet iets belangrijks gelegen hebben.

Veel later zegt Jozua (Jozua 24 : 2): over gene zijde der rivier hebben uwe vaders van ouds gewoond en zij hebben andere goden gediend.

Is dat de oplossing van het raadsel? Heeft misschien Terach iets gevoeld van angst voor het al te vruchtbare en weelderige Zuiden in zijn oer-oasebewonerinstinct, meenende dat de andere kant der woestijn veiliger zou zijn?

Was Haran hem voldoende ver van Ur, maar tegelijk nog veilig achter de groote rivier? Nu was toch de groote tocht onnoodig geworden. De aarzeling, de halfheid ligt in dit geslacht. Als Lot met zijn nicht is gehuwd, hebben wij slechts te denken aan den zoutpilaar in het dal. En Abraham's slaaf, Eliëzer, vindt later hetzelfde bij Nahors geslacht, Bethuël en Laban.

Volgens andere berichten sterft Terach op 145 jarigen

leeftijd en dan reist Abraham terstond af. Volgens Genesis 11 vertrekt deze eenzame, terwijl zijn vader nog leeft.

In elk geval is hij, door het geloof geroepen zijnde, gehoorzaam geweest om uit te gaan naar de plaats, die hij als een erfdeel ontvangen zou en hij is uitgegaan niet wetende waar hij komen zou. Het wonderlijke van dit alles is, dat Abraham gering acht de vastigheden der zijnen en toch niet op losse schroeven leeft of vaagheden genoegzaam acht, noch wissels trekt op „hiernamaals", wat toen trouwens geheel ongebruikelijk was.

Neen, want op een andere plaats ligt voor hem een erfenis.

Hij is geen avonturier en hij weet, wat hem wacht. De geloofsdaad ligt in de gehoorzaamheid. En de zware last daarvan is in het „niet wetende, waar hij komen zou".

Abraham is in alles het tegenbeeld van Babel en zijn torenbouw. Dáár de velen, hij alleen.

Dáár willen zij een naam voor zich maken. Hij ontvangt zegen.

In Babel: de angst om verstrooid te worden. Hier: een man die eenzaam uitgaat.

In Babel: de versplintering, waardoor ieder zijn eigen weg zoekt. Bij Abraham: een wereld, die gezegend wordt door zijn geloofsleven.

In Babel: eendracht maakt macht, opdat wij er allen beter van worden. En toch komen dan duizenden achter en degenen, die slagen, worden zelfzuchtig, zij worden gehaat en gevreesd.

Bij Abraham: de eenzaamheid en de offerande, God, die zijn werk doet en het druipt van zegeningen.

In Babel: een toren, die tot den hemel moest reiken en God komt het werk belachen.

In Abrahams geslacht een heuvel, Golgotha, en voor 't eerst is de hemel werkelijk bereikt.

ABRAHAM. II

Hebr. 11 : 9 en 10.

Het begin van Abraham in Genesis en ook in den Hebreërbrief is: verlaten, achterlaten, uitgaan.

Hij weet wonderlijk dat het moet. Deze wetenschap en dit te kunnen is zijn geloof; zijn moeite en zijn strijd daarmee zijn hem mogelijk door de gehoorzaamheid.

Zijn geloof weet van een erfdeel, zijn gehoorzaamheid gaat die aanvaarden, ook al weet hij niet, waar hij komen zal.

In dat uitgaan is de stichter van Israël het diametraal tegenovergestelde van Babel.

Babel is de antipode, het is de wereld. De veiligheid en de rust en het samenblijven en de gezelligheid.

Een toren, welks opperste in den hemel en voor zich een naam op de aarde, dat is het doel van een volk, dat Abraham ontvlucht, om een eigen volk te gaan worden. Vandaar dus dat hij uitgaat, niet wetende, waar hij komen zou.

En nu gaat het tweede woord van den Hebreërbrief een stap verder, zonder de vergelijking met het achtergelatene op te geven.

Wij zullen hiervan iets zien in Genesis 12 : 6—9. Zij zijn aangekomen in het land Kanaän, zij en de zielen, die zij verkregen hadden in Haran.

Over Damascus voert de weg over de Jordaan, boven de zee van Tiberias om, midden in het land.

Ze komen in Sichem, daar is een oud heiligdom; onder de bladeren van den terpentijnboom hoort hij

Gods stem. Het is de leeraarsboom, waarschijnlijk met orakel. Maar hij hoort daar zijn eigen God en bouwt Hem een altaar.

Er staat teekenend bij: De Kanaänieten waren toen in dat land. God zegt: uwen zade zal ik dit land geven.

Maar tegelijk moet hij weer door. Want de Kanaänieten! En hij laat het altaar van zijn God achter. En straks tusschen Beth-El en Ai richt hij een nieuw op. En weer moet hij door naar 't Zuiden tot een hongersnood hem geheel wegdrijft naar Egypte.

Dit is alles ongeloofelijk sober, als wij bedenken dat in de wolk der getuigen dááraan juist de prachtige tekst is ontleend.

Een inwoner is eigenlijk een bijwoner. Of nog sterker. Want in het verhaal van de Emmausgangers is hetzelfde woord gebruikt voor: alleen vreemdeling in Jeruzalem.

En nu moet men maar voelen wat het zeggen wil, als men niet krijgt, wat God beloofd had; als men daarom zijn vastigheden verlaten heeft en men moet zich ook bij God zien te verzadigen met een nieuwe belofte, laat ons gerust zeggen ad calendas graecas, want nietwaar: de Kanaänieten!

Nu moet men verstaan, wat de onrustige tenten beteekenen. En altijd weer moeten de pinnen los uit den grond. Geen blijvende plaats.

En nu niet alleen als men uitgaat, niet wetende, waar men komen zal.

Maar nù, als men aangekomen is in het land der belofte en 't is een vreemd land, waarin men precies eender leeft als op weg daarheen.

Dit is het tweede stadium der beproevingen Gods. En nu staat er van dezen man: door het geloof was hij bijwoner in vreemd land en leefde in tenten.

Niet zuchtend en klagend, niet morrend en murmureerend, maar door 't geloof.

Wat is dat geloof hier?

Soms zouden wij zeggen: het geloof is iets van kleine kinderen, die nog vast vertrouwen. En 't komt niet en een enkel woord geeft weer moed en doet teleurstelling dragen. En dikwijls is dat zelfs niet noodig, zij behoeven niet eens zichzelf er overheen te dragen; droomige oogjes zien in de verte het beloofde land.

Het zijn er niet velen, met wie God aandurft de toefluisteringen: Nog niet, nog niet, verder op, hooger op, nog hooger.

Als Carlyle na 40 jaar oneindige zwaarheid er eindelijk is, dan is hij toch weer de vreemdeling.

Als Paulus eindelijk Rome bereikt heeft, dan is het als gevangene. Als Petrus is waar hij zijn moet, dan mag hij zijn handen uitsteken, opdat anderen hem leiden.

En wat ziet het droomend geloofsoog van Abraham, zoodat hij het kan uithouden het land zijner erfenis, in tenten, niet te bezitten?

Want hij verwachtte de stad, die fundamenten heeft, welker kunstenaar en bouwmeester God is.

Eigenaardig, dat de man, die het gebied van Babel verliet, toch weer een stad verwacht. Maar de sterkte daarvan ligt niet in den toren omhoog, maar in de fundamenten omlaag.

In Babel hebben wij 't bedacht en uitgevoerd. Van de andere stad is God beide architect en bouwmeester. God is de kunstenaar, die het uitdenkt en die tegelijk zijn wonderlijke gedachten ten uitvoer brengt.

Maar de schoonheid van die stad ligt juist onder den grond, in de fundamenten.

ABRAHAM. III

Gen. 12 : 10—20.

Na de beide episoden, die de Hebreërbrief zoo groot uit dit hoofdstuk gehaald heeft, komt een veel kleiner gedachte, maar die de redacteur van het Genesisboek diermate belangrijk acht, dat ze op verschillende wijze driemaal voorkomt.

In vers 10 staat tweemaal van den honger in het Zuiderland. Ten eerste als motief tot vertrek uit het land der belofte, dat hij juist met moeite bereikt heeft, maar ook, opdat wij eenigszins zouden verstaan dat, gevaarlijk of niet, Egypte zijn eenig redmiddel is. Abraham is een verloren man, of hij moet eenigen tijd rustig in het land van den vruchtbaren Nijl kunnen vertoeven.

Want die zware honger is meer dan wij begrijpen. Elken dag inboeten een of twee of meer stuks van de kudden. Het dienstvolk ontmoedigd en murmureerend. En elken dag voor zichzelf de spanning van zijn gezag op te houden tegenover oogen, die hem verwijten uit het weelderige land van den Euphraat zichzelf en anderen verwijderd te hebben om een onbegrepen oogmerk.

De geweldig zware tocht naar Egypte wordt tenslotte aanvaard. Bij het eindeloos gebrek aan regen wenkt het rivierland moedgevend. En nu komt plotseling dat incident. Abraham weet instinctief, dat Sarai geroofd zal worden. Zijn eigendom heeft redelijke veiligheid, maar bij deze vrouw uit ver land wordt iets anders gewekt dan begeerte naar bezit.

De nood is groot, hij kan niet terug en nu maakt hij zich los van zijn vrouw. Als haar echtgenoot zal het hem slecht gaan, als haar broeder zal het hem goed gaan.

Hij weet nog niet, dat ook Sarai in het verbond Gods is begrepen. In den nood geeft hij haar verloren.

Zeg toch: gij zijt mijn zuster.

Wonder, dat de vader der geloovigen liegen kan. Zijn levenstaak is, om altijd in de groote lijnen te gelooven in de leiding Gods. Even wordt de obsessie grooter dan het geloof. Daar is de leugen. Altijd heeft God den weg gewezen en drieduizend jaren later zingen ze van hem: Door het geloof heeft Abraham ....

Eénmaal zal hij zelf den weg maken. De leugen! Gelooven is toch: aanvaarden, dat God het onmogelijke wil en dan gehoorzaam het goede land verlaten. Maar dan blijft toch gelooven, om nu ook alles over te laten op niet-zelf-gekozen paden. En ziet, even nemen wij 't in eigen hand: de leugen.

Er is nog iets. Godsdienstige menschen zijn daarom niet altijd zedelijke menschen. Soms integendeel.

Maar zij hebben wel stukken daarvan en zeker altijd de maatstaf der zedelijkheid. Zij mogen het zeggen. Als de Godsman Abraham in Egypte aankomt, heeft hij geen reden om vertrouwen te hebben. Zij zullen hem dooden om zijn vrouw. Zoo zijn ze daar nu eenmaal. Maar integendeel is het Egyptische volk streng. Als zijn leugen ontdekt is, krijgt hij Sarai dadelijk terug. Abraham wordt beveiligd door hooger macht, maar Farao houdt het laatste woord. Abraham moet zwijgen en heeft niets terug; niet onvriendelijk, maar uiterst zakelijk wordt hij den lande uitgewezen. Dit laatste werkwoord van het hoofdstuk is sarcastisch bedoeld (fortgeschafft). De man Gods een ongewenschte vreemdeling.

Dit is de diepste verootmoediging voor Gods kinderen: dat de heidenen hoog en nobel staan tegen ons ongerechtvaardigd wantrouwen in en dat wij zelf een figuur slaan en voor leugenaar staan. Dat is de dag, waarop we van onszelf genoeg krijgen, dat genade ons te veel is, dat de kinderen des lichts het licht alleen schenen ontvangen te hebben om d' eigen rimpels te scherper te zien.

En toch is het alleen maar, dat de Genadige iets naar buiten trok, wat er binnen in zat.

Als wij te goed van menschen gedacht hebben en het valt tegen, dan voelen wij ons bedrogen.

Maar het is niet half zoo erg als wij gewantrouwd hebben en het valt mee. Dan zijn wij beschaamd.

En als dan nog de schuld op onszelf valt en wij op leugen betrapt worden, dan is dat de diepste weg voor de heiligen Gods.

Wij kunnen ver van menschen en van onszelf tot God vluchten. Laat ons in der menschen handen niet vallen, maar in Gods hand.

Het moeielijke in Abrahams geval is dit, dat hij God hoort verwijten: waarom mijn hand losgelaten?

Daar hebben wij weer een der voorbeelden, dat wij God niet anders kunnen voorstellen dan zooals wij zelf zijn.

Ons geweten spreekt van recht en van niets anders. En de besten hebben een streng geweten, vooral „in de zaken, die bij God te doen zijn". Zou dit hier weer een der momenten zijn, dat Abraham gezien heeft den dag van den Zoon des menschen, waarin hij zich verheugd heeft, omdat na de zonde de Almachtige niet komt als rechter, maar als hoogepriester?

ABRAHAM. IV

Gen. 13.

Na het verhaal van Abrahams schande en beschaamdheid, komt het hoofdstuk der stille overgave, van het rustig geloof. Wij kennen allen in het leven der kinderen Gods die tijden, waarop wij met smart terugzien. Laat maar liggen, 't is beter voort te trekken. Niet alleen de zwakheden, ook de zonden der Zijnen liggen voor Gods rekening. Aan Egypte is niets meer te doen, noch goed te maken. Dus voort. Dit zijn goede dagen, omdat het ootmoedige dagen zijn. En nu volgen allerlei moeielijke dingen op zijn reizen, zoodat de groote patriarch in moeite gedrukt blijft.

En in dien toestand wordt een der rijke dingen van zijn leven geboren, waaraan de profetische verhaler dit zijn hoofdstuk wijdt.

Er is een oude weg van Egypte naar Gaza langs de kusten der Middellandsche zee. In enkele dagen komt Abraham in het zoogenaamde Zuiderland, de streek waarin Berseba ligt. Vandaar weer naar het land tusschen Beth-El en Aï, op de eerste reis in Kanaän zijn tweede halte en heiligdom.

Daar komt de moeielijkheid. Voor de groote possessies is het land te benauwd, vooral omdat de beste stukken allang eigendom zijn van de ingeborenen.

Van armoe komt altijd twist. Natuurlijk niet tusschen de hoofden. Misschien zelfs niet tusschen de oude slaven, die zij uit Haran hadden medegenomen, die de oude zeden verstonden. In het vorige hoofdstuk

staat over de vermeerdering van hun rijkdom in Egypte: vee, dat Kanaän niet voeden kan en slaven, die in armoedige tijden den twist maken. Ieder kan verstaan hoe vroeger bij gelijke aankomst aan een goede steppe de herders van Lot weken. Maar de uitheemsche menschen vechten voor hun eigen heer. En Lot, die het slappe familiekarakter heeft, is rijk geworden in Egypte en heeft de bekende pretenties gekregen en wil zijn herders niet neerzetten, want hij is zelf nu ook wel wat.

En weer zegt de schrijver: de Kanaänieten en Ferezieten woonden daar toen. Gevaarlijke positie, om twistend te wonen onder benijders.

Abraham weet, dat ze gescheiden de helft zwakker zijn, maar twistend bezetten ze geen vierde van hun macht.

Vandaar het rustige voorstel van Abraham om uit elkaar te gaan. Beter in de verte mannenbroeders, dan zoo samen te leven.

Maar in dat eenvoudig voorstel ligt een dubbele geloofsachtergrond: met deze daad zendt hij zijn erfgenaam weg en geeft hij het beste van de erfenis prijs.

De geloofsdaad is: God zorgt voor mijn erfgenaam. God geeft Zijn erfenis.

Begrijpen wij iets van de portée van zulke daden in de ziel van een mensch, die evengoed de wereld kent en waardeert als wij en ondergronds verbergt de levensspreuk: de Heere zal het voorzien?

Die twee mannen staan te spreken met het oog naar het Zuiden. Lot is vrij, hij kan kiezen. En kiest den rijkdom van de Jordaanvlakte links. Hij heeft Haran gekend, is in Egypte rijk geworden en kiest naar de wereld het rijke land. Is hij vergeten, waarom zijn oom Mesopotamië verliet? Vergeten het vroegere

idealisme, dat ook hem alles deed verlaten? Maar tusschen die jeugd en nu ligt de armoe en het zwerven en ook de rijkdom van Egypte. Hij kiest de Jordaanvlakte en zijn geweten zegt niets: hij is immers met Abraham mee uitgegaan en die laat hem toch kiezen. En tegelijk heeft hij links gekozen en op het verkeerde paard gewed.

De schrijver voegt er aan toe: en de mannen van Sodom waren boos en groote zondaars tegen den Heere.

Daarheen trekt Lot met zijn kinderen. Maar die laagvlakte zelf is als een hof des Heeren.

Wie Abrahams tenten verlaat, doet al een gevaarlijk werk. Wie Sodom verkiest, kan wel in de hand Gods blijven, maar tot den prijs van alles wat hij gezocht heeft.

En Abraham zelf?

Daar kan een moment zijn geweest van armoegevoel en misschien ook van verlatenheid.

Maar hij weet te luisteren naar den Almachtige en als hij Gods stem hoort, is de eenzaamheid weg.

Er is later gezegd: zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen het aardrijk beërven.

En dan doet het er niet zooveel toe, dat zij het land verliezen.

De zachtmoedigheid is geen karakterquaestie en geen aangeleerde deugd. Zij groeit door van verre te zien en te gelooven.

ABRAHAM. V

Gen. 14.

Dit hoofdstuk heeft heel wat oude namen en gegevens, belangrijk uit wetenschappelijk, niet zoozeer uit religieus oogpunt. Die daarover het laatste wil lezen, verwijzen wij naar Prof. Böhl, Tekst en Uitleg, waarin nog een apart artikel over dit hoofdstuk wordt genoemd.

Wij kunnen dit alles voorbijgaan en alleen iets melden van een strijd der Zoutdal-koningen, waarvan Lot terstond na zijn keuze des lands de dupe wordt.

De Noordelijke Mesopotamische en Hethietische koningen hebben die van de Zuidelijke beneden-Jordaanvlakte lang cijnsbaar gehad.

Toen dit ophield, zijn zij ter wrake gekomen, maar blijkbaar met eenige vrees voor de rijke macht. Men doet eerst eenig isoleeringswerk door de woestijnbewoners van Oost- en Zuid-Kanaän te verslaan.

Als daarna de groote slag valt, verliezen de vorsten van Sodom en Gomorra. Velen komen om in de moerassen, slechts enkelen ontkomen in het gebergte, waaronder dan Bera, de vorst der inwoners van Sodom.

Plotseling is Lot alles kwijt, ook zichzelf. Hij heeft de kans weder te komen vanwaar hij is uitgegaan, maar als slaaf.

Die in het land van den rijkdom gaat wonen, moet weten, dat velen daar begeerig naar zijn.

Na de débâcle en wegvoering is er misschien een van de oude getrouwen uit Haran ontvlucht en heeft gezocht, totdat hij Abraham vond.

Deze staat juist nu in zeer goede verhouding tot de Amorieten van zijn streek, Mamré, Aner, Eskol.

Hij heeft 318 man op wie hij kan rekenen.

Met deze jaagt hij achter de feestvierende, zwelgende bende, die zich moe draagt aan den buit.

Heel in 't Noorden bij Dan is de ontmoeting en overwinning en de achtervolging gaat tot links van Damascus.

Abraham redt zijn neef Lot en alle gevangenen met vrouwen en kinderen en keert aan deze zijde van de Jordaan weer naar het Zuiden terug.

Bij het dal Schavé, het Koningsdal vlak bij Jeruzalem, heeft hij een dubbele ontmoeting.

Eenerzijds komt de ontvluchte koning van Sodom bedanken en hem huldigen.

Anderzijds komt de buiten-alles-staande vorst van Salem voor hem zorgen en hem eeren en zegenen.

Bera, de zoon der goddeloosheid en Melchizedek d. w. z. mijn koning is gerechtigheid. Beiden zullen eeuwen bekend zijn tot op heden toe, in kwaad en in goed en zij staan voor Abraham.

De een wil alles geven, waar het leven der zijnen gered is. Abraham wil niets aannemen.

En hij zegt met een eed, dat geen bindriem eener sandaal belooning mag zijn, waarop Kanaän zich later zou kunnen verheffen als zij Abraham rijk zien.

Zij zullen dan weten, hoe de Allerhoogste God hem heerlijk maakt.

Nu zijn er menschen, die hooghartig zijn ten koste van anderen, die dan niets kunnen zeggen, maar het hunne denken. Integendeel hier:

Plotseling slaat Abraham de bajonet af: de Amorietische vrienden kunnen hun deel in ontvangst nemen.

Nooit iemand forceeren een hoogte mee op te

gaan, waartoe lust en aansporing niet uit eigen geest voortkomen.

Maar nog iets. Enkele menschen zijn hoog om hoog te zijn. Abraham denkt altijd het eerst aan God en komt dan vanzelf, zonder het te willen, hoog boven menschen en hun klein bestaan. Die jaloersch is op Gods eer, als zijnde de eenige, die rijk en heerlijk mag maken, die heeft de genade, dat eenmaal de koning van Sodom zien mag, dat iemand niet gekocht kan worden.

Maar dat Abraham nederig kan zijn tegelijk, bewijst de andere persoonlijkheid.

Niemand kan zeggen, wie de tienden geeft. En al heeft de Hebreërbrief voor het betoog noodig, dat Abraham zulks doet, wij vragen waarvan en waarom? Hij heeft volgens dit verhaal geen buit behaald. Zou het zijn, dat het oorspronkelijk verhaal Abraham van dezen man doet aannemen, wat hij den ander laat houden?

Want Melchizedek is onder de Kanaänieten nog een der weinigen, die in den Allerhoogsten God gelooven en die twee verstaan elkaar. Deze koning van Salem ziet hier den waren vrede geboren worden, omdat iemand alleen voor het recht wil strijden en geen buit verlangt.

En in groote verwondering schrijft hij dit toe aan den Allerhoogste. Hij laaft den moeden strijder met wijn en brood.

En hij zegent hem. En de ander buigt stille het hoofd.

ABRAHAM. VI

Genesis 15.

Een der vreemde hoofdstukken. Zal het ons ooit gelukken daar geheel achter te komen? Voor de rabbijnen hoogste mystiek en hoogste schoonheid, de Godsverschijning aan Abraham persoonlijk, zooals later collectief aan het geheele volk. Voor Paulus de grondslag van alle verhouding van God en mensch in dat beroemde woord: „En Abraham geloofde in den Heere en Hij rekende het hem tot gerechtigheid".

De heele Bijbel door is er een worsteling Gods om den mensch te bereiken.

Maar hier is de zwaarste poging van den mensch om God te bereiken.

Wij willen God en hebben Hem noodig als een balk in het water en hout in het vuur en voedsel voor het kind en wij kennen alle deze dingen als Zijn gave. Maar wij willen meer, Hem zelven en wij kunnen zoo moeielijk, neen heelemaal niet, door deze tastelijke wereld heenreiken naar de onzichtbare daarachter. En toch is het een enkele maal noodig, dat het geestelijke zich in de stof manifesteert, duidelijk gewild en bedoeld. In den Bijbel moet dit voorkomen, maar eigenlijk in elk geloofsleven. De kreet bij Jezus' doop, de stem van boven, als der Grieken contact is afgewezen, de aardbeving in den kerker van Filippi.

Dit alles is Gods doorbraak. Maar in dit verhaal durft Abraham bestaan het bijna te dwingen.

De schrijver verzacht zijn verhaal door God verantwoordelijk te maken (vrs. 9).

Dit is goed en ootmoedig, want onze stoutste gedachten komen zeker van boven, al is het Abrahams eer, dat God ze juist hem gaf en kon geven.

Het Godswoord in vrs. 1 is niet maar daarheen geworpen. Abraham, als de voorzichtigen, vreest na den krijg. Tenslotte was de overwinning een overval en zullen de belangrijke koningen het niet daarbij laten zitten. Hij heeft Lot geholpen, heeft zich in gevaar gebracht, geen belooning ontvangen en alleen begrepen, dat de scheiding van zijn neef uiteindelijk is, misschien zelfs wel door de weldaad.

Nu hoort hij in de eenzaamheid God zeggen: „Ik ben u een schild, uw loon zeer groot".

Maar wat heeft hij er aan, als de Damascener Eliëzer zijn erfgenaam is, zoon van zijn huis, maar niet zoon van hem.

De veilige plek achter het groote schild en de rijkdom weer daar achter baat ons alleen, als wij den erfgenaam hebben van onszelf.

En nu is daar in hem dat ijzersterke, dat hij voor de erfenis Gods een kind zal krijgen. Een heel land voor een heel volk.

Wat dat is, is niet te raden. Er zijn geen analogieën. Het is alles zoo menschenvreemd. Een volk te krijgen en een bestemd land daarvoor. En dit alles als levensdoel, maar dan zonder de eerste voorwaarde: het eigen kind! En dan dit alles te weten als Gods belofte en in den nacht dwalend, bij het zien van Oosterschen sterrenhemel, alleen weer te denken aan de ontallijke nakomelingen, Gods belofte en voorspelling. En dan te gelooven: God is vast. En dan van Gods zijde de hooge erkenning: dat is nu de juiste verhouding, en: Hij rekende het hem tot gerechtigheid. In volkomen vertrouwen het leven uit Gods hand ontvangen en in Zijn hand leggen.

En nu vraagt Abraham een teeken. Waarbij zal ik

het weten? Hij wil zekerheid, niet van wat hij betwijfelt, maar van wat hij gelooft [1]).

Na dien nacht wil hij een tastbaar bewijs en hij gaat met God een verbond sluiten, zooals Bedoeïnen-vorsten het doen. Daartoe neemt hij drie dieren van zijn kudden en deelt ze middendoor. In het Hebreeuwsch is het: verbond snijden. Men gaat dan tusschen de gedeelde stukken door. De twee, die het verbond sneden, hooren bij elkaar als de twee helften. Als zij het niet zouden houden, doe hun God als die dieren. De vogels blijven levend, om de roep van het verbond te verspreiden naar boven en horizontaal.

Volgens sommigen worden de dieren noch gegeten noch verbrand. Ze worden overgelaten aan de roofvogels. Daar staat nu de man, die een tastbaar bewijs wil. Hij heeft zijn hand uitgestoken en staat op God te wachten.

In het wachten wordt de spanning hevig. Daar komen reeds de roofvogels, eer er iets gebeurd is. Ontijdig. Abraham jaagt ze weg. En blijft wachten, eenzaam voor twee.

Totdat de overspanning hem in slaap doet vallen, als de nacht invalt.

In den slaap is God bij hem, terwijl hij daar ligt of zit tusschen de deelen der dieren. En God komt het verbond bevestigen. Met het kruis erbij voor zijn nageslacht. Dat is goed, daaraan herkent hij zijn God en hij kan het prijzen uit eigen leven. Want Zijn hulp is er op een tijd door Hem van te voren bepaald.

En als hij plotseling wakker wordt, zie daar rookdamp en vuur. Abraham staat op en voortaan weet hij dat hij God heeft gezien. Dit is de handreiking tusschen God en mensch.

Dit is het verbond met eedzwering van den Almachtige.

1) Opmerking van Merckens.

ABRAHAM. VII

Genesis 16.

Een verhaal, dat mijlenver schijnt te liggen buiten onzen gezichtseinder. Prof. Böhl vertelt, dat de oude wetten van Hammurabi, afkomstig uit hetzelfde land als Abraham en Sarai, aan een kinderlooze vrouw het recht geven, haar slavin aan haar man aan te bieden en het eventueele kind dan te adopteeren. De slavin raakt het kind kwijt, maar verbetert in positie. In vele gevallen komt het voor zooals hier, dat iemands natuurlijk rechtsgevoel het eigen geval scherper ziet dan dat van een ander. Hagar vindt zich de moeder van den erfgenaam en verlangt voor zichzelve de plaats, die haar toe moest komen. Daar groeien van die stille pogingen om Sarai op zij te zetten. Deze voelt zich gekrenkt en eischt van Abraham het recht, uitgesproken in dezelfde oude wetboeken, dat de slavin in zulke omstandigheden weer tot de volle dienstbaarheid terug wordt gebracht. Als dit gebeurt, wordt hoogmoed door hoogmoed gestraft. De laagste diensten lijken niet laag genoeg. Hoe menschen elkaar in een kleine ruimte kunnen plagen en irriteeren, als men den ganschen dag niet los van elkaar komt, vele vrouwen weten dat en kennen dat.

Hagar houdt het niet uit en vlucht.

Hoe moeten wij nu over de drie menschen denken? Over den patriarch bijna niets. Hij is hier de man van

het lijdelijk meegaan. Anderen doen het, hij heeft alleen de verantwoordelijkheid. Wat er fout in is, komt op de debetzijde van zijn leven. Maar hij doet het alles stil en draagt het stil. Tegelijk verheugt hij zich even over de uitkomst. Hij is even van het wachten af. Gods beloften van een leven wenken in de verte, maar hij mist God.

En Sarai? Wonder, hoe doodstil zoo'n leven gaat in de Arabische woestijnen. Maar daar leeft toch iets. En het komt op. Voor haar man of voor het geloof van haar man. Zij heeft zichzelve uitgewischt. Dat is toch prachtig. Maar zij doet het voor 't geloof en 't is geen geloofsdaad. Integendeel, het is harder gaan dan God, het is vooruitgrijpen, het is zelf doen. In plaats van nederig de hand op te houden. Zij heeft lang genoeg gewacht en kan niet langer.

Het gevolg van alles is een echte menschendaad, wel met gevolgen, maar zonder zegen.

En de derde is Hagar. Zij is de dupe en de bevoorrechte; zij heeft een oogenblik de weelde niet kunnen verdragen, maar de ellende heeft haar rijk gemaakt. Zij is een Egyptische, die in de tenten van Abraham geleerd heeft te luisteren, alvorens te spreken.

Zij behoort tot de duizenden en duizenden op deze wereld, die denken dat hun leven anders wordt door innerlijke of uiterlijke bevoorrechting.

Na eenige capriolen komt men altijd weer terecht op de basis, door God gesteld.

Wij hebben eerst de vlucht. Oneindige woestijnen, droogte, honger en dorst. Eindelooze vermoeienis. En dan een vrouw alleen in dien toestand. Primitief instinct zegt: naar den zonsondergang, daar ligt haar land Egypte. Misschien is zij 's nachts gegaan en 's namiddags zit zij ver weg bij een put. Zij mist alles,

behalve wat haar in het leven houdt: water. Niets anders dan leven en troosteloosheid. En de Engel des Heeren vindt haar: als zij zit, niet zoolang zij nog vlucht.

Die boodschapper Gods doet twee simpele vragen, die nog tot iedereen komen, als men vlucht en zijn eersten stiltijd beleeft: Vanwaar en waarheen? Alleen behooren wij nooit te vergeten, dat zij „gekend" is. De vrager kent haar naam en weet, dat zij Sarai's slavin is.

Vanwaar, waarheen? Ja, uit de hel is zij gevlucht. En als zij het halen mocht, wat onmogelijk is, dan komt zij in een nieuwe hel. In Egypte heeft niemand haar noodig en straks is zij daar een slavin met een kind, twee der veel te velen in harde wereld.

Om de tweede hel te bereiken, moet zij nog een derde door. Die eindelooze tocht en daar komt reeds de kille avond.

Ineens krijgt zij: ga terug en laat u vernederen; ga naar de plaats, die God u wees, doe eenvoudig uw werk en krijg een kind in de tenten van Abraham. Wie daar geboren wordt, is gezegend. Word de moeder van Abrahams kind, onder zijn dak en beschutting en draag gehoorzaam 't ergste. Dan is het in eens niet meer erg. Dan is er een nieuwe kracht om het te dragen. God kent haar, Hij heeft haar aangeraakt. En terwijl de gehoorzaamheid en de overgave in haar gaan groeien, komt de rijkdom. Haar kind zal een vrije zijn. Een woudezel van een mensch. Zijn hand tegen allen en de hand van allen tegen hem en toch zal hij zeker wonen. Maar de vrijheid wordt alleen geboren uit de gehoorzaamheid. Kan een moeder het eene grijpen om haar kind het andere te gunnen? En de aanraking Gods maakt al, dat zij juicht bij den put,

om haar nieuwe leven: Ik zie den God, die mij ziet.

En als zij straks in nieuwe levensvolheid haar zoon heeft, weet zij Abraham den naam te suggereeren: Ismaël = God hoort.

God hoort, als men naar Hem luistert.

ABRAHAM. VIII

Genesis 18.

Als wij dit hoofdstuk oppervlakkig lezen, is het ons moeielijk, omdat wij er aan alle kanten boven denken te staan. Het lijkt ons naïef tot het uiterste, het allerverst verwijderd van onze beschaving en ons inzicht, van wat wij over God denken. Dat God persoonlijk de gast van Abraham is, in menschelijke gedaante, aan een gewonen maaltijd, is ons even vreemd als het afdingen in geestelijke zaken. Maar het stuk behoort tot de oudste van het boek en het is natuurlijk de vraag of de antieke mensch, in voor ons onbeholpen vormen, de waarheid niet méér benadert dan wij.

Zou dit alles niet de uitbeelding zijn van het dubbele feit: Jehova, die Abraham zoekt te benaderen en Abraham, die den Almachtige tracht te vinden; de weg naar het hart is niet altijd kort en gemakkelijk, evenmin voor God als voor den mensch. Ook wij vinden dit, al zeggen wij het anders.

Abraham is op een morgen in den ingang zijner tent, als de dag heet gaat worden, vlak bij de eikenbosschen van Mamré, als drie mannen ineens voor hem staan. Hij buigt zich ter aarde en biedt hun alles aan, zijn eigen gaven expresselijk kleineerend. Het toeval, dat hen toch hierheen voerde, benuttend, kunnen zij uitrusten onder de takken, terwijl hij hun iets laat toebereiden. Tamelijk koel wordt zijn uiterste beleefdheid beantwoord en voorloopig is alles zeer hoog van de zijde der manifestatie van Elohim. Terwijl zij aan het

overvloedige maal aanzitten, staat Abraham inplaats van mede te eten.

Ineens komt de indringende vraag naar Sara, die in 't Oosten ongeoorloofd is. Dan de annunciatie, waarop Sara lacht. Dit is de telkens herhaalde zinspeling op Isaäks naam. Het is alsof God ingaat op zijn laatste bezwaren.

Was in 't vorige hoofdstuk het lachen van Abraham weggewerkt, 't geeft alles niets, zoolang Sara lacht. Vandaar het zeer Goddelijke woord: „zoude iets voor den Heere te wonderlijk zijn?", waarop zij deze uiting van ongeloof wil verloochenen.

„Zoude iets voor den Heere te wonderlijk zijn?"; in dit prachtige woord van zelf-hoogheid heeft de Eeuwige zich het diepst neergebogen naar de zorgen van zijn vriend en het alles glad gestreken in de uiteindelijkste complete overgave, die niets meer te wonderlijk acht.

Nu staan de drie op en gaan den kant van Sodom uit, begeleid door Abraham. Het is niet alleen de laatste, uiterste beleefdheid van den gastheer, daar is nog iets te openbaren, mede te deelen, in ontvangst te nemen.

Op dien tocht is daar bij God een gesprek tot Zichzelven. En de Heere zeide: Zal ik voor Abraham verbergen wat ik doe? Niets is te wonderlijk voor God en toch zal Hij 't niet verbergen. Dit is het grootste, wat Israël geopenbaard is en het is weggelegd bij Abraham en Mozes. God, die zoekt uit Zichzelven uit te breken en daartoe een mensch gebruikt en uitverkiest. Daarom wordt Abraham voortgezet, al is hij honderd jaar, tot een groot volk, waarin alle volkeren der aarde gezegend zullen worden. Want God heeft hem gekend tot een doel: den weg des Heeren te houden, om te doen gerechtigheid en gerichte. En nu

hoort hij, hoe het kwade gerucht van Sodom en Gomorra het komende oordeel Gods aantrekt. God zal zien of de maat vol is. En nu is daar ineens geboren het priesterschap van den eerste van Gods volk, die daartoe geroepen werd. Directe aanleiding is, dat hij Lot weet in het gevaarlijk gebied.

Nog eens, wie door de bijomstandigheden de zaak zelve niet kan zien, zal nooit het priesterschap verstaan, noch bij Mozes, noch stil verborgen offerend in den tempel, noch op Golgotha. Het eeuwige geheim is gehuld in het foedraal van den tijd. Het geheim van een God, die niet verbergen wil voor Zijn priester en van Abraham en zijn geslacht, dat God benadert.

Alles kan hier tegen den vorm ingebracht worden. Even nadenken, er klopt niets meer. Maar dan is de wereld beroofd van het schoonste. Twee soorten menschen zullen het bovendien niet verstaan; zij, die geen liefde kennen en zij, die te veel liefde kennen. Zij, die zeggen: het is Lots eigen schuld, waarom was hij zoo onbescheiden, hij krijgt zijn eigen loon thuis. En het is gelukkig voor de wereld, dat de oordeelswind over Sodom waait. En ook zij, die in blauwe droomzalen op de oneindige liefde Gods zich wiegen en onder menschen niet weten, dat de liefde van een held schrikkelijker is dan de toorn van een zwakkeling en die nooit aan den lijve voelden, dat de wereld schoon is om te zien en slecht om te zijn, zooals Schopenhauer zegt.

Maar er zijn enkelen, die gelooven in de crisis en nu heenworstelen naar het hart Gods.

Daartoe moet men gekend zijn, om den weg Gods te houden. Daartoe moet men, geloovende, de duisternis doordringen, die God ons geeft. In het begin weet men daar niets van, alleen de jaren maken iemand

priester. Zelfs Abraham begint zoo gemakkelijk. Wij zouden bijna zeggen, dat God geleerd wordt: Abraham is de meerdere. Zult gij ook den rechtvaardige ombrengen met den goddelooze? Het zij verre van U, zulk ding te doen. Verre zij het, zoude de Rechter der gansche aarde geen recht doen?

Maar dan komt ineens de verbijstering van volledig alles te ontvangen wat hij vroeg en niet verder te zijn. Plotseling is God God en Abraham een mensch.

Het is moeielijk hiervoor analogieën te vinden, hoe klein iemand wordt, die met veel en sterke argumenten clementie pleit en grootere tegenkomt dan hij mogelijk achtte en daarmee toch niets bereikt.

Men is ontwapend, men stottert, men wordt nederig en verward en de ander staat rustig met open handen, maar iets vreemds verhindert daar uit te nemen.

„Ik heb mij onderwonden te spreken tot den Heere, hoewel ik stof en asch ben".

Abraham wordt al kleiner en ootmoediger. En de spanning wordt al grooter, omdat God blijft toegeven tot dertig, twintig, tien toe, totdat Abraham henengaat naar zijn tenten en God ten gerichte.

Maar het verhaal blijft eeuwig.

Zelfs als het volkomen vervuld is door den man uit Abrahams geslacht, die door durft gaan God vast te houden voor de wereld, zelfs als er geen een rechtvaardige over is.

Maar toen op dat moment wist Lot niet, wiens voorbede zijn leven redde.

ABRAHAM. IX

Genesis 17.

Tusschen het eigenaardige Hagar-verhaal en het zeer prachtige priesterhoofdstuk, ligt dit als een laat toevoegsel, waarin wij zoo weinig ontdekken, behalve de namenquaestie en de besnijdenis. Als wij niet heel streng lezen, worden deze hoofdstukken soms vermoeiend van schijnbare herhaling.

Aleer te komen tot de priesterlijke voorbidding, moet er iets uit den weg geruimd, dat fout is geweest in de zaak van Hagar.

Het gaat met de ziel als met het lichaam: wat er niet in hoort, moet eruit. Het kan tijden lang blijven zitten, men heeft er geen last van, totdat op een dag het zich openbaart als tegenstrijdig.

Wij hebben gezondigd en denken: 't is bedekt. De jaren liggen er overheen. Het is vergeven en vergeten door den tijd. Maar de tijd is te onpersoonlijk om te kunnen vergeven en „vergeten" is veel meer onmogelijk dan wij denken. Zou het inderdaad mogelijk zijn iets mee in het graf te nemen, als Jezus zegt, dat de verborgene dingen van de daken zullen gepredikt worden? Als het waar ware, zou het vreeselijk zijn, want de openbaring is de genezing.

En nu zijn er met geweld verdrongen dingen, die plotseling uitbarsten, zooals bij David, wanneer de profeet hem aankondigt, dat hij bezig is een dubbel leven te leiden; de religieuse en de zinnelijke mensch; en Nathan laat hem plotseling zien, dat zonde doodzonde kan

zijn. Ook wordt het soms ineens openbaar bij de zonde zelve; zooals Petrus, die naar buiten gaat en bitterlijk weent. Men kan niet tegelijk Jezus liefhebben en verloochenen, al maakt de satan dit iedereen, telkens op andere manieren, wijs.

Zoo kan Abraham niet tegelijk geloovig zijn en wachten en tegelijk provoceeren en zelf maken. Dat zit er altijd nog, 't is dubbel geweest en een mensch is één.

En nu is dit verhaal het einde van een lang en langzaam proces van 14 jaren. Terwijl Hagar en Sarai zich aangepast hebben en Ismaël reeds rondloopt in de tenten met iets van bewust wordende machtspositie, terwijl het Bedoeuïnen-herdersleven emotieloos schijnt voort te kabbelen zonder eenig gebeuren, is het in den aartsvader wakker geworden: dat was fout, fout tegenover God.

Wat heeft Hij met dit alles te maken? En toch wel degelijk, God heeft met alles te maken en ten einde is elke fout zonde tegen Hem.

Heel, heel langzaam heeft God hem gezegd en op 99-jarigen leeftijd leeft de man nog voldoende om het te verstaan: Ik ben God, de Almachtige, wandel voor Mijn aangezicht en wees oprecht.

Deze korte samenvatting is prachtig. Het woord voor „oprecht" is „integer", onomkoopbaar en voornamelijk om aan te duiden de eenvoudige, aan God onderworpen stemming. Wandelen voor Zijn aangezicht is: niet eigen wegen gaan, niet vooruitgrijpen. Zijn God is Almachtig. En nu werpt dit heele woord hem weer terug op de oude spanning van het geloof: een kind van hem, maar langs den wettigen weg, uit God. En als dit nu onmogelijk is: God is de Almachtige. En weer hopen, weer gelooven, weer wachten. Weer terug in den ouden tredmolen.

Zoo zijn er menschen, aan hun ziekte gewend; zoo zijn er verslaafd aan hun spuitje. Men kan eeuwigen slaap en eeuwigen dood verkiezen boven die ongeloofelijke spanning van gelooven, hopen, wachten. Zelfs een man als Abraham kan dit bijna niet. God, laat me niet wakker worden, dat is hier: och, dat Ismaël leven mocht voor Uw aangezicht. Dit is de laatste, misschien ergste beproeving: op te staan uit den slaap. Daartoe wekt hem zijn felle Godsliefde. De Almachtige moet aan Zijn eere komen.

Maar als hij dan is opgestaan, is de werkelijkheid daar: het volgend jaar wordt de nieuwe geboorte geannonceerd.

Zijn er dingen gebeurd, die hem hiertoe brachten? Ja, de naamveranderingen en de besnijdenis.

Merckens heeft de suggestie uitgesproken, dat die twee namen in de een of andere streek, dank zij een dialect of andere spraak, eenigszins veranderd werden gezegd en nu toevallig beide iets nieuws aan Abraham zeiden, dat hem een openbaring des Almachtigen was.

Prof. Böhl zegt, dat de langere namen „wellicht" uit Mesopotamië stammen, de kortere Hebreeuwsch dialect zijn. Maar dan loopt er niets meer, dan is van de nieuwe namen, die de aartsvader in dezen tijd beluistert, juist één oud.

Wij zouden het zoo zien: In die 14 jaren is tot haar man diep doorgedrongen, welk een offer Sarai gebracht heeft voor zijn ideeën, voor zijn geloof en tenslotte voor God. Dit is toch wel heel groot en vorstelijk. Zal God het niet loonen, zal de Almachtige haar niet gedenken? „Vorstin", zoo klinkt haar naam in de streken, waar hij nu woont. Welnu, die een volk voortbrengt, zal vorsten baren.

Intusschen komt voor hem de nieuwe naam op: „vader-menigte-volk". Ook hierin spreekt God: Niet Ismaël alleen.

En voeg hier nu bij, dat de perversiteit der Kanaänieten in het sexueele, de oeroude zede der besnijdenis doet herleven, als verbondsteeken met God, maar ook als afscheidingsteeken van de menschen met wie hij omgaat.

Daar is een felle tegenzin gegroeid tegen het broeierig misbruik van het geslachtsleven. Het is in die jaren Gode gewijd. En nu de combinatie van dit alles, dat wij beter denken kunnen dan schrijven: het voert tot de nieuwe geboorte.

ABRAHAM. X

Genesis 20.

Tusschen het priesterlijke hoofdstuk van Abrahams groote worsteling met God en dit, waarin hij vlak bij het verlies van zijn eigen leven lijkt, ligt dat andere, dat wij liever tot de geschiedenissen van Lot zouden rekenen en waarin Abraham even naar voren treedt in vrs. 27 en 28, als hij des anderen daags, 's morgens vroeg, met bange gevoelens, weer naar den rand van Judea's hoogvlakte gaat, om de beneden-Jordaan-vlakte te bezien: en hij zag en zie, daar ging een rook van het land op gelijk de rook eens ovens.

Maar tegelijk: het geschiedde, toen God de steden dezer vlakte verdierf, dat God aan Abraham gedacht en Hij leidde Lot uit het midden dezer omkeering.

Deze vulcanische catastrophe, die de laagvlakte verwoest, laat zich ook op eene of andere wijze gevoelen in Mamré, waar Abraham nu een tijdlang heeft gewoond en hij vertrekt naar het zoogenaamde Zuiden tusschen Kades en Sur. Het zoogenaamde Zuiden is het begin der groote Arabische woestijnen. Berseba is daarvan het middelpunt, voorzoover Israël daarmee te maken heeft. Kades ligt Westelijker en Sur, de woestijnmuur tegen Egypte, nog meer. Het is alles, ook blijkens deze plaatsen, steppenland, eer dat de groote, eigenlijke woestijn begint. Abraham kan er wat voedsel vinden, maar is spoedig gedwongen de wijk naar Gerar te nemen, de zuidelijkste stad van het land der Filistijnen, drie uur onder Gaza op den

weg naar Egypte. Gerar is onbestreden van de Filistijnen, zooals Berseba van Israël. Maar daar tusschen in heeft men elkaar het terrein betwist [1]).

Zoodra ze daar zijn, is Sara geroofd. Dit lijkt ons vreemd en ongebeurlijk. Wie rooft een vrouw van dien leeftijd? En wij worden niet bevredigd door te denken aan het feit, dat epiek geen tijd schijnt te kennen. Dit verhaal is nauwelijks éénmaal te dragen; hoe komt het nu drie maal in Genesis te staan? Des te meer moet men zich afvragen, waarom de eindredactor van dit boek genoeg verschil zag om zulke doubletten te kunnen gebruiken. De oplossing is hier, dat Abraham zijn oude leugen niet expresselijk herhaalt, maar dat die nog altijd onder de menschen van die streken op den weg naar Egypte in de lucht hangt.

En de tweede oplossing: dat Sara geroofd wordt om redenen van louter financieëlen aard, als zijnde de zuster van den schatrijken patriarch. En nu het verhaal door deze beide gegevens oneindig meer aannemelijk lijkt, komt te gemakkelijker de visie van den redactor dezer verhalen naar voren.

Dit is de zwaarste beproeving, die Abraham gekend heeft: na oneindige wachtenstijd zal door een toeval de zoon der belofte niet geboren worden in zijn tenten, maar in een harem der Filistijnen. En tenslotte, dit zal niet geschieden door toeval, maar door een oude zonde. Eens heeft de diepe beteekenis der zonde niet gelegen in de leugen, maar in gebrek aan Godsvertrouwen. Abraham heeft zichzelven willen redden: Zeg toch, gij zijt mijn zuster, opdat het mij wel ga om uwentwil.

En 25 jaar later, als men dit alles vergeten zou hebben,

1) De uitlegging van deze moeielijke doublet is van Dr. Berkelbach van den Sprenkel, gegeven op een bijbellezing in Haarlem.

komt de oude zelfhulp het leven grondig verwoesten. Enkele rabbijnen vinden dit bijna even erg als de offerande van Izak. En terecht: alleen, hij offert niet, maar wordt bestolen. Na een eeuw wachten zal zijn zoon als onecht kind geboren en veracht, maar zeker gehouden worden in het land der Filistijnen. En dit alles door zijn eigen leugen, die hij niet eens herroepen kan, want hij heeft ze niet gezegd, tenzij een kwart eeuw geleden.

Hier ligt een mensch in een kuil, van louter rampzalig toeval, om na lange reis, voor de haven, te vergaan. Satanisch spel met ons leven en tegelijk, het zelfverwijt ontbreekt niet en trekt het grootsch-verbijsterende neer tot het overbekende vlak van oorzaak en gevolg, dat een schooljongen den grijzen patriarch zou kunnen aanwijzen.

Dit is een ellende, die geen recht van bestaan moest hebben, want 't is te erg, dat wij de ruïne berekenen kunnen en wij hebben al onze kracht noodig om de spanning te dragen, om op de oplossing te wachten, die wij zelf met den besten wil niet brengen kunnen. En dan nog zelfverwijt daarbij, dat is „moeten vechten naar twee flanken tegelijk".

Er zijn gevallen, dat zondebewustzijn kwaad kan doen. Dat moet ineens in orde komen; zooals een oude boer tot den satan zeide: „ik ben toch Gods kind", of zooals een ander uit volle borst aan zee stond te zingen: „Ik geloof de schuldvergeving, enkel om des Middelaars bloed". Weg met die oude zonde, ze is voor hooger rekening gekomen, wij hebben alle kracht alleen noodig om op den Heere te letten.

De houding van Abraham is wel „zeer stille".

Een diep zwijgen ligt daar over zijn strijd en zorgen. En de uitredding is wonderlijk voor den rechtsloozen

vreemdeling in een vijandig land. God heeft toegang tot Abimelech. God kan met hem spreken en weet zijn hart te roeren. Abimelech en Abraham beleven het wonder, als kinderen Gods te mogen scheiden.

ABRAHAM. XI

Gen. 21.

Van het leven van Abraham is nu het einde daar, omdat het begin daar is. Izak geboren, het doel bereikt, het object des geloofs verkregen. Misschien kunnen we beter, maar veel vager zeggen: het begin van een nieuw begin, dat weer zal staren naar het eigenlijke object. Maar goed, met den zoon des ouderdoms is daar de volslagen ouderdom.

Juist deze laatste periode wordt gekenmerkt door twee belevingen: de twee groote offers van zijn met zooveel zielsnood bevochten zonen. Hier moet hij Ismaël verloren geven aan God en aan de woestijnen, in het volgend hoofdstuk Izak aan God en aan den dood. En hij doet het in geloof, overwegende, dat God machtig was ze op te wekken uit de dooden, waaruit hij ze ook weder verkregen heeft. Want op het eind zullen zijn zonen hem begraven. Abraham heeft een eeuw geleefd om te leeren verkrijgen, neen eigenlijk om te leeren verliezen.

In dit hoofdstuk is dan eindelijk Izak geboren en dat wordt verteld zoo plechtig als een lofpsalm: En de Heere bezocht Sara en de Heere deed aan Sara gelijk hij gesproken had.

En wat God doet, wordt door Abraham en zijn vrouw stille geplukt.

Tusschen deze schoonheid van dit geluk en het drastische wegjagen van Hagar en Ismaël moet eenige overgang liggen, die wij dan vinden in het leed van

Sara (vrs 6 en 7). Weer dat lachen, nu niet ongeloovig of spottend, maar blij en vroolijk. God heeft dat lachen gemaakt in de eerste strophe. Maar in de tweede drijft het „ik" boven. Of wij te veel nadruk leggen, als het meervoud „zonen" hier iets van hoogmoed aanduidt? Maar zeker klinkt eigenaardig in dit opzicht de laatste zin: *ik* heb eenen zoon gebaard in *zijnen* ouderdom. De kracht is van Sara, de zwakheid van haar man. Zij heeft het kind, hoewel haar man oud was. Zij had het ook omgekeerd kunnen zeggen. En nu komt de vierde maal het lachen en wel van Ismaël. De Leidsche vertaling wil het veel vriendelijker vertalen. Maar het moet toch wel iets van spot zijn geweest: die oude moeder met dat kleine kind vergeleken bij zijn eigen moeder. Wellicht iets van moedwil of brutaliteit door ergernis, dat een zooveel jongere hem voorgaat met de erfenis. Het komt in een tijd van groote prikkelbaarheid bij Sara. Het bederft haar grooten feestdag. En dan volgt haar woord, zoo verbazingwekkend in vrouwen, die heur leven lang onderworpen zijn geweest, dikwijls aarzelend, gevend en nemend, en die dan plotseling volkomen klaar, zonder eenige gecompliceerdheid, rustig het alleruiterste eischen: Drijf deze dienstmaagd en haren zoon uit.

Als wij in 't leven iets geforceerd hebben, moeten wij het dikwijls ook weg-forceeren. Het kost Sara's hart geen moeite. Maar Abraham, die zich dus liet gaan, voelt in den nacht van Godswege, dat hij nu weer lijdelijk moet zijn. Maar zijn hart kost het wel moeite. Want hij scheidt hier van zijn oudsten zoon, dien hij twaalf jaar om zich heen had en liefkreeg.

Het resultaat van Gods leiding is, dat God zegt: Ik zal voor Ismaël zorgen, geef hem over aan Mij,

maar dan ook volkomen. Geweldige durf van Abraham, durf van Godsvertrouwen, als hij 's morgens de vrouw en het kind wegzendt met een brood en een zak water. Deze armelijke uitzending van den rijken man is de symbolische daad van de nederlegging in Gods handen en beeldt juist te scherper uit, wat het hem gekost heeft en waarom hij het kan.

Rijker verzorging zou armer uitkomst gehad hebben in 't Oosten bij een weduwe en haar kind.

Uitsnijden is het wrange gevolg van vooruitgrijpen, Gode toevertrouwen de zekere vertroosting.

Maar het gaat door de diepte. Een dag dwaalt het arme paar menschen door de gloeiende woestijnen.

Spoedig is het kind uitgeput en de moeder niet meer in staat dit te dragen en zij legt hem onder doornstruiken en gaat op een afstand en weent. Let op, dat zij niet bidt. Er zijn menschen, die in de tenten der vromen het bidden verleeren.

Er zijn ook menschen, die meenen: indien het gebed weg is, is alle contact weg. Natuurlijk niet, want God is er nog. De weg naar boven moge gesloten zijn, de weg van boven naar beneden blijft evengoed open. In dit triest, scherp reëel uitgebeeld verhaal van menschelijke ellende staat even scherp het woord: En de Engel Gods riep Hagar toe uit den hemel.

Dat is de leiding, die rechtstreeks van boven komt, ondanks onszelf.

Om het te kunnen ontvangen is een ding noodig, de uiterste ootmoed.

Er staan in dit verhaal twee teekenen van Hagars uitersten ootmoed. Als Hagar weent, staat er: en God hoorde de stemme des jongens.

Niet haar stem.

Ismaël heet immers: God hoort.

Er zijn velen, die dit niet dragen kunnen, in het plan Gods bijna uitgeschakeld te worden. En de stem zegt: Houd den jongen vast met uwe hand, want ik zal hem tot een groot volk stellen.

Moet men wel eens de hand van den zwakste vasthouden, dien God wil redden, om zoo zelf gered te worden?

ABRAHAM. XII

Gen. 22.

Dit hoofdstuk behoort volgens groote menschen tot de meest artistieke, tot de diepst bewogene, tot de allerhoogst uitstijgende van den heelen Bijbel.

Evengoed staat ernaast het oordeel: „ik heb dit altijd het leelijkste en akeligste stuk van de Schrift gevonden". De heroën van dezen grandiosen tijd spreken van een laagstaanden God uit oude tijden, die gierig zijn prooi opeischt als oude Shylock; over wreede beproeving voor niets; over walgelijke offergedachte, ziekelijke uitwassen van „Ueberkultur", begin van bloedtheologie.

Men moet het met elkaar eens zijn om elkaar te kunnen overtuigen.

Het heele leven van Abraham loopt uit in de eene scherpe punt: de geboorte van Izak. Daarvoor in hoofdstuk 20 de wegvoering van zijn vrouw, daarna het gebeuren op Moria, twee dingen, waarin bijna verloren is de prijs van een eeuw geloofsleven. Toen was het kind bijna weg voor zijn geboorte; nu eveneens op zijn 16de jaar.

Het verhaal begint met de goede reëele woorden: „En God zeide". Wij moeten in ons Westersch denken vertalen: Abraham hoorde God zeggen. Wij moeten zeer werkelijk weten, dat de sprake Gods uitgaat over de geheele wereld en tot het hart van een iegelijk. En tegelijk moeten wij weten, dat God grooter is dan Zijn woord. Want het woord is een brug, die wel bij

God begint, maar die bij ons kleinen moet aankomen, willen wij er iets aan hebben. Alle tijden, maar ook alle menschen hooren het verschillend. Natuurlijk, de brug moet zich aanpassen aan elke distantie.

Weer even natuurlijk heeft God niet met klinkende en duidelijke stem iets gezegd tot Abraham, dat vreemd buiten zijn leven stond; anders ware alles mechanisch geweest, ook Abrahams gehoorzame daad, maar die een goed gedrilde slaaf uit Carthago precies eender zou volbracht hebben.

Abraham hoort God spreken in zijn levensgang, als vreemdeling in Palestina. Hij ziet het kinderoffer, walgt er misschien van, tot eindelijk de vraag rest: Kan ik dat ook? Neen! Maar dan moet het! Ja! Dan mag men het laten. Men kan in deze lijn beginnen met een grof gewoon ding als drinken of snoepen of rooken. En het eindigt bij Abraham in het uiterste uiterste. Dit is bijna niet meer te zeggen. Het gaat hier om God eenerzijds en Gods realiteit, Zijn gaven, Zijn eigen belofte anderzijds. Op een hoogste, ijlste punt gaat het erom: God of iets van Hem. Desnoods: God of alles van Hem. Izak is, behalve zijn kind, oneindig veel meer; een vol, lang leven van wachten en gelooven, eigenlijk het eenige waardevolle, waarin God zich hem openbaart. Izak weg en dan is hij vóór zijn dood zijn laatste houvast kwijt. God wordt iets van een dampige gedachte, niet alleen voor hemzelven, maar ook voor de wereld. Zonder Izak is God bedrog. Dan is zijn leven voor niets geweest, dan zijn de beloften ijdel, die hij nimmer zag, zelfs niet van verre, maar geloofde, omdat zij in het zaad van Izak konden gerealiseerd.

Hij kan nooit van Izak af, want dan is God dood. En toch groeit in hem het geheimzinnig gevoel, dat

God zelf meer is dan Zijn openbaring, Zijn belofte, Zijn woord; dat God altijd is achter God, dat Hij nooit is te ontdekken dan in wat Hem ontdekt en dat Hij dus altijd zelf daar achter is in het eigenlijkste van Zichzelf.

En nu gaat deze man heen, door niemand op aarde begrepen, om iets te doen, alleen en uitsluitend omdat het niet kan.

En op den derden dag .... Twee dagen lang loopt deze man God te verliezen aan weerszijden, twee dagen stikt hij in het feit zijn kind te verliezen, twee dagen .... En op den derden dag ziet hij den berg Moria = God zal voorzien.

Zou hij toen even terug gekregen hebben, dat wij menschen het nooit begrijpen zullen, hoe God ervoor zorgt, maar dat Hij evenwel voorziet. Wat hij wel begrijpt, is het sterven van zijn kind en al wat er met Izak verdwijnt.

In zeldzame soberheid schrijdt het verhaal voort. In nauwelijks voor zichzelf verstaanbare profetie spreekt hij van „samen terugkeeren" tot de slaven. En van aanbidding daar boven. En toch stijgt hij den berg op met het vuur in de hand.

Als op den bergtocht de jongen vraagt naar het lam, dan schijnt er iets te barsten na zoo felle spanning.

En weer profeteert hij onbewust: God zal zich een lam ten brandoffer voorzien.

Hier breekt door wat de Hebreër brief bedoelt: Overleggende dat God machtig was hem uit de dooden op te wekken.

Wat daarboven gebeurd is? Velen weten, dat God machtig is, den mensch vast te houden. Komt ineens tot hem: Ik zie, dat gij het kunt; nu is het onnoodig?

Of ook dit: het offer kan heerlijk zijn, maar geen mensch heeft het recht, daarin een ander leed te doen?

Maar schooner dan elke menschelijke overweging is wat de Schrift zegt, dat God op dat allergrootste moment zijn pols grijpt, zoodat hij onmachtig is door te gaan, met dat geweldig geheim: niet gij Mij, maar Ik u.

De Heere heeft voorzien: daar is de ram in de doornen.

Hier is het offer voor Israël begonnen en tegelijk voleindigd. Hier is Kanaäns offer terechtgezet, niet door hautaine veroordeeling, maar door diepe overwinning van het heidensche standpunt.

De verzoening gaat niet van den mensch tot God. Die lijn zou de menschheid uitmoorden. Na elke verzoening is er weer zonde.

Maar de verzoeningslijn gaat van boven naar beneden; van God naar ons.

In Abrahams geslacht volgt op den berg Moria de heuvel Golgotha, waarin alle geslachten der aarde gezegend zijn.

ABRAHAM. XIII

Gen. 23.

Dit is een prachtig hoofdstuk, op een na het laatste van Abrahams historie; aan den voorgrond louter zakelijk, minutieus stuk uit het half-nomaden leven van voor duizenden jaren, kadastrale ligging en opstal van den koop, gepreciseerde wijze van betaling, alles in orde met de nauwkeurigheid, waarmee groote menschen iets groots verbergen voor het vervlakkende oog der massa.

Op den achtergrond de eerste dood der erfgenamen, die de beloften niet verkregen hebben, maar van verre gezien en geloofd en omhelsd en die beleden hebben vreemdelingen en bijwoners geweest te zijn. En het symbool van dit alles is het graf.

Hoort, hoort, het eerste en eenige grondbezit van Abraham is een graf.

Dat is de kern van dit hoofdstuk.

Sara sterft op den leeftijd van 127 jaren in Kirjath-Arba, dat is Hebron. Haar man is er niet bij. Misschien is zij te oud en te zwak voor de zwerftochten en heeft zij een verblijf in de stad gehad. Hij komt daar en beweent zijn vrouw volgens de oude gebruiken.

Daarna gaat hij rustig en statig henen om het familiegraf te koopen.

Hij komt in een vergadering der Hethieten, misschien in de stadspoort van Hebron.

Abraham is uiterst handig en beleefd, zonder te zeer het air daarvan te dragen, want hij komt als een oud

en bedroefd man. Hij begint zijn rede tot allen te richten, in alle nederigheid als een vreemdeling, in allen eenvoud als een man, die zijn leed bekend onderstelt in de kleine, Oostersche stad. Hij wil de gunst en welwillendheid van allen, om straks rust en zekerheid voor kooper en verkooper beiden te hebben. Terstond is hij daarvan overtuigd door het vriendelijk en eerbiedig antwoord: Zij achten hem een eerbiedwaardig vorst, een vorst Gods; iedereen is volkomen gezind hem een graf te geven, hem in de eenheid der afgestorvenen onder hun volk op te nemen of gaarne te dulden. Abraham heeft veel gewonnen, maar gaat nog beleefder door met hen te laten vragen, aan den volksgenoot Efron, om den akker en spelonk van Machpela. Hij is een oud man, zij moeten het maar voor hem doen. En achteraf blijvend, ment hij de paarden.

Efron is gevleid door de deftige behandeling der zaak, waarin hij plotseling op den voorgrond treedt en begint een Oostersche handelstraditie van louter beleefdheid, die eindeloos kan duren, want de man, die begint te schenken, eindigt te overvragen en de man, die het volle geld biedt in den aanvang, eindigt geen oortje te veel af te staan.

Hier is alles spoedig klaar. Abraham heeft het bijna vorstelijk gebaar geen seconde aan afdingen te denken.

Vrs 16 gaat over de paiementen, vrs 17 over de notarieele bewoordingen en aanwijzingen, vrs 18 over de getuigen.

Dit alles is secuur en solide. De plaats is als heilig bewaard tot vandaag toe.

Al die eeuwen heeft daar vóór en gedurende en na het volksbestaan een groot graf gelegen.

Een kwart eeuw nadien wordt de groote patriarch

zelf naar Machpela gebracht en ruim een eeuw later de laatste van de zes, die daar zouden liggen, zijn kleinzoon Jakob.

Abraham heeft alles verzegeld met zekerheid en Jozef met de autoriteit van het Egyptisch koningschap en zoo reusachtigen rouwdienst, dat er een plaats naar genoemd is: Abel Mizzaïm. En dan krijgen wij het eerste der drie stadia: *Machpela vóór het volksbestaan in Palestina.* Let er op: een half duizend jaren ligt daar het graf als stille profetie, die tot niemand profeteert. Want het volk, dat er woont, verstaat niets en beluistert niets. Ver in Egypte verhalen de moeders het verhaal aan de kinderen en zij hebben een reliquie, een sarcophaag, het gebeente van Jozef, die op zijn sterfbed getuigd heeft van grooter heerlijkheid dan Egypte en gemeld heeft den uittocht van zijn volk.

Dat is zeer verre in allerlei zin, maar diep zwijgend ligt daar het graf.

Zou God het vergeten?

Ik zou haast zeggen: wat op aarde kan geduldiger wachten dan het graf? En ook niets, dat stiller verwijt zou inhouden: ik mag toch niet bedrogen worden.

Totdat eindelijk een groot volk voor de poorten staat, dat tusschen de graven van Sodom en van Achan door naar Hebron gaat en het land ten erfdeel krijgt, ondanks de reuzen, die er wonen.

Tusschen de beide teekenen van het oordeel, bereiken zij het teeken der belofte.

En nu komt de tweede phase: Machpela tijdens het volksbestaan.

De profetie vervuld, de belofte gestand gedaan.

Goed, maar waarom nu geen triumphzuil voor het geloof?

Ieder, die gelooft en wachten moet, die beloften

van boven kreeg, maar nog hoopt op de verwerkelijking, iemand die bijna den moed verloor en niet verliezen mag, hij kan zien naar de grauwe rotsen en het donkere hol, dat de historie en de schatten, het begin en het eind van Israël bergt.

Maar al dat beste van zijn volk bergt een graf. Vreemd, en toch, het zegt nooit een leugen en nooit te veel, 't is altijd genoeg en toch een graf. Er is in Israël iemand, die een zuil voor zich opricht, om zijn naam in stand te houden. En eeuwen lang zegt ieder, die het ziet: Absaloms hand, die hij oprichtte tegen zijn eigen vader. Alle leven valt tegen; heeft Abraham daarom het teeken bij den dood gesteld?

Opdat God alle leven zou verwekken als een afgesneden zaak, zonder ons. In die tweede phase blijft Machpela de prediking der belofte, juist als ze verkregen is.

En nu de derde phase. Het graf der zes, die de belofte niet verkregen hebben, blijft intact, ook als Israël zijn land voor altijd verlaten heeft. De Mohammedanen bewaren het angstig. Er is een moskee overheen gebouwd. De Joden in Palestina zien het, al is het voor hen gesloten. Is die grafkelder van 3000 jaren nog een teeken, al is de verkregen belofte verloren gegaan?

Om het eeuwige leven te betoogen op die eigenaardige, rabbijnsche wijze en die er toch boven uitgaat, haalt Jezus den tekst aan: de God van Abraham en Izak en Jakob. God nu is geen God der dooden, maar der levenden en zij leven Hem allen.

Maar Israël kan dat leven niet meedeelen aan de wereld. En toch moeten velen komen, van Oosten en Westen en aanzitten met Abraham en Izak en Jakob in het Koninkrijk der Hemelen.

Daartoe moet het leven uit Israël barsten over de

wereld. Machpela wijst onwederstandelijk naar den hof van Arimathea, naar het graf, dat leeg bleef en overwonnen werd door opstanding.

Dat is de uiteindelijke profetie aan Abraham, als de belofte verloren is. Dus niet verloren is.

ABRAHAM (SLOT). XIV

Gen. 24.

De laatste maal, dat wij over dezen patriarch handelen. Volgens Prof. Böhl is hier zijn doodsbericht verborgen, om het andere in hoofdstuk 25. Abraham zou de komst van Rebekka niet meer beleefd hebben, blijkens de laatste verzen, waar Izak zelfstandig optreedt, zijnde gegaan naar het Zuiderland.

Iedereen houdt van dit prachtige stuk, zelfs met de herhalingen. De spanning blijft tot het eind en zeer schoon is het slot, laatstelijk nog uitgebeeld in de plaat van Bauer.

En dan de overgroote en zuivere gaafheid van den knecht, wien onder Gods leiding alles rustig toevertrouwd kan worden, om tenslotte zijn eigen levenskansen tot nul te reduceeren. Wat moeten Abraham en Eliëzer elkaar gekend hebben voor zulk een vertrouwen, dat de een zelfs niet aan het gevaar denkt en de ander alleen aan zijn roeping, zonder ook maar een seconde toe te laten een zelfzuchtige gedachte. Een Joodsch commentaar kan dit groote niet zoo maar aanvaarden. Bij vrs 39 staat een verhaal, dat Eliëzer zelf dochters had en wenschen voor haar.

Hier voelt Abraham zijn einde komen. Hij kan Izak niet uitzenden naar Paddan-Aram. Die moet straks zijn oogen sluiten en zijn bezittingen overnemen. Misschien zal ook bij deze beslissing gegolden hebben: geen mogelijkheid van terugkeer voor zijn zoon naar de plaats, die hij zelf heeft verlaten. Hij mocht eens blijven hangen. Dus zal Eliëzer gaan. Verwon-

dering wekt de ongeloofelijke rust. De zoon, die het alles weet en niet meepraat. Onnoodig. Abraham, die niet uit de impasse kon komen en nu moet, om zijn naderenden dood, en dan zijn twee principes laat vastleggen in een eed: Izak moet hier blijven. Geen vrouw uit Kanaän. Maar dat moet Eliëzer zweren, slaaf-raadgever, ondergeschikt-wilsuitvoerder. Wat krijgt men hier den indruk van drie knechten Gods. Zonder verder te vragen — hij heeft immers de opdracht en moet het nu zelf weten — komt die grootsche opzet voor de bruidswerving, met een heele karavaan van tien kameelen. Over de lange reis geen woord, maar wel over het aankomen bij de eerste stad. Avond, de kameelen knielen op teeken, groote rust. Alleen de meisjes uit de stad, die komen putten.

Uit Eliëzers gebed blijkt, dat er nergens knechtenhoogmoed is, om zeggingschap over zulk een macht, maar alleen sterk napeinzen over zijn roeping en ootmoedige onderwerping daarvan aan de leiding zijns Gods. Wat 'n Oostersche wijsheid, om de allerbeste te vinden en tegelijk de diepe onderwerping, dat het hem van Boven gegeven moet worden.

Het gebed van den man, die God heeft leeren zien door het venster van Abraham en daarop ootmoedig appeleert.

Er is oneindig veel in die plotselinge verhooring, die er al is als hij nog bidt, die heele scène van het puttende meisje, de vorstelijke geschenken, de hebzuchtige broeder, die, als hij het goud ziet, spreekt van: Gezegende des Heeren. Wonder van gebedsverhooring: een paar uur na aankomst zit hij aan ten huize van Abrahams familie.

En zijn rede is prachtig. Izak is zoon des ouderdoms, om te verklaren, dat hij van de generatie van

Rebekka's vader is. Zij komen allen onder den indruk, vooral van het zeer eigene, het gebed van den man aan den waterput en de dadelijke verhooring daarvan in hun eigen zuster. Dit alles is geweldig frappant, misschien meest van alles nog het overkomen uit oneindige verten, van wat vroeger nabij was in hun geslacht.

En zij geven gereedelijk toe: het is van den Heere. Hun dochter moet maar mee.

Rijke cadeaux, eten en drinken.

En nu den volgenden dag.

Eliëzer wil dadelijk weg. Wie weet of zijn heer nog leeft. Hij moet hem de goede tijding en zijnen zoon zijn vrouw brengen. Voor hem is uitstel teveel, voor hen beteekent het weinig.

Nu het besluit is gevallen met aller toestemming, is het een quaestie van langer of korter.

Laban zeurt: nog een dag of tien!

Natuurlijk staat de moeder er ook achter.

Straks misschien allen. Ineens begrijpt Eliëzer waarom zijn heer hier wegtrok. Ineens voelt hij geen seconde te mogen toegeven.

Ineens komt hun voorstel; wij zullen het van Rebekka laten afhangen.

Alles bereikt plotseling een hevige spanning. Als deze jonge vrouw nu met de haren meegaat, is nog alles verloren en terecht, want dan is zij van de soort, die Abraham verliet.

Maar de Damascener heeft van Abraham geleerd te leven van leiding. Zijn verkregen gedachte, zijn diepe wijsheid bracht Gods verkiezing naar voren. Rebekka is klaar alles te verlaten: Ik zal trekken. Wat is het, dat er iets wenkt in de verte en de enkelen volgen? Alles verlaten is somber en heerlijk. Hier kwam haar naam in het boek des levens.

Een sterke, gezonde decisie! En terstond is de Labanfamilie bekoord om de kracht en zij zegenen Rebekka.

Als zij aankomt, is Abraham misschien dood.

Van verre gezien en geloofd en omhelsd!

En de geschiedenissen van Izak beginnen.

Maar nog één ding. Dit verhaal is een keerzijde in het leven van Abrahams geslacht.

Driemaal raakt het leven van den grooten patriarch en de zijnen hun familie in het cultuurland van Mesopotamië.

Eerst, als Abraham losraakt.

Dan de bruidswerving van Rebekka voor Izak. Straks haar zoon Jakob.

Eerst moet het Haran geraakt hebben in het geweten, als zijn broeder iets anders wil en God volgt.

De tweede maal, aarzeling, tegenstribbeling, maar een enthousiaste zegen tot slot.

Groote waardeering bij het doorhakken van den knoop.

De derde maal finale vijandschap.

Laban spreekt met Jakob af, elkaar niet meer te ontmoeten.

Dan zijn de kansen uit voor de familie, die Abraham en Rebekka voortbrachten.

IZAK.

Gen. 26—28.

Iemand vertelt, dat in de spelonk van Machpela de steenen kist van Izak de mooiste en de grootste is van de zes. Het zou mogelijk zijn, omdat de minst sierlijke leden overvloediger versiering van noode hebben, als er niet ware een oude verborgen Joodsche strooming, die hem de grootste eer en de diepste eerbied deed toekomen. In het ondergaan, in het dulden, in het geofferd worden, lijkt hij zeker het meest op Jezus Christus. Zouden de Joden, die dit argument niet laten gelden, gevoeld hebben, dat de taaiheid van hun volksbestaan voor een groot deel lag in deze deugd van een hunner drie stamvaders?

Men kan bijna niets over dezen man schrijven, want zijn geschiedenis is die van anderen.

Zijn geboorte, daarin leven zijn ouders. Zijn offerande is het hoogste punt van Abraham. Zijn huwelijks-tocht vereeuwigt den knecht zijns vaders. Ondanks alle Oostersche traditie is Rebekka hoofdpersoon in hun huwelijk.

Zijn wil omtrent den aartsvaderlijken zegen wordt rustig gebogen. Het wegzenden van Jakob doet zijn vrouw hem willen.

Neem nu nog, dat „het lachen" in den naam zit, telkens weer op andere wijze te pas gebracht.

Een kind van stokoude ouders, eigenlijk meer overgrootouders.

Een doublet-verhaal uit Abrahams leven, dat hij bang is gevaar te loopen om zijn vrouw, en haar zijn

zuster noemt, is tragisch als val, of groot van inhoud en zwarigheid.

Als het de derde maal voorkomt bij Izak, is het alleen maar belachelijk (het woord stoeien of schertsen of jokken is weer een zinspeling op dien naam) in Gen. 26 : 8, zooals er zoovele vroeger voorkwamen: Sara, die lacht bij de annunciatie, maar het ontkent gelachen te hebben en Ismaël, die spot, als hij Sara ziet met het kleine kind.

Verder is het verblijf te Gerar en naar het Zuiden tot Rehaboth en Berseba bijna het eenige stuk geschiedenis in zijn leven: een weggezonden-worden en wijken totdat er niemand meer is die hem zijn putten betwist.

En toch, deze man is meer dan iemand, die het derde geslacht met het eerste verbindt.

Hij is een van de weinigen op de wereld, die bijna geofferd is, die het tot de laatste seconde alles stil heeft doorgemaakt. Welken invloed moet dat op iemand hebben? Hij kan veertig jaar wachten op zijn huwelijk en als het komt, is het misschien niet zoo mooi als de Staten-Vertaling wil, die zegt dat Izak op het veld was om te bidden, maar toch wandelt hij buiten in levende verwachting, uitturend naar den kant, vanwaar de karavanen komen. Als God hem laat wachten op nakroost twintig jaren, dan staat daar die verborgen plaats van zijn innig gebed. Als hij schatrijk is geworden bij de Filistijnen, zegt hun koning Abimelech tot Izak, dat hij een verbond met hem sluiten wil, al heeft hij hem uit zijn land verwijderd en noemt hem: gij gezegende des Heeren. Dan moet er toch iets in dezen man zijn en van hem uitgaan. 't Is voor Izak een groote bitterheid, dat Ezau niets begrijpt van Abrahams geheim en van zijn huwelijk met Rebekka.

En als hij ondanks dit laatste een vaste wilsdaad in zijn leven heeft om uit den mensch den zegen Abrahams aan Ezau te geven en het mislukt hem, dan is zijn eind als het begin: een blijmoedige offerande.

Dat is de meest levende plek van zijn leven.

Deze man nu krijgt twee zonen. Van Ezau, den oudste, is reeds bij de geboorte gezegd: De meerdere zal den mindere dienen. Ruw, harig, sterk, man van de jacht, uithuizig, zoekend den lust van het leven in het vrije veld, in bosschen, achtervolgend het wild. Goedig en welwillend in zijn kracht, maar ondiep, weinig begrijpend van den ernst, lichtzinnig ten opzichte van de groote dingen des levens.

Een driftig, onberaden man, die voor de voldoening van een plotselingen, hevigen hartstocht ieder oogenblik zijn leven op 't spel zet. Die voor een schotel linzen zijn eerstgeboorterecht verkoopt en voor de Hethietische vrouwen al de heilige tradities van zijn geslacht vergeet. In één woord: 'n man, die op deze wereld zijn vrienden heeft in grooten getale, die van hem houden, maar nooit één vriend, die hem hoogacht. Velen zien hem met smart tenondergaan, geen enkele ziet hem met vertrouwen zijn weg bewandelen. En nu is het eigenaardig, dat deze zoon het hart zijns vaders, Izaks, heeft, meer dan de andere.

Jakob is ernstig, degelijk. Hij bedenkt en verstaat de onzienbare dingen, wier waarde hij voelt. Hij verstaat zijn moeder en wordt door haar verstaan. Hij kiest het zekere bestaan van den herdersvorst, wonend in tenten, in plaats van onder den blooten hemel. Een rustig man, die zich beheerscht en geduldig weet te wachten, als 't moet, om het beste te verkrijgen.

Maar dan grijpt hij 't vaak met list en bedrog.

Deze twee soorten van menschen ontmoeten we meer.

We voelen veel voor het Ezau-type, vergeven en zien door de vingers.

Menschen als Jakob staan niet in de gunst. Hun vroomheid lijkt ons huichelarij, hun streven pogen om vooruit te komen ten nadeele van anderen, hun geestkracht zelfzucht.

Inderdaad zijn deze karakters verre van beminnelijk en schoon, zoolang ze nog om zichzelf draaien. Heerlijk worden ze, als ze zich buigen voor God.

Alleen buitengewone menschen kunnen hen waardeeren door dieperen inblik; alleen Gods kinderen vermogen door hun zonden heen in hun hart te zien.

God legt Zijn verkiezing niet zooals de menschen willen, neen, dikwerf tegen hun eigen begeeren in.

En zoo gaat het ook met vader Izak; hij weet eigenlijk wel, dat Jakob de uitverkorene Gods is om aartsvader te worden, om den zegen Abrahams over te dragen naar het volgend geslacht.

Maar zijn natuurlijk gevoel strijdt er tegen.

Hij heeft Ezau zoo lief.

Hard voegt de geschiedschrijver er bij: „omdat het wildbraad naar zijnen mond was". Nu ja, 't was een vreugde voor den grijsaard, dat die ruwe, sterke jager zoo goedhartig voor zijn ouden vader bereidde, waarvan hij wist, dat deze veel hield.

Ezau mag den zegen niet hebben; en toch, hij mag ook de minste niet zijn.

Harde, zware tweestrijd voor Izak!

Bange kamp tusschen God en zijn hart.

Nog eens komt op in zijn hart het geloof zijns vaders, het geloof van zijn moeder, van zijn vrouw, zoo verre gekomen alleen om dien zegen, om het Gods-

volk zuiver te houden. Mag hij nu Gods zaak bederven en dien zegen aan Ezau in handen geven?

Maar dan weer zijn zoon, die, rekenend op zijn vader, het uit zal schreeuwen van smart. En dan overwint de vader den aartsvader, de natuurlijke den geestelijken mensch.

„Ga heen, Ezau, maak mij smakelijke spijzen, opdat mijn ziel u zegene". Izak is gevallen, zijn roeping verloren. Ja, als de vastigheid onzer roeping in ons lag, dan waren hier Gods plannen verijdeld geweest.

En nu kennen we zoo goed de rest van 't verhaal.

Rebekka, in grooten angst voor haar zoon, misschien ook in vreeze dat Gods roeping vernietigd zal worden door 't geven van den zegen aan een onwaardige, ziende dat het groote ideaal van haar leven staat verwoest te worden, heeft te weinig Godsvertrouwen en helpt zichzelf door de bekende list.

Jakob stemt er in toe.

Hij komt binnen bij zijn vader, — en wat ook veranderd kan worden, zijn stem niet.

Izak merkt het, krijgt achterdocht, ja meer dan dat, — en dan komt die herhaalde, pijnlijke ondervraging en Jakobs leugens.

Ellendige oogenblikken voor hen beiden.

Zal Jakob de deur uitvliegen en alles verliezen om dit moment van zelfverachting te ontkomen?

En Izak, hij weet feitelijk, dat het Jakob is; zoo kan zelfs een blinde niet weifelen, waar hij slechts twee zonen heeft, die hij aan alles kent.

Izak voelt zich bedrogen en in dat oogenblik groeit daar weer in zijn ziel al de heerlijkheid van Gods beloften, de glorie van zijn geslacht, de grootheid Gods, sterker dan zijn liefde en Izak buigt, half, ja half. Misschien kennen we dezen toestand in de won-

dere menschenziel: zich willens en wetens laten bedriegen.

Zich *laten* bedriegen, want Gods zijde is de sterkste.

Zich laten *bedriegen*, want de eigenliefde is nog zoo sterk.

Izak buigt zich half en zegent Jacob. En dan komt Ezau thuis, met zijn smart, groot als een vulkaan, maar even spoedig weer uitgedoofd, echt hartstochtelijk *man*.

En het verdriet om verloren zegen zet zich om in haat om 't bedrog.

Dàt ziet Izak; God had toch gelijk; hij buigt zich bijna.

En dan komt Rebekka, de echt verstandige vrouw. Jakob moet weg, ver van Ezau's haat, maar ook om een andere vrouw te zoeken dan Ezau heeft; uit háár geboorteplaats; een goede vrouw, die met hem deelen en begrijpen kan den hoogen zegen.

Izak weet het immers, wat hoog belang hiermede gemoeid is. Zelf heeft hij ook zoo gedaan en de vrouwen van Ezau zijn ook voor hem een bitterheid des geestes geweest.

En Izak ziet het nu klaar, hij buigt geheel. En dan volgt, hoe Hij zijn jongen ten tweede male zegent: Gen. 28 : 3 en 4.

Hij zegent zijn zoon, die hem bedroog.

God Almachtig zegene u, en make u vruchtbaar en vermenigvuldige u, dat gij tot eene menigte van volkeren wordt; en Hij geve u den zegen Abrahams, u en uwen zade met u, opdat gij erfelijk bezit het land uwer vreemdelingschappen, hetwelk God Abraham gegeven heeft.

Hij kan zonder wrok, zonder boosheid, zonder spijt den bedrieger overzegenen, nu heelemaal van ganscher harte, midden uit zijn ziel.

God heeft zoo absoluut overwonnen. En wat het mooie van dezen zegen is?

In den eersten zegen staat Izak op den voorgrond, als de persoon die zegent. Het komt vooral uit in de wijze, waarop hij het gebeurde aan Ezau mededeelt, Gen. 27 : 37: „Zie, ik heb hem eenen heer over u gesteld, en alle zijne broeders heb ik hem tot knechten gegeven, en ik heb hem met koren en most ondersteund: wat zal ik u dan nu doen, mijn zoon?" In den tweeden is hij zoo afhankelijk van God, 't moet van God komen, God doe het, God zal het doen en nog eens: niet ik, maar God geve u den zegen Abrahams en dat land, dat God ons gaf, maar waarin gij en ik eigenlijk nog vreemdelingen zijn.

Wat is die tweede zegen ootmoedig, nederig, gebroken, verrukkelijk groot!

In den eersten zegent Izak, hijzelf, maar niet van harte.

In den tweeden zegent God en dan is het echt van harte.

Izak, stukgebroken door God, maar heerlijk opgebouwd.

Zooals God 't altijd Zijn kinderen doet.

Izak, die door zonde zijn roeping bijna gebroken had, zoo ze niet door God was bewaard, hij mag door genade zijn roeping als zegenaar heerlijker handhaven dan hij 't zelf gewild had.

Niet zóó heeft hij het gevoeld, 't is bijna overbodig het te zeggen, dat God Rebekka's list heeft te baat genomen, om Zijn zaak te redden.

Neen, maar in de booze feiten heeft de godvreezende aartsvader de hand zijns Gods gezien, Wiens wegen niet onze wegen zijn.

God heeft gekeerd zijn boos opzet, om, ter wille van

klein-menschelijke toegevendheid, als met één slag het lange, lange werk Gods van Abrahams geloof te vernietigen.

Hoe kon hij toch ooit gewild hebben, dat aan Ezau de voortzetting van Gods eigen volk ware toebetrouwd geweest!

Aan Jakob en aan dien alleen.

Als Izak in het echt, eerlijk en gewild overzegenen zich voor God heeft gebogen en eigen wil geofferd, krijgt hij vanzelf dat andere oog, waardoor God hem de genade verleent te erkennen.

Ezau begrijpt, door de verbanning van zijn broeder met het doel van een goed huwelijk, iets van den achtergrond zijner ouders.

Het is aandoenlijk, dat sommige goedige menschen zoo gaarne iets willen herstellen of goed maken. Ezau begrijpt iets en neemt ter wille van zijn ouders een derde vrouw, een dochter van Ismaël.

Dat is de welwillende daad van den relatieven mensch en nooit beter dan door die vriendelijkheid van zijn grooten jongen heeft Izak begrepen het ingrijpen Gods. Zoo kan men den souvereinen wil Gods aanbidden.

JAKOB. I

Gen. 25. Einde.

Er worden altijd drie namen van oude aartsvaders in Israël gebruikt, om het getal vol te maken. Men spreekt van den God Abrahams, Izaks en Jakobs.

En toch heeft zijn volk zich nooit genoemd naar Jakob, maar wel naar Israël, zijn nieuwen naam. Evenmin als zij het mindere wilden, hebben zij het hoogste aangedurfd.

Met fijnen tact hebben zij vermeden in het gewone leven hun naam aan Abraham te ontleenen, al hebben zij zich trotsch, tot in de dagen van Jezus, zaad of kinderen van Abraham genoemd.

De eerste man van het geslacht is te groot, er zijn geen Abrahamieten, al is juist het kind, het nageslacht, de „pointe" van zijn leven geweest.

De laatste van de drie is al te menschelijk geweest, maar hij heeft nog een zijde aan zijn leven en naar Israël noemt zich zijn volk, dat echter beide kanten in zijn volkskarakter behoudt.

Taai in velerlei opzicht, volhoudend, intens geduldig, berekenend, den slimste te slim, fel op gewin, katachtig loerend op het doel en tegelijk vol vreemd idealisme, vol mystiek, vol geloof, strijdend met God, wachtend op God en ten slotte dat alles, alles, waarvoor zijn leven geweest is, voor God.

De laatste vijf-en-twintig hoofdstukken van het boek Genesis gaan nu over dit leven; wij kunnen ze niet alle bespreken, omdat de meeste over zijn kinderen of over anderen handelen en enkele stukken

voor bespreking niet vatbaar zijn in onzen tijd.

Maar daar blijft genoeg over om een groot en belangrijk leven ten voeten uit voor ons te zien.

Velen noemen dit alles „legende". Maar men zal toch moeten toegeven, dat al die patriarchen-verhalen uiterst menschelijk zijn; van sterven en geboren worden, van huwen en ten huwelijk gegeven worden, van kinderen krijgen, zorgen beleven en vreugde.

Izak en Rebekka beleven dezelfde spanning van hun ouders, dat kinderloosheid hun leven nutteloos dreigt te maken. Rebekka heeft niet begrepen, waarom God haar de roeping laat missen, waarvoor zij zoo dapper en vol idealisme huis en haard verlaten heeft. Zij zal het waarlijk groote in Abraham ontdekt en in haar man gemist hebben. Die eerste twintig jaren hebben de belofte niet vervuld en toch wacht zij.

Bij Izak is hetzelfde, maar in ander karakter. Hij heeft weinig groots van zichzelven, maar één ding heeft hij heel sterk: dat hij de schakel is tusschen zijn vader en het nageslacht. Hij weet, dat Abraham iets geweldigs had en heeft dit op het altaar aan den lijve gevoeld en nooit vergeten.

Vreemd en zeer gewichtig staat er, dat hij God bidt om het kind, in tegenwoordigheid zijner vrouw. Let wel: hij bidt niet *met* haar, maar bij haar. Hij schijnt aan te voelen, dat Rebekka, nog geen moeder zijnde, ook nog buiten het verbond staat.

Gevolg van dit ernstig gebed is de tweelinggeboorte en de moeder hoort gedurende de zwangerschap dit feit met de nieuwe gedachte erbij, dat de meerdere den mindere dienen zal. Heeft Rebekka aldus als aanstaande moeder de levensgedachte van haar schoonvader voortgezet? In die twee kinderen hervinden zich de ouders wederkeerig.

Uiterlijk heeft Ezau het durvende, energieke van zijn moeder en wordt dus door den vader bemind; Jakob het stille, geduldige van den vader en de moeder heeft hem meer lief.

Men glimlacht bij die geboorte. Ezau is een sterk klein diertje, vol haar, de eerstgeborene. Jakob is een gewoon kind, maar zijn kleine hand houdt zijns broeders hiel vast, als wilde hij een poging wagen hem voor te komen, reeds bij den ingang van het leven. In die gegevens ziet men glimlachend symboliek en legt die vast in hun namen: de harige en de hiellichter. En in hun opgroeien blijkt, dat de energie van den eerste altijd is voor het moment, en de rust van den tweede voor verre toekomst. En Rebekka heeft de orakelspreuk van God, die ze eens hoorde, toegepast op haar jongsten zoon, die het meerdere zou willen en ook zou krijgen en hem opgevoed naar haar dieperen blik. Aan Ezau had ze niets op te voeden. Hij is niet te houden en zoekt de sterke jachtemoties, jagend door de steppen en thuisgekomen is hij de goedige verzorger van den ouden man.

De jongste heeft geen emotie in de stallingen, maar zoekt ze in de eeuwige heuvelen, en in zijn rust en thuisblijven handhaaft hij de tradities van het Oosten. Zoo moet men den verkoop van de eerstgeboorte zien, die natuurlijk geen zin heeft ten opzichte van de spijze, die Ezau begeert. Misschien is er een sterfgeval in de tenten geweest, een doodenwacht en vasten tot den avond, als wanneer een extra toebereide spijze door allen gebruikt wordt na het ondergaan der zon. Ezau heeft alles vergeten voor zijn jacht. De oude gebruiken zeggen hem weinig. Als hij thuis komt, schaamt hij zich niet, maar wil zijn honger wel stillen.

Bij Jakob is allang het felle begeeren naar het hoogere,

dat Ezau rechtens heeft en waarvan hij nu eerlijk meent, dat het hem toekomt. Bij de plichten behooren de rechten.

Ezau is tevreden met de voldoening van het moment. In de lange lijn ziet hij niet anders dan het sterven. En hij ruilt onder eede. De spijze, die vergaat met zijn eerstgeboorte-recht, dat hij veracht. Onze eeuw, die een zuiverder geweten heeft voor anderen dan voor zichzelf, vindt Jakob hier den vromen hiellichter, dubbel onsympathiek omdat hij het bijna religieuse doel bejaagt met al te menschelijke middelen. Gebruik maken van iemands nood is leelijk.

Maar de Hebreërbrief ziet het anders en zegt: Dat niet iemand van u zij — een onheilige gelijk Ezau, die om één spijze het recht van zijn eerstgeboorte weggaf.

Want op een dag ziet men, wat prijsgegeven is en vindt men geen plaats des berouws, hoewel men die met tranen zocht.

JAKOB. II

Gen. 27.

Dit hoofdstuk behoort zeer uitdrukkelijk niet tot de verhalen over Jakob. Veel meer is het de voornaamste dag van het leven zijns vaders, de dag van zijn zwakheid en zijn behoud.

Als deze onbeteekenende man zijn zieligheid wil vastleggen, komt God daartegen op en nu treedt weer te voorschijn wat hij verwacht had in jonge jaren: geofferd te worden. Dit geschiedt nogmaals in zijn seniele dagen en hij weet met ootmoed en met blijmoedigheid te berusten, hij weet ongelijk te bekennen, in zijn meegaandheid ligt een van de beste brokken energie van zijn leven.

Maar geen mensch kan ontkennen, dat dit verhaal van geweldige beteekenis geweest is in Jakobs bestaan, al heeft deze sterke en energieke figuur daarin de meest ondergeschikte en bijna lijdelijke rol.

Daarom behoort dit hoofdstuk in deze reeks stukken voor de tweede maal behandeld te worden, maar nu uitsluitend ten opzichte van Jakob.

Tusschen het nemen van het eerstgeboorterecht en het stelen van den zegen, vertelt de schrijver niets van de beide broeders, behalve een schijnbare kleinigheid in het voorbijgaan.

Men vindt in hoofdstuk 26 : 34 en 35 het dubbele huwelijk van Ezau en de bitterheid des geestes over dat feit bij zijn ouders, omdat de vrouwen zijner keuze uit de Hethieten waren. Let wel, het gaat niet om het

aantal, maar om de soort. En nu blijkt, dat Ezau de zaak licht heeft geacht en in orde gemaakt zonder zijn ouders te kennen. En daaruit blijkt dat hij niets begrepen heeft van de zorgen van Abraham voor het huwelijk van Izak, evenmin als van strijd en offer zijner moeder, om uit Bethuëls huis weg te gaan tot dit groote doel. Hij heeft niets verstaan van den ernstigen strijd om het ras zuiver te houden, wanneer hij zoo maar klakkeloos, in 't voorbijgaan, 'n paar maal trouwt met vrouwen uit dat zinkende ras. Hij weet niets in den ondergrond van Abrahams hoogachting voor Sara, noch heeft hij ooit uit de verhalen opgemerkt hoe God haar ophield en wilde, dat het nieuwe volk uit haar zou gebouwd worden.

Hij heeft tweemaal gelegenheid gehad in zijn geslacht op te merken den diepen eerbied voor het huwelijk, om der wille van het heilige nakroost. En zooals altijd, werpt Ezau om het moment het eeuwige weg. Een paar plotselinge bevliegingen en, terwijl zijn ouders de gevolgen zien en betreuren, is Ezau zelf de portée van zijn daden volkomen kwijt.

En nu wil juist na dit kleine gegeven de schrijver ons doen opmerken, hoe erg en ergerlijk de houding van den ouden patriarch is, die Ezau gebiedt op de jacht te gaan zorgen voor een plechtigen, godsdienstigen maaltijd, aleer hij hem den theocratischen zegen van Abraham zal geven.

Dit bijna magische moet ons niet bevreemden. Prof. Böhl zegt: in de antieke gedachtenwereld wordt aan den zegen, evenals aan den vloek, eenmaal in den naam Gods uitgesproken, een zelfstandige en onherroepelijke, bijna persoonlijke kracht en onmiddellijke uitwerking toegeschreven.

Bij Izak kan het zijn het bekende machtsbetoon van

zwakke menschen. Hij heeft de macht en geeft zijn kleinood aan wien hij wil, aan hem van wien hij het meest houdt. Het kan ook zijn de loutere zwakheid van: Ezau geen leed te willen doen, al weet hij, dat zijn geschenk verloren gaat en zijn zoon er niet rijker door kan worden.

Maar nu is het tegelijk de dag van Rebekka. Ineens ziet zij glashelder, dat dit niet mag geschieden en dus niet zal geschieden. Zij zal zorgen voor Abrahams erfenis; zij heeft niet voor niets meer dan 60 jaren in de tenten geleefd, ver van haar vaders huis.

De zedelijkheid! Er zijn dagen, dat zij niet geldt voor de energieken.

Het doel heiligt de middelen. Deze spreuk is natuurlijk door vrome menschen gevonden en niet door boeven.

Als Jakob aarzelt, is het alleen over het effect der middelen. Maar Rebekka heeft òf een vrouwelijk instinct, dat niemand zeggen kan, maar dat hierin moet liggen: ik heb het geweten van mijn man mee en weet, dat hij liever bedrogen dan overtuigd wordt, òf zij heeft de vrouwelijke wilskracht die, waar alle mannen falen, ijzer breekt: „Uw vloek zij op mij, mijn zoon". En nu gaat Jakob Oostersch gehoorzaam den weg der leugen, alles forceerend, Gods naam misbruikend in de griezeligste momenten van zijn leven, om er tenslotte zoo laag gezonken, Gods bedoelingen nog mee te dienen.

Als een menschenleeftijd later zijn eigen zonen hem komen bedriegen met den bloedigen rok van Jozef, dan komt dit moment weer boven en hij zal zwijgen.

Hij heeft veroverd en is in alles de meerdere geworden van Ezau. Maar plotseling gaat de spreuk weer werken dat de meerdere den mindere dienen zal.

Hij is en blijft in de vreeze, totdat hij Israël wordt. Hij zal gaan den weg der eenzame dienstbaarheid. Weg is de rust in de tenten.

Straks zal hij tegen den zegen in, Ezau „heer" noemen. En toch, en toch!

a. In Rom. IX is de aanhaling uit Maleachi: Jakob heb ik liefgehad en Ezau gehaat, nationalistisch bedoeld en niet persoonlijk en Paulus' verdere redeneering in dat hoofdstuk is in Holland wel erg mishandeld.
Maar zeker is: niet desgenen die werkt, maar des ontfermenden Gods. Dat zal Jakob resten na dezen dag.

b. In de moddergoten des levens, in gevangenissen is de zedelijkheid zoek. Zijn wij dankbaar of niet voor andere dingen daaronder?

c. Als wij het licht Gods omdragen, wordt ons leven als dat van Jakob te meer antipathiek, want het licht toont aan. Zullen wij daarom het licht blusschen?

d. Gods kinderen zondigen niet goedkoop. Wij behoeven niet bang te zijn, dat er onrechtvaardigheid is bij God. Vanaf dezen dag heeft hij den zegen en zal hij de leugen betalen.

JAKOB. III

Gen. 28.

Na den zegen van Izak en het bedrog van Jakob heeft het verhaal twee bronnen, meldende het vertrek uit vaders tenten; de eerste om de wraak van Ezau, de tweede om een goed huwelijk te kunnen sluiten.

De eind-redactor heeft ze beide noodig gehad. Rebekka, die nog eens voor 't laatst alle strengen in handen houdt, vreest voor het leven van Jakob naast den driftigen broeder. En tegelijk wil ze met alle kracht verhoeden, dat de gezegende een vrouw trouwt uit het ondergaande volk. Met het eerste kan ze moeielijk bij haar man aankomen, het tweede is iets dat juist hij begrijpen en waardeeren zal. Het eerste motief moet in de wereld niet genoemd worden, maar is zeer bruikbaar om eindelijk eens door te duwen datgene, waarover in de tenten reeds lang is gepraat. Men kan voor twee zonen den vorstelijken bruidswerver van Abraham niet betalen, misschien ook kan men een dergelijke handelwijze slechts eenmaal volgen. In elk geval, nu moet Jakob naar Paddan-Aram gezonden worden, het oneindige dralen van het Oosten moet uit zijn, al zal dan in vredesnaam de gezegende erfgenaam alleen met zijn eigen persoon den bruidsschat betalen en in een nieuwe wereld moeten gelden door hetgeen zijn ouders hem innerlijk konden meegeven.

Het laatste wat Jakob van de tenten bij Berseba weet, is dit: dat zijn vader hem nu ongedwongen en van harte gezegend heeft. Nu heeft Izak het zelf ge-

daan. En opdat alles in het Koninkrijk der hemelen omgekeerd zij, nu de vader zuiver bedoeld zegent, nu is hij zeer ootmoedig en hij laat den zegen meer van God komen, dan dat hij het zelf doet.

En het laatste in dezen, is het derde, goedige huwelijk van Ezau met een dochter van Ismaël, om zijn ouders genoegen te doen. Ezau heeft niet verstaan, dat men gedane dingen niet ongedaan kan maken door er nog een half-verkeerd ding bovenop te stapelen.

Jakob is heengegaan, wetende dat deze daad zijns broeders den vader verzoend heeft met den gestolen zegen, door heel stil begrijpen van goedigheid en ongeschiktheid beide bij zijn lievelingszoon. En nu gaat Jakob de nieuwe aartsvader worden op zijn eenzame reis te voet. (Prof. Böhl vertelt: 1250 kilometer, zooals van Aken tot Koningsbergen) en dat in dien tijd, in dat klimaat, gewapend met een wandelstaf en een oliekruik, ver van bekende omgeving en veilige tenten en rustig ouderlijk gezag. Alleen in een vijandige wereld.

Deze uiteindelijke eenzaamheid is scherp geteekend. En hij geraakte op een plaats, waar hij vernachtte, want de zon was ondergegaan en hij nam van de steenen dier plaats en maakte zijn hoofdpeluw en legde zich te slapen.

Dit is de sterke mensch, die in de volstrekte kaalheid kan slapen.

Heeft hij iets medegenomen uit de tenten van Abraham en Izak, behalve zijn staf en oliekruik, behalve dat wat een mensch altijd meeneemt, omdat het vastligt in zijn wezen?

Wij zeggen zoo gemakkelijk: zijn geloof hield hem op. Maar wij weten niet of geloof in dien zin ook weer niet iets is van onszelf. Het moet nog dieper worden.

Wij weten de grenzen niet van wat onbewust in ons is of onderbewust. Daar was iets in dezen man, waardoor God hem kon benaderen in dien killen nacht en hij nederlag als in den hemel.

Door den *gestolen* zegen moest hij hier in de *wildernis* slapen. Door den *zegen* kon hij *slapen* en God ontmoeten in den droom.

Neen, geen geloofsleven in den gewonen zin, maar die openheid voor God, dat bezit, dat de Almachtige zelf in ons legde en dat zoo geweldig verwondert, omdat het er is en reëel is en 't is grooter en heerlijker dan wij maken of denken konden.

Niemand kan droomen over wat buiten zijn leven staat. Is het niet heerlijk, dat wij dingen hebben en krijgen kunnen, die wij niet wisten? Is het niet heerlijk, dat wij een kans hebben om plotseling, onverwacht te kennen, zooals wij gekend zijn?

Het tweede is het geheim, het eerste de openbaring. De man met duizend mijlen eenzaamheid op het horizontale vlak dezer wereld vindt in den nacht de verbintenis met den hemel vlak naast zich; in de verticale lijn is er groote volheid en beweging, die bemoeienis met hem heeft.

Hij droomt volmaakt. Niet, dat de engelen tot hem nederdalen; neen, zij zijn bij hem, rondom hem, eerst stijgen zij op, dan eerst dalen zij neer. En de ladder is daar, het kan, het kan.

De hemel is bij hem en kent zijn nood, dien de engelen opwaarts dragen. En zij komen terug met hulp en vertroosting.

Maar hoe dierbaar ook, die hulp is niet genoeg. Het hart van een mensch zoekt nog iets diepers dan geholpen te worden, het zoekt gemeenschap. En daar zijn de engelen niet voor.

Op de ladder staat God.

Is het mogelijk, dat God bezig is af te dalen tot bij hem? Is het mogelijk, dat God gaat spreken, spreken tot zijn hart?

En hij hoort het groote, dat God den zegen bevestigt. En hem het land zal geven, waar hij nu uittrekt. En, bij beloften voor verren tijd, zichzelven verplicht voor den tusschentijd te zorgen.

Den volgenden morgen is Jakob een ander mensch. Een aangeraakt mensch. Dat is nog iets anders dan bekeerd. Eerst veel later zal Pniël volgen. Maar nu is hij iemand, die aan de poort des hemels heeft gestaan. Hij is gereed voor den langen tocht naar den vreemde.

Als we nu allen eens zoo iets zouden willen, wat de eenzame Jakob in dien nacht kreeg? Eeuwen later zoekt Nathanaël een plekje, waar de hemel open is en op dat moment wordt hij bij Jezus gebracht. En dan hoort hij: Voorwaar zeg ik u, gij zult grootere dingen zien; van nu aan zult gij zien den hemel geopend en de engelen Gods opklimmende en nederdalende op den Zoon des Menschen.

JAKOB. IV

Gen. 29.

Na de groote openbaring in den nacht van Beth-El gaat Jakob den volgenden dag voort naar het land der kinderen van het Oosten. Het is de oude handelsweg der karavanen om het meer van Gennesareth heen naar Damascus, van daar naar den Euphraat, over welke rivier hij dan straks Haran zal bereiken, dat gelegen is aan een zijrivier in Noord-Mesopotamië. Op dien langen tocht blijft de herinnering aan den droom, en niet zóó, dat de hemelladder op de ééne plek is, waar hij toen sliep, maar zóó, dat hij er achter is gekomen, dat de engelen opstijgen en nederdalen waar hij gaat of staat of ligt, overal. Dat geeft rust van binnen op den zwaren en verren tocht. Na den godsdienst van huis uit, de goed-verankerde in de meest diepe indrukken der jeugd, waaraan velen genoeg hebben, komt het zeer groote van een persoonlijke openbaring. Wij hebben iets zelf bevonden, het is persoonlijk tot ons gekomen. Het was ditmaal niet iets van binnen, waarover wij gevoelig of bewogen waren; neen, veel meer, van buitenuit kwam het ons leven benaderen, wij hadden het nooit kunnen denken en zijn verwonderd over de trouwe bemoeienis Gods.

Dit is een machtig moment in ons leven. Korten tijd verheugen wij ons, dat de gevoelens der ouders niet ons hebben, maar omgekeerd, wij hebben dezelfde gevoelens gekregen als zij. Deze nieuwe werking

Gods met onze ziel, beteekent een versterking van het „ik". „Ik heb God". En achter, ver achter, ligt de steeds anders wordende levenstaak: „God heeft mij".

Misschien vreemd dat de weg, die tot de versterving zal leiden, de nieuwe weg voor den door God ontmoeten mensch, begint met een versterking van wat onder moet gaan. Het kan wel zijn, dat rupsen daarom zooveel eten: de voeding ten voordeele van het volgend bestaan.

Maar het wijze, oude boek leert het ons zoo. De openbaring is dierbaar, nu heeft hij God, dat heeft hij niet geweten. Nu moest God hem vijf dingen doen, dan zal hij God drie dingen terug doen. Ik, ik, ik.

Beth-El is zoo'n prachtig moment, dat Jezus het gebruikt. Het is de droom van een genie Gods, maar als hij wakker wordt, is de reflex daarop wel heel erg gelijkvloersch en zelfzuchtig.

God met hem; hem behoeden op zijn reis; hem geven brood om te eten en kleederen, hem met vrede wederbrengen in de tenten van Izak. Ja, dan is de gave van *zijn* kant: Jehova zijn God. Een tempel voor Hem. En de tienden van zijn bezit. Geen menschen meer zelfzuchtig dan mannen, die verliefd of bekeerd zijn en toch hebben zij het voorwerp buiten zich gevonden. Die het teeken ontvangen heeft, denkt: ik ben klaar. En ziet, 't is het begin. Maar terwijl hij onbewust voortgaat en zijn leven leeft en maakt, is er Een bezig te bouwen aan de afbraak. Want in den bolster zit de pit.

God baant hem den weg om rijk te worden. En Jakob heeft van zijn vader de gave geërfd om mooi rijk te zijn.

En dan volgt het verhaal, hoe hij aan- en inkomt bij de half-nomadische herders van Haran.

Jakob spreekt de menschen zeer vriendelijk aan, maar zij antwoorden den vreemde koel.

Als hij den naam van Laban genoemd heeft, worden zij meer toeschietelijk en geven de eerste aanwijzing.

Zij wijzen hem, dat daar in de verte een herderin met kudden aankomt. Dat is de dochter van Laban. Zij heet Rachel.

Intusschen heeft Jakob als vakman al lang gemerkt, dat zij hun werk slecht verstaan.

Met zoo lang bij den put te wachten, kan het vee niet voldoende grazen in de steppen. Maar zij hebben een reden, zij moeten met velen zijn om den steen af te wentelen. Wie er het eerst geweest is, is misschien 't eerst aan bod om te putten.

Rachel is nu ook aangekomen en ineens weet Jakob het. Zijn ziel is open, want hij is hier gekomen om te trouwen. Hij weet ineens: dit is de vrouw.

En nu zijn er meer verhalen, dat hij de sterke man is en hij wil dit bijzonder gaarne toonen en wentelt alleen den steen af en helpt Rachel, die alles dadelijk thuis gaat vertellen. En Laban, die vroeger gaarne den rijken karavaanleider ten zijnent ontving, neemt nu met blijdschap deze sterke hulp in zijn huis op, vooral daar het loon idealistisch groot is voor den vrager en realistisch klein voor den werkgever.

Maar in 't Oosten kan idealisme duur zijn, als we menschen ontmoeten, die er misbruik van willen maken. Die enkele woorden: „en zie, het was Lea" geven scherp weer, dat de hiellichter zijn meerdere gevonden heeft in den deftig vormelijken, maar uiterst geslepen Syriër.

En zie, het was Lea. De bedrieger bedrogen in donkeren nacht. Want zóó is Jakob gekomen in den nacht van Izaks blinde oogen en als die geopend

werden, was het de groote teleurstelling van zijn leven: En zie, het was Jakob. Er kan zoo'n opvallend gelijke vergelding zijn.

Maar ook een even gelijke genade in die vergelding. Zooals Izak later gedankt heeft, dat hij bedrogen is, zoo ook zijn zoon. Want het eerste bedrog heeft God gebruikt om den zegen van Abraham te redden. En het tweede bedrog van den nog slimmeren Laban, ook dat heeft God ten goede gewend, opdat de minder mooie, maar diepere vrouw, die door verdriet iets van heiliging ontvangen had, de moeder van zijn meeste zonen zou worden.

In het begin heeft Jakob de teleurstelling aanvaard met het élan van zijn ziel, waarvoor Laban een middel wist om het niet te dooven.

Maar misschien ook, omdat een stem van binnen hem beteekenend toefluisterde over de vreemde gelijkenis van daden en ondervindingen.

Maar later heeft hij in die teleurstelling de hand Gods bepaaldelijk erkend, toen hij Lea begroef in de spelonk zijner vaderen. Wij moeten leven, leven en later zal de wedergeboorte de oogen openen, opdat wij het Koninkrijk Gods zouden zien in de feiten van dat leven.

JAKOB. V

Gen. 30.

Het 29ste hoofdstuk eindigt met de geboorte der vier oudste zonen van Lea. Jakob staat er wat buiten, de naamgeving is in handen van Lea.

In het hoofdstuk, dat wij nu behandelen, gaat diezelfde lijn door in stijgenden zin: het geheele voortplantingsleven, de hoop en de strijd, het verlangen en de blijdschap om de nieuwe geboorte is bij de vrouwen. De vreemde onderworpenheid en in-dienststelling der slavinnen, oneindig ver van ons afstaande, de halve toovermiddelen en het ironische verhaal daarvan, het steeds wassende aantal der zonen, het is alsof dit alles buiten den aartsvader om gaat, tot aan de geboorte van Jozef, voor 't eerst zijn kind. Hij krijgt het natuurlijk van Rachel, de zeer geliefde, die wel de hevigheid en de schoonheid van zijn moeder bezit, maar alle diepere gedachte en intensiteit mist.

Bij de geboorte van Jozef heeft de vader iets gewild en bedoeld. Hier is zijn konings-ideaal belichaamd, dat hij eens trotsch beluisterde in den zegen zijns vaders: volken zullen u dienen en natiën zich voor u nederbuigen.

Ineens ontstaat de behoefte om zich te ontworstelen aan de banden van Laban en persoonlijken rijkdom te scheppen.

De geweldige arbeider van Laban, wiens lust was in zijnen dienst, wordt plotseling iemand, die de vrucht begeert van zijn werk. Nu heeft hij het konings-

kind, nu wil hij heerlijkheid scheppen, die daarbij hoort.

Hij is te eenvoudig om dien ouden zegen op zichzelf toe te passen, maar het beste van ons willen en bedoelen in het kind reikt boven ons uit; niet slechts voortplanting is dat, maar hoog-boven-zich-uit-planting.

En als het hem tot nu toe onverschillig was aan wien toekwam het gewin van zijn arbeid, aan Laban of aan hemzelf, zooals wij het nu nog wel eens tegenkomen bij de meest echte werkers, dan begint hier een nieuwe periode, de bouw van een geweldig fortuin voor zijn koningskind.

Weliswaar staat hij ook nu geheel buiten de naamgeving, die neemt hij slechts over als de goede Rachel straks stervend bij Benjamins geboorte nog alleen aan zich zelve vermag te denken.

Hij heeft tienmaal dit leeren bezien als vrouwenwerk: zijn werk is een uiteenzetting met Laban.

Wanneer iemand in overgeestelijkheid hier iets tegen mocht hebben, dan bedenke men dat er slechter redenen zijn waarom menschen rijk willen worden. Afgezien nog van het moedelooze feit, dat de meesten zoo gaarne zouden willen, maar ten eenen male geen kans zien hun doel te bereiken, terwijl deze sterke mensch niet meer schijnt te doen daarvoor dan een „handle" om te zetten.

In elk geval, dat men wil en poogt en slaagt om onbezorgden staat, om luiheid of genotzucht, om hoogmoed of eigenzinnigheid of willekeur bot te vieren, wat is dit alles klein en bekrompen tegenover de magistrale gedachte van Jakob, om zijn koningskind te tooien met de heerlijkheid en macht van groot vermogen.

En Jakob bespreekt deze zaak rustig met Laban. Hij heeft eerlijk gediend om zijn vrouwen, nu kan hij gaan. Maar Laban wil alles liever dan dat. Hij heeft duidelijk zegen gemerkt door den arbeid van zijn neef en vraagt hem uitdrukkelijk zijn loon te noemen. Maar dat wil hij juist niet. Geen vast loon bij dien Syriër, maar voor zijn eigen huis mogen werken. En dan lijkt het Jakob groot gedacht bij een minimum te beginnen, opdat er geen dwaze belangenstrijd kome: Laban mag zijn kleine bonte kudde op drie dagen afstand door zijn zonen doen weiden.

Zijn groote witte kudde zal Jakob blijven verzorgen. En wat daarin bont wordt, is het zijne. Wit = Laban Oneffen in kleur = Jakob. Laban meent nog beter uit te zijn, dan bij den bruidsschat zijner dochters. De kansen zijn minimaal, vooral nu al het gespikkelde vee weg is, voor Jakob. Maar hij heeft buiten den waard gerekend, d. i. buiten de vakkennis van zijn neef, die hij nooit vermoed heeft. Plotseling wordt Jakob rijk. Wat is dit? Is het gemeen om gebruik te maken van kennis en harden arbeid? Ik geloof het niet. En toch! Vergelijk deze zaak bij zijn vaderen. Abraham is altijd hoog boven de wereldsche dingen, maar eens in supreem moment wordt uit hem het woord tot den koning van Sodom: opdat gij niet zegt: ik heb Abram rijk gemaakt.

Abraham is soms arm, soms rijk, maar de zonen Heths zeggen tot hem: Gij zijt een vorst Gods in het midden van ons.

En als Izak, de eenvoudige, rijk wordt en honderd procent maakt, zeggen de Filistijnen: wij hebben duidelijk gezien, dat de Heere met u is.

Als anderen dat zeggen, moet men rijk geworden zijn op bijzondere wijze.

En als Jakob hetzelfde krijgt, zeggen de zonen Labans: hij heeft genomen wat onzes vaders was en daarvan heeft hij al deze heerlijkheid gemaakt.

Als bij alle aartsvaders van het wonderlijke volk iets is dat zich tusschen God en hun ziel schuift, is het bij Jakob het bezit, dat hier gegroeid is, weliswaar op schooneren grond dan meestal bij ons gewone menschen, maar evenwel, het gaat zijn leven maken en zijn angst, totdat God hem ervan verlost.

JAKOB. VI

Gen. 31.

Een vrij lang hoofdstuk, misschien geestelijk gesproken niet de belangrijkste phase uit Jakobs leven voor ons, die het lezen en meeleven, maar voor hemzelven de eene helft van de oplossing der groote quaestie, of zijn vermogen werkelijk vrij is en van hem.

Is het mogelijk zijn rijkdommen uit Mesopotamië te voeren en in Palestina te brengen?

Kan hij met alles wat hij heeft, Laban veilig verlaten, Ezau rustig ontmoeten? Zoo ja, dan is alles gewonnen. Een mensch kan maar één ding tegelijk. Het tweede is nog verre en voorloopig volstrekt geen reden van kommer. Eerst los van Laban, vooral nu de grond hem te warm wordt onder de voeten, nu zijn zwagers vervelende woorden gebruiken over de herkomst van zijn bezit uit het fortuin van hun vader en deze zelf meer en meer verkoeld wordt tegen den man, dien hij in allerlei opzichten zijn meerdere voelt, al hebben ze met afwisselend geluk een strijd van bedrog gestreden.

Men voelt aan allerlei: in Haran zijn ze tegelijk boos en bang.

Straks zal het anders worden: dan is Jakob bang, omdat hij Ezau boos weet.

Die bang is, ligt onder. Zij kijken verdrietig en zeggen onaardige woorden achter zijn rug en Jakob wil dus weg.

Hij wil zien of hij vrij is. Bovendien, men vreest hem nu nog, wat zal het later zijn? Tenslotte is hij vreemdeling en dus in de minderheid. Hij wil weg en liefst vluchten om te ontkomen aan allerlei uitlegging zijnerzijds en misschien pressie hunnerzijds, want wie het verloren bezit ziet verdwijnen, staat in deze voor het absolute verlies.

Nu gaat hij eerst zijn achterhoede dekken en roept zijn beide vrouwen op het wijde veld om haar daar zijn geheim plan te openbaren.

Dit is een eenvoudige wijsheid, want wie van de vijandelijke kust afstoot, moet zorgen geen tegenstanders in eigen boot te hebben. Menigeen, die den zwaren strijd van buiten alleen wilde strijden, is straks ondergegaan aan kleinen innerlijken strijd. Staan Lea en Rachel beiden aan zijn kant en volkomen? En dat blijkt nu, hoewel Jakob haar de zaak veel mooier voorstelt dan ze is. Het verhaal, dat hij haar doet is uit andere bron, maar de verhaler zet het er rustig bij om ons te laten zien, hoe Jakob nog altijd de hiellichter is, die verbergt ook voor zijn vrouwen, en tenslotte zich en zijn slimme daden vromelijk schuilt achter zekere hulp Gods. Moeielijke zaak, ook nu nog.

Dezen man ontbreekt het niet aan voortdurende leiding Gods in zijn leven. Maar bij de quaestie van het bezit houdt die leiding op, terwijl juist daar Jakob zich gedwongen voelt, die huichelend te fantaseeren. Er zijn velen, die zelf zeggen door Gods hulp iets verkregen te hebben. Zij moesten wachten, totdat anderen het zeggen. Privaat bezit is bijna overal de groote steen des aanstoots. Als wij het verkregen hadden en besteedden onder Gods leiding, zou de aanstoot weg zijn en iedereen dankbaar worden.

Intusschen kiezen de beide zusters de partij van

haar man tegen den vader, zij het dan ook om verschillende reden.

En de vlucht kan beginnen, als Laban ginds ver zijn schaapscheerdersfeest heeft.

Natuurlijk haalt hij hem in, maar den nacht te voren erkent hij voor 't laatst Jakobs meerderheid, die voor de ontmoeting neutraal terrein heeft gekozen, vrij verre van Labans woonplaats. En in dit alles erkent hij mede Gods hulp voor dezen man.

Zij zullen met woorden strijden en zich luchten en meer niet.

Dien woordenstrijd begint Laban met groote handigheid. „Waarom toch vluchten, nu kon ik immers mijn dochters niet eens groeten. Ik zou u uitgeleide gegeven hebben met vreugde en gezangen, met trommel en harp". Wat kan men daartegen zeggen? Jakob antwoordt kort, dat hij zulks niet gedacht had. „En gij hebt mijn huisgod gestolen". Jakob antwoordt: die moogt ge bij mij zoeken. Want Rachel had haar diefstal voor hem verborgen gehouden. Zooals in groote verruwingstijden allerlei persoonlijke ongerechtigheden groeien, zooals in oorlogstijd de misdaden zich ophoopen, zoo heeft de vlucht uit het huis des vaders Rachel doen besluiten, dat die kleinigheid van den diefstal der teraphim er nog wel bij kon. Als door haar list Laban niets vindt, komt Jakob los in een lange boutade, waarin hij zijn overkropt gemoed lucht geeft, om te eindigen in het half-ware woord: ten ware de God Abrahams en de vreeze Izaks bij mij geweest ware, zekerlijk gij zoudt mij nu ledig weggezonden hebben.

Maar dan antwoordt Laban weer weinig en hoog. Het geeft niet veel elkaar op deze wijze de waarheid te zeggen. Er volgt noch voldoening voor onszelf,

noch bekeering voor den ander. Er volgt een soort verbond en na een teeken opgericht te hebben, voorbij hetwelk zij besluiten elkaar niet te naderen en na een religieusen maaltijd scheiden beide mannen, die twintig jaren bij elkaar zijn geweest.

Maar wat eindigt dit alles wrang, zij het ook zonder twist.

Misschien ziet Laban van 't gebergte nog eens terug. Daar gaat zijn rijkdom, dien hij gehoopt had voor zich te behouden. Hij heeft willen profiteeren en is het meeste kwijt.

Zou Jakob nog eens teruggezien hebben? Welken werkelijken zegen Gods uit de tenten van Abraham heeft hij in Haran achtergelaten?

Achter hem is het even leeg als in hem.

Zoo kan ons leven jaren lang voortgaan zonder vrucht en zegen.

Het eenige verschil tusschen de twee egoïsten is dit, dat Jakob den wonderlijken zegen heeft, die hem door het dal der schaduwen des doods voeren zal tot het kruis.

Jakob heeft God. Neen, God heeft Jakob.

En God heeft voor hem het kruis.

En een nieuwen naam.

JAKOB. VII

Gen. 32.

Dit hoofdstuk begint met de woordverklaring van den naam Mahanaïm. Wij zullen ons niet verdiepen in de moeielijkheden, maar eenvoudig dit nemen: Twee heirlegers, engelen Gods. Achter Jakob die van Laban, vóór hem die van Ezau. In beiden ziet hij God. Die hem hielp en die hem nu evenzeer te na komt. Jakob kan zijn eigen land niet binnen komen of hij moet het met Ezau vinden. Hij zendt een nederige en beleefde boodschap om hem van zijn komst te verwittigen. En ziet, zijn mannen komen terug en schijnen hun boodschap zelfs niet overgebracht te hebben uit vrees voor het leger woestijnroovers. Nu weet Jakob niets anders, dan dat de gevreesde komt met een macht, waar hij nooit tegenop kan.

In dit hoofdstuk staat van drie middelen, die hij te baat neemt in zijn nood. In zijn tobbenden angst verzint hij al het mogelijke en weet even spoedig dat het al gefaald heeft of falen zal.

Eerst de verdeeling van zijn bezit in tweeën, in de hoop dat bij overrompeling dan de helft gered zou zijn. Dwaasheid! Zoo goed als Ezau de eene helft vindt, zal hij de andere vinden. En indien niet, bij groot toeval, is dan de helft te missen niet precies even pijnlijk als het geheel kwijt te zijn?

Zijn tweede hulpmiddel is het gebed. Dat de schrijver dit veroordeelt blijkt daaruit, dat hij het niet 't laatst noemt. Wie nog een lapmiddel verzint na

zijn gebed, heeft niet zuiver gebeden. Dat deze woorden tot God zulk een teeren en fijnen klank hebben, ligt aan de echtheid van zijn wanhoop, niet aan zijn bekeering, niet aan zijn volkomen overgave. Hoe dikwijls wordt er gevoelig gebeden in den nood, die het leert. En als wij opstaan, blijkt de zaak niet in hooger hand gegeven, maar probeeren wij zelf weer wat er aan te doen is.

Met tact verhaalt de schrijver zijn derde en slechtste middel het laatst: het groote geschenk, dat echt geetaleerd wordt.

Elke gave in zulke omstandigheden is „koop".

En Jakob weet ten slotte wel, dat het toch niet helpt, want de trotsche roover van Edom zal, als hij kwaad wil, zeggen: ik laat me niet geven, wat ik stelen kan.

Met dit laatste middel is de patriarch uitgedacht, hij weet niet meer. Nog een kleine, menschelijke dwaasheid. In den nacht laat hij al de zijnen over de beek trekken. Dit is als de smokkelaar, die op 't laatste moment nutteloos zijn pakket uit den eenen zak in den anderen doet. 't Zijn de laatste angst-stuiptrekkingen, waaraan elke redelijkheid ontbreekt. De nervositeit heeft nog 'n paar dwaze gedachten, die dan juist des te meer dadelijke uitvoering vereischen. Alsof het zijn van vrouwen en kinderen aan deze of gene zijde van het stroompje iets zou helpen tegen de macht van Ezau.

Maar nu komt het groote, Jakob is alleen aan gene zijde van den Jabbok. Daar is niets dan de oneindige stilheid, niets dan het Oostersche koepeldak boven hem, goud op zwart, geen ver geluid, geen mensch, geen hulp. Daar is God alleen en Hij is tegen Jakob. Morgen wordt alles geroofd, al zijn vermogen, al zijn zonen, ook Rachel en Jozef. Als hij zelf mocht over-

blijven, is het leven een last; wie kan met grauwe haren van voren af aan beginnen? In dien nacht gaat Jakob verloren, zooals elk mensch, die het mag bevinden, aan zichzelf verloren gaat. Hij moet alles loslaten en kan niet. Daar ligt hij op den grond in het zand der woestijnen en steunt in zielsangst. Het is God, die met hem worstelt.

Loslaten, loslaten. Maar 't is toch zijn leven, zijn heele leven, zijn hebben en houden. 't Is toch God zelf, die 't hem gegeven heeft. 't Is toch de opbouw van zijn leven als gezegende door Gods beloften, dat hij los moet laten. Ook zijn nageslacht, ook zijn koningszoon.

Ezau zal zijn zonen dooden en zoo de gestolen erfenis weer tot zich nemen.

In zijn woest-wringend wentelen vernielt hij zijn eigen lichaam en weet het als de aanraking van den Almachtige in dien strijd.

Totdat de dageraad den nieuwen dag spelt, die hem alles zal rooven.

De strijd is uit, Jakob ligt verlamd neder, tot op 't laatst dat ééne groote gebeurt, dat hij den Onzienlijke vasthoudt en, alles verloren gevende, God vastklemt. God wil gaan. „Ik zal U niet laten gaan, tenzij Gij mij zegent!" Niet zijn eigen bezit, maar Gods zegen. Gods zegen, niet gestolen, niet van zijn vader ontvangen of overontvangen, maar van God zelf.

Die den Onzienlijke alleen overhoudt, heeft genoeg aan Zijn zegen, al is die onzichtbaar en ontastbaar. En die zegen bestaat uit den nieuwen naam.

Dat is misschien: God strijdt, God overwint.

En toch is de verklaring van den naam: gij hebt gestreden en hebt overmocht.

Is het zoo wonderlijk voor ons, dat beide overwinningen gelijk zijn?

Israël zal na dien dag verder gaan dan elk menschenkind en toch nooit kunnen vergeten, noch verliezen dat hij God vasthield in het doodelijkst tijdsgewricht en gezegend is geweest.

En de nieuwe naam is onverliesbaar.

Evenzeer als de ontwrichte heup.

Reeds dadelijk vraagt Israël naar Gods naam, d. i. hoe Hij zich openbaren zal. Hij wil toch even weten .... Zooals de discipelen vragen: Heere, zult gij in dezen tijd het Koninkrijk aan Israël weder oprichten?

Maar altijd hetzelfde antwoord: Het komt U niet toe .... Wat is het, dat gij naar mijnen naam vraagt?

Die zich vasthoudt als ziende den Onzienlijke, zal van 't geloof leven.

Maar de zon rijst hem op, als hij door Pniël gaat.

Hij begroet den nieuwen dag anders. Hij is van binnen rustig.

Al is hij kreupel en hinkende van buiten.

En sindsdien is Israël begonnen het kruis te eeren.

Want zij eten de verrukte zenuw niet, die op het gewricht der heupe is.

Zij hebben eerbied gekregen voor deze mankheid.

Zij hebben begrepen, dat deze nederheid de weg is om een vorst Gods te worden.

Toen is het kruis gekomen, dat zij onbewust eerden.

JAKOB. VIII

Gen. 33—35, vrs 7.

Het 34ste hoofdstuk is een donkere bladzijde uit Jakobs leven, die hij niet vergeten was, toen hij na lange, lange jaren neerlag op zijn sterfbed.

Nu is het eigenaardig op te merken, dat die moeielijke episode staat tusschen twee altaren, die de aartsvader gesticht heeft, met verschillende namen, die ons een andere openbaring geven.

El Israël en El Bethel.

Laat ons het verhaal vervolgen:

Op den morgen van Pniël heeft de ontmoeting der beide broeders plaats. Daar komen de krijgslieden van Ezau. Hij trekt ze rustig tegemoet, maar toch — laatste overblijfsel van de vrees — in een bepaalde volgorde, de slavinnen met haar kinderen vooraan, Rachel en Jozef het laatst. Maar hij zelf de voorste van allen, zich zeven maal ter aarde buigende, als een vazal voor zijn vorst. Ezau is ontroerd en omhelst hem en schreit. Laten wij nooit zeggen: dus is alle angst voor niets geweest; zonder die ware Pniël uit zijn leven weg geweest. Alle vrouwen en kinderen komen zich ook nederbuigen. Ezau voelt zich volmaakt eerstgeborene, de gestolen zegen is het stelen niet waard geweest. Vreemd, dat geestelijke menschen zich zoo vergissen kunnen; Jakob erkent hem nu toch als hoofd van 't geslacht. Als zoodanig aanvaardt hij ook met moeite het geschenk. Trotsch zegt hij: Ik heb veel, mijn broeder. Maar de nederigheid van Jakob overwint

het alles en hij neemt het aan. Maar nu volgt er nog een zware moeielijkheid. Ezau is geheel in de rol van eerstgeborene en waant Jakob krachtens zijn ootmoed in dezelfde lijn. Dat wil hij wel zoo houden en biedt aan hem mee te nemen naar Seïr. Gelukkig vindt Jakob de zeer logische uitvlucht, dat krijgslieden en kinderen met kudden geen zelfden gang maken. En hij vindt er de leugen bij, dat hij straks tot zijnen heer in Edom zal komen, wat hij geen oogenblik van plan is en ook niet doet. Is Israël zoo spoedig weer Jakob geworden? Of is het zoo, dat iemand levenslang blijft die hij is, en dat heel langzaam de nieuwe naam in hem gaat groeien, totdat de oude overgroeid is? Is het zoo, dat de buitenwereld lang, heel lang daar niets van weet of ziet: Den nieuwen naam, dien niemand kent dan die hem ontvangt?

Ezau wil in elk geval eenige soldaten geven, tot bewaking van Jakobs kudde en tot zijn hulp. Inderdaad echter tot zijn contrôle.

Hoe het zij, Jakob weet nog eens aan dien greep te ontkomen en het is de laatste keer, dat Ezau bedrogen wordt door zijn broeder. Want wij weten van geen andere ontmoeting.

Hij blijft lang in Sukkoth in het Overjordaansche, totdat hij Kanaän bezoekt en zich bepaald wil vestigen in Sichems omstreken, blijkens den koop van een terrein.

Daar is nog even sprake van een altaar.

Het heet: De God Israëls is God.

In dit woord klinkt de blijdschap der bekeering, de vreugde van den nieuwen naam, de heerlijkheid dat alle zorgen weg zijn.

Wat een God heeft Israël! Nadat hij alles losliet en God vasthield, hoe heeft God zich aan hem be-

toond! Hij is in het land der vaderen, ver van Laban en ver van Ezau, rijk en machtig.

Dat deed God, zijn God, de God van zijn nieuwen naam.

En nu volgt terstond het verhaal van Dina, Jakobs eenige dochter, die in het cultuurland gekomen, wel eens wil zien wat er te koop is, vriendinnen zoekt en als natuurkind zich spitst op de geneuchten van het stadsleven.

Maar zij blijkt al dadelijk buiten Kanaän gerekend te hebben. Van de zijde van Sichem is ernstig sprake van een huwelijk. Aanbiedingen, boosheid; aarzeling. Tenslotte het contract; toetreden tot uiterlijke saamhoorigheid door besnijdenis.

Men kan de Sichemieten daartoe overhalen.

Bij een goed verbond hebben zij de meerderheid en zal het bezit van Israël hun toevloeien. Volgt de besnijdenis en de wondkoorts en de overval en de moord en de verovering der stad. Uitermate valsch en ruw.

Maar dat is dikwijls het odium van overwinnaars: als ze 't verloren hadden, zouden *zij* het martelaarschap en de anderen het odium gehad hebben.

De wijze Jakob blijft met de ellende zitten; Dina geschonden, haar man vermoord en hun kleine minderheid aan geweldige gevaren blootgesteld door jongelieden-bravoure, terwijl zij ook nog het laatste woord behouden. Wat kan de oude hiellichter zeggen als zijn eigen kroost zelf-hulp zoekt?

Wederom diezelfde angst van vroeger?

En nu hoort hij God spreken: Woon in Beth-El en maak een altaar dien God, die u verscheen toen gij vluchttet.

Is dat na de wedergeboorte weer vernieuwing?

Natuurlijk altijd! Weet iemand, hoeveel zelfbehagen er ligt in het altaar: mijn God is God?

En dat wordt nu anders: de God van Beth-El is God. En hij grijpt achter zijn wedergeboorte terug naar Hem, die bemoeienis met hem had in zijn ellende, eer hij was wat hij worden zou. De naam van het eerste altaar is onvast, want het heil ligt feitelijk verankerd in Israël.

Het tweede altaar is muurvast, want wat eens geschiedde kan niet veranderen; God staat er zelf achter.

Jakob eischt van de zijnen reiniging van binnen en van buiten en zij trekken naar Beth-El, veilig door het eigen land, dat vijandig is geworden.

Want de God van Beth-El is de God, die altijd antwoordt ten dage der benauwdheid.

En in het nieuwe altaar is nogmaals het „ik" geofferd, zelfs dat van Israël.

JAKOBS AFSCHEID. IX

Hebr. 11 : 21.

Als wij trachten de laatste hoofdstukken van dit machtige Jakob-leven samen te vatten, dan zullen wij moeten toegeven, dat niemand het scherper en korter en moeielijker gedaan heeft dan de schrijver van den Hebreër-brief: Door het geloof heeft Jakob stervende een iegelijk der zonen Jozefs gezegend en heeft aangebeden, leunende op het opperste van zijn staf. Van dien staf vinden wij niets terug in Genesis.

Er staat: en Jakob boog zich ten hoofde van het bed (hammittah = bed, hammatteeh = staf — een vergissing van de Septuagint). In het begin van dat einde laat hij zijn koningskind zweren: niet in Egypte begraven. Daarmede eindigt hij ook, maar positief: begraven in het land zijner vreemdelingschappen bij zijn vaderen en bij zijn vrouw Lea.

Als dit gedachten-complex vervuld wordt door den eed van Jozef, komt het slotwoord van den tekst. Een Duitsche rabbi zegt: zurück beugen auf das Kopfende = hingebender Dank.

Rust en aanbidding. Toch eigenlijk wat de Hebreërbrief bedoelt. Zoo zouden wij een herder schilderen, die, leunend op zijn staf, nog eens naar den wegstervenden dag blikt. Moe en dankbaar. Het einde is aanbidding. Ruim een eeuw geleden is hij met zijn staf over de Jordaan gegaan. Hij is geworden tot twee heiren en tot twaalf stammen. Dat is geschied in een leven van vallen en opstaan, van wit en van

zwart. Maar in dat alles heeft een eenig iets gesteund. Voor het laatst steunt hij nog eenmaal op het opperste van zijn staf in aanbidding. Maar tenslotte moet deze formeele gedachte inhoud verkrijgen uit het leven of het levenseinde. En daarom is het zoo belangrijk, dat de man van later eeuwen niet wijst op de prachtige zegeningen aan zijn eigen zonen, zelfs niet op den Messiaanschen zegen aan Juda. Maar: door het geloof heeft Jakob stervende een iegelijk der zonen Jozefs gezegend. Voor hem was dat het laatste.

Als Jozef hoort, dat zijns vaders ure nabij is, gaat hij erheen met zijn beide zonen.

Jakob aanvaardt ze als de zijnen. Wonderlijk geloof! Zullen zij over een eeuw vergeten hebben hun afstammen van den onderkoning en zoozeer samengesmolten zijn met de horde in Gosen, dat ze wel nog weten hun afstamming van den patriarch?

Wat 'n kracht om te weten, dat die twee loten niet afsterven, ondanks Egyptische moeder, Egyptische opvoeding en omgeving en zuigkracht.

Wat maakt die menschen zoo sterk, wat wij 't best verstaan door vergelijk met ons? Wij geven lijnen van opvoeding, woord en stelsel naar ons inzicht en de kinderen wijken af, wij verliezen ze. Hier ligt een man, de derde van zijn geslacht; hij negeert Egypte en zijn cultuur en zegt van die zonen: zij zijn mijne, wetende dat in drie geslachten zijn volk het sterkere is.

Maar daar is nog iets: Jozef verstaat zijn vader als hij met beide zonen komt. Inplaats van Ruben, die het nooit bereikt en wel verzondigd heeft, zal hij als oudste gelden en twee deelen krijgen.

Jozef krijgt in zijn beide zonen een dubbelen zegen.

En tegelijk laat Jakob hem voelen, dat de wereld niet gaat naar willekeur. Rachel, zijn moeder, was de

tweede, zij is gestorven op den weg en aan den weg begraven. Lea ligt aan zijn zijde straks in de grafspelonk der oervaderen.

Als Jozef twee deelen krijgt, Juda, het kind van Lea krijgt het theocratisch goud. Zal de koningszoon het verstaan?

Dit is het voorspel tot den zegen der zonen Jozefs. Manasse staat rechts als de oudste, Ephraïm links als de jongste.

Natuurlijk staat de oudste rechts. Maar vóór Jozef eraan denkt, heeft hij zijn handen gekruist. En weer is vastgelegd in zijn geslacht, dat de meeste den minste zal dienen. Onbewust is in zijn geslacht het kruis gemaakt. Dat ook het kruis van zijn leven was. En terwijl hij ondanks blinde oogen het kruisteeken maakt, met zijn armen aanbidt hij. Want het kruis was toch het beste van zijn leven met alle leidingen Gods, die zijn bedoelen doorkruisten. Het eind is tevredenheid dáárover, dat de meerdere den mindere dienen zou. Dat heeft God in zijn kinderen ook geborgen en hij heeft het in zijn kleinkinderen vastgelegd.

Dat de meerdere altijd is, die dient; dat de minste degene is, die het redt; dat de verloste en de minste daardoor op hun beurt moeten zegevieren en het dan weer alleen — maar daardoor verliezen, die wonderlijke gang is iets van het land der vreemdelingschappen, maar ook tegelijk de diepe historie van zijn leven geweest.

Dat heeft Ezau niet geleerd, evenmin als Ismaël. Noch ook Ruben.

Dat heeft Jakob geleerd met zijn louteren staf bij Beth-El, in zijn doodsangst aan den Jabbok, in zijn benauwdheid te Sichem, in zijn pijn om den bloedigen rok van Jozef, in zijn siddering om Benjamin.

Dat heeft hij geleerd in zijn kinderen, toen Juda vrijwillig slaaf wilde worden.

Waardoor Juda den zegen van Abraham zal ontvangen.

Al zal hij weer moeten leeren, dat alleen uit den afgehouwen tronk van Juda het rijsje zal spruiten.

Dat heeft hij geleerd, toen zijn koning slaaf werd in Egypte....

En nu ligt die koning hier op zijn knieën voor zijn grijzen vader, in wien hij weet het fijnste goud, van meerdere waarde dan de schatten van Egypte.

Zachtkens trekt zijn linker den oudste rechts van vader, zijn rechterhand den jongste links.

Hij hoort aandoenlijke woorden en meent iets te hooren van Abrahams zegen.

En als hij opziet, is daar het kruis, (de gekruiste armen) dat zijn kinderen zullen voortzetten, maar dat de onderkoning van Egypte ook nog weer moet leeren.

Hij is slaaf geweest, maar toen Juda de zijne wilde worden, is deze de man geworden van Abrahams zegen!

JOZEF. I

Gen. 37.

Het vorige hoofdstuk eindigt met een geslachtsregister der koningen van Edom, naar hunne woningen, in den lande hunner bezitting. Dat is Ezau, die het land bezit.

En dan volgt, dat Jakob woont in het land der vreemdelingschappen zijns vaders.

De man met den zegen, balling in eigen land.

En de man zonder dien, bezitter in ander land. Maar bij de bezitters gebeurt niets: ze volgen elkaar op als molenwieken.

En bij Jakob zijn geschiedenissen.

Wat kan er iemand nog gebeuren, die verzekerd is; alles is gewoon, vast, secuur. Leven en dood beiden. En er is geen herinnering aan de vele vorsten van Edom.

Maar wanneer er vorstelijkheid is in de geschiedenissen van Jakob, dan vertelt het einde van 't hoofdstuk Jozefs verkoop als slaaf in Egypte. Want het gebeuren en het bewogen worden kan nooit beteekenis hebben of het gaat onder de lijn. Geschiedenis is leed en teleurstelling en vijandschap en bedrog en afschuwelijkheid. En uitredding en heerschappij en victorie. De man, die den zegen draagt en erdoor gedragen wordt, gaat onder en op.

Er wordt verhaald dat Jozef de oudste zoon der tweede vrouw is, die de aartsvader altijd gewild en bedoeld heeft. En haar kind is het kind, hoewel in

werkelijkheid het elfde. Nu zijn er menschen, die probeeren aan de feiten te wringen en te schroeven, of ze ongedaan gemaakt kunnen worden. Er zijn ook menschen, die er zich bij neerleggen en dan door de feiten heenboren naar nieuwe aspecten. Zoo Jakob, die nooit gedacht of gehoopt heeft dat de oudste zoon van Rachel het eerstgeboorterecht zou krijgen, dat Ruben toekwam, maar wel het koningschap indroomt in zijn zoon. Hij verwacht en wil en droomt en maakt het koningschap in Jozef en God werkt mee, want zie, wat hij wil is feit. Jozef heeft de koningsziel.

En dikwijls als er gebeurt wat wij willen, kunnen wij 't niet verbergen en wij worden onhandig van vreugde, en onrijp en ontijdig dwingen we naar buiten en dringen op wat beter verborgen kon blijven groeien. Niet, dat dit bedrijf het werk Gods kan teniet maken, maar door ons verkeerd medewerken kan het alleen langs diepe wegen tot stand komen.

Jakob doet dit op twee manieren. Hij geeft Jozef het koningskleed en hij betrekt hem in zijn raad en regeering, hoewel de jongste van allen en tenslotte nog maar iemand van 17 jaar.

Want dat „kwaad gerucht over hen brengen tot hunnen vader" moet natuurlijk zoo verstaan worden, dat zij samen beraadslagende, op welke plaats ieder moet staan in het groot bedrijf van den herdersvorst, Jozef zijn meening staaft met feiten, die hij als broeder beter weet dan een vader, die er te ver boven staat.

Iemand, die klikt, zooals kinderen zeggen, kan geen koningsziel hebben. Want „klikken" beteekent: zich bij iemand gunst verwerven door van anderen het kwade aan te dragen. En een koningsziel is nooit bekommerd om bij iemand, wie dan ook, in gunst te staan. Een koningsziel vindt zichzelf minder belang-

wekkend dan de dingen om zich heen. Een koning solliciteert niet, maar laat het doen.

Dit toegelaten worden in de raadkamer kan niet nalaten een zwaarwichtig mannetje van hem te maken. Waar men boven moet staan om het dwaze van te zien. Maar dat de broeders, die feitelijk zijn minderen zijn, te veel „au sérieux" nemen. Men moet een belangrijk mensch zijn om 't een ander te vinden. Daarvoor staan de broeders niet hoog genoeg. Zij sluiten zich aan bij een volkspraatje, dat Jozef meer bemind is als zoon des ouderdoms. Goede vondst, anders hadden ze moeten erkennen.

Het meest verdrietig-domme is het purperen, het koningskleed, dat elke toenadering onmogelijk maakt, want ze kunnen nooit ernstig spreken met den jongsten broeder, wiens kleed hun een dwaasheid is, maar helaas ook weer niet genoeg dwaasheid. Vreemde liefde, die ooit iemand hooger wil tillen dan zijn eigen beenen lang zijn.

Een van de prachtige dingen is, dat Jozef bij deze dingen naïef blijft, anders had hij nooit zijn droomen verteld. Wie pedant is, of geworden is, is tegelijk bijna altijd bewust (conscious) en wie bewust is van den tegenstand, dien hij verwekt, wacht zich. Hij vindt zijn droomen schoon en denkt er niet aan, dat ze genant zijn. De tijd zal leeren, dat Jozef niet hoogmoedig is, maar hij heeft het regeeren lief als motor van alle orde en regel, als stuwkracht om in deze maatschappij van vele menschen en vele zinnen ook den armste een rustige plaats onder de zon te verschaffen, als grond van juiste verdeeling, als verhindering van domme verspilling, als vermogen om elkeen te stellen op de plaats, die hem toekomt en waarop hij het meeste nut kan verrichten.

Hij heeft regeeren lief, ook al vindt hij 't bij zichzelven.

Omdat regeeren de hoogste dienst is.

In zijn droomen ligt toch het succes van arbeidslust en anderen voor-doen. In zijn droom buigen niet de broeders, maar hun schoven. Den vorigen dag heeft hij op 't veld aller werk verbeterd. In dien geest moeten ook zon, maan en sterren verklaard als van iemand die dag en nacht voor anderen denkt en dan in zijn droom erkend wordt.

Natuurlijk is er wel zelf-ingenomenheid bij een mensch van 17, maar waarom laten wij daar God niet voor zorgen?

Zijn vader heeft ook eens gedroomd dat, apart voor hem, waar hij sliep, een ladder van den hemel neerdaalde en de engelen opstegen en neerdaalden bij den armen zwerveling.

Zulke droomen zijn groot, ondanks alles, omdat God er in leeft, zelfs als wij slapen.

JOZEF. II

Gen. 39.

In het eerste hoofdstuk over deze figuur staat niet alleen zijn karakter geteekend, uitkomende in zijn woorden en droomen, maar ook hoe zijn vader het gevaarlijke daarvan nog aandikt door zijn liefde, die hem brengt tot ondoordachte daden, als het opnemen van den jongste in zijnen raad, als het ontijdig omhangen van een koningskleed. De koning, die in hem opgroeit, wordt niet verborgen tot den tijd der openbaring, maar praematuur tentoongesteld tot ergernis der oudere broeders, die hem toch al haten om aangevoelde meerderheid en nu des te meer, nu ze deze hun ongewenschte vermoedens openlijk erkend zien. Het lijkt wel, dat de tocht van Jozef naar Sichem en Dothan de inspectietocht is van den meerdere om naar het werk der minderen te zien. Jozef is de afgezant van zijn vader en behoeft niet mede te werken. Hij loopt in het koningskleed; al zijn broeders, die ouder zijn, in de sobere schapenvacht. En 't gevolg van de inspectie is weer als altijd: het goede spreekt vanzelf, het minder goede wordt overgebracht. Dit is de laatste dwaasheid van Jakob, hij zal zijn kind nooit weerzien, totdat God zijn stoutste droomen vervuld heeft, schooner dan ze door zijn maakwerk tot vervulling geforceerd zouden worden.

De rest van dat hoofdstuk is niet verbazingwekkend in dien tijd, met dien haat en die zeldzame achterafstelling van ouderen om een jongere. Meer ver-

wondering kan wekken, dat nog één hem redden en één zijn leven sparen wil. Het einde is de verkoop van het koningskind tot slaaf in het verre Egypte en het koningskleed met bloed bevlekt, als bewijs, waardoor de broeders vrij blijven en de vader het licht uit zijn levensavond verliest. In dit en het volgend verhaal loopen twee bronnen door elkaar, zoodat het niet altijd duidelijk is, maar in het tweede heeft de redactor ze zoo ineengevlochten, dat de inzinking nog verdiept wordt tot een val uit de gewone slavernij in de koninklijke gevangenissen. In beide gesteldheden komt dit wonderbare gansch open, dat de koningsziel nergens en nooit verdwijnt of verdwijnen kan. Er is nergens eer te bekennen, maar de echte koning heeft die niet allereerst noodig. De eerste behoefte is dienen. Voor de eer zal God zorgen, hij zelf zorgt voor het werk. Zijn lust is te kunnen. „In de Noordpoolgebieden gaat hij brandbare dingen zoeken voor een vuurtje, in de Sahara water ter verkwikking en overal kan hij een paradijs probeeren te stichten." En dat is altijd in de eerste plaats voor anderen en in de tweede plaats voor zichzelf.

Bij Potifar en in den kerker bemerken de eigenaars, dat alles beter gaat dan vroeger in een mate, dat zij het succes meer toeschrijven aan den God van dien Hebreër dan aan hemzelven. En een dergelijke orde, regelmaat en welstand komt hier allen slaven, ginds allen gevangenen, ten goede.

Maar nog iets meer. De arbeid komt hemzelven ten goede. Het ingespannen zoeken naar het allerbeste voor anderen is een uitnemende remedie tegen eigen verdriet. In dit hoofdstuk staat niet één woord, waarin Jozef zijn verdriet uit, of waarin het gepeild wordt. Het wordt onder-gedwongen, dan op natuurlijke wijze

onder-gehouden en eindelijk overwonnen. En als het even natuurlijk ook niet kan sterven, wordt het ondergehoudene tot een enkelen kreet, die hem redding brengt en op het einde zijns levens tot een enkelen diamant, die zijn leven in schittering zet.

Uit de meeste levens leeren wij wel verdriet, maar niet God kennen, zelfs als ze religieus zijn.

Bij dezen man omgekeerd.

Zijn eigen smart houdt hij onder, Zijn eigen God komt drie maal te voorschijn uit zijn leven, hoewel hij op 17-jarigen leeftijd de tenten der aartsvaderen verliet.

Er staat: als zijn heer zag, dat de Heere met hem was. En dat de overste van het gevangenhuis alles en alles in zijn hand gaf; overmits dat de Heere met hem was; en wat hij deed, dat deed de Heere wel gedijen.

En ten derde: in het verleidingsmoment, waarin hij nooit mocht bedriegen den man, die hem in alles en alles vertrouwde, zegt hij: zou ik zoo groot een kwaad doen en zondigen tegen God?

Eigenaardig, hoe de een zal zien de waarde der zinnelijke dingen en een ander die der zedelijke.

Maar Jozef ziet alleen God. Het vertrouwen van Potifar is hem Godsgeschenk. En het weinige, wat hij daar tegenover kan stellen, is trouw. Zonder welke hij God kwijtraakt.

En het lijkt mij, dat deze trouw niet beschaamd wordt. Want in vrs 20, na alles gehoord en de bewijsstukken gezien te hebben, ontsteekt de toorn van Potifar. Eigenaardig dat er niet bij staat tegen wie en waarover.

Potifar zou in elk ander geval den slaaf gedood hebben. Hij moet iets doen om de eer van zijn huis te redden en nu zet hij hem in de koningsgevangenis.

Hij kan het niet zeggen, maar gelooft Jozefs trouw.

Maar ook van Gods zijde wordt zijn trouw niet beschaamd.

Zonder Potifars vrouw was hij levenslang een beste slaaf gebleven. Maar door de houding van deze vrouw zendt hem God naar den doortocht tot den troon. Wat doet het er toe of hij er door de diepte of over de hoogte is gekomen, als hij er eenmaal is?

Die het bereikt heeft, looft God en prijst de zwaarheden. Dat is juist de geschiedenis, niet die we maken, maar meemaken.

Jozef is bij de piëtisten altijd de vooruitbeelding van Jezus geweest.

De slavernij is Jezus' ontlediging.

De gevangenis Zijn kruis.

In die vernedering is Hij koning gebleven, al was het in knechtsgestalte.

En dan komt de verheerlijking, die zelfs het kruis heerlijk maakt.

JOZEF. III

Gen. 40.

Dit hoofdstuk geeft betrekkelijk niet zooveel nieuws op de vorige en toch is het de hoognoodige schakel tusschen den kuil en de kroon.

Van Potifars huis tot den kerker is Jozef een verdieping gezakt en toch staat er hier een tekst, die duidelijk maakt hoe hij geestelijk nog gegroeid is in een tijd, waarin de meesten opstandig worden en vertwijfelen en Gode de trouw opzeggen.

Als na den val nog een val komt, onrechtvaardig, onverdiend, zinken bijna allen in. Bij sommigen brengt het levenslied tranen en zelf-medelijden, bij anderen een bitteren lach en cynisme, bij derden hardheid en bepantsering. 't Zijn allemaal verschillende vormen van eenzelfde gevoel: „ik" weegt meer dan al het andere.

Wat is er dan in een kale gevangenis, dat nog boeien kan, boven en buiten dat „ik"? En Jozef vindt terstond daar ook werk, hij kan ook daar dienen en ook daar groeit zijn koningschap, dat in en door dienen bestaat, die macht over menschen en dingen, die iemand heeft als hij onmisbaar is geworden.

Maar nu die eene tekst, waarin zijn geestelijke stijging bij verdubbeling van het leed.

Dat is deze: En hij vraagde: Waarom zijn uwe aangezichten heden kwalijk gesteld?

Dat men zoo weinig aan zichzelf denkt, dat men niet alleen zijn dagtaak rustig verricht, maar ook voor

de menschen voelt, die men bedient en opmerkt, dat ze iets hebben en er deelnemend naar vraagt, alsof een arme kerkerslaaf er iets aan kon doen!

Toen de ellende verdubbeld werd, heeft Jozef er bijgekregen de liefde tot menschen, die wij in 't vorige hoofdstuk niet opmerkten.

Enkelen worden in druk heel lieve menschen, zonder hun beteekenis uit anderen hoofde te verliezen. Zoo blijft Jozef belangrijk genoeg, dat de gewezen hovelingen niet tegen hem zeggen: vriend, bemoei U daar niet mee, gij hebt daar niet mede noodig.

Zij vertrouwen hem toe de intieme gedachten van hun nachtdroomwereld, hij mocht hen daarnaar vragen en niet vergeefs, want Jozef is ook een man, die luistert naar geuite klachten en ziet de stille ongeuite moeite van een menschenhart.

Mij lijkt zulk een houding zoo groot van liefde, als men eens denkt aan de taak van doctoren en beambten en verplegers in krankzinnigen-gestichten, of de employé's in gevangenissen. In beide gevallen zijn de patiënten irritant en irritable. Die hen verplegen voelen zich machtig door de rechteloosheid der anderen, alsmede door hun afzondering of omdat hun woord niet voor vol wordt aangezien. De verstandigen en fatsoenlijken gelden tegenover verdwaasden en verdoolden. Op zulk een plaats aan oogen te zien, dat er bijzondere zorg of verdriet geleden wordt, daarvoor is te grooter liefde noodig, te grooter vergetelheid van eigen leed.

En nu zeggen die twee menschen iets van hun droomen, die ze niet kwijt kunnen raken en Jozef spreekt plotseling het magistrale woord: Zijn de uitleggingen niet Godes? Hij weet die van zijn vader, hij weet die van hemzelf. En het leven heeft hem nog niet geleerd,

dat het alles onzin is. Er is een werkelijkheid Gods, die sterker is, dan de lessen der levensomstandigheden. Over zijn vader heen kan hij dat groote woord zeggen tot die twee, ondanks het feit, dat zijn uitleggingen averechts uitkwamen tot nu toe.

Wij hooren wel eens de uitdrukking: het leven heeft mij geleerd. Dit geldt niet. Ondervinding leert den een dit en den ander dat. Grondwaarheden, die wij hadden vóór de bevinding, zijn meer waard.

Men neemt en leert uit de omstandigheden, datgene wat de ziel wenscht. In de opvoeding, in den bodem behooren de grondwaarheden te liggen.

Jozef heeft bewaard, dat de uitleggingen Godes zijn. Daardoor kan hij heden twee menschen helpen. Daardoor wordt hij straks zelf geholpen. En dan zal hij getuigen, dat het zuiver waar is. En dat houdt hij vast, al is het tot nu voor zijn ondervinding geheel onwaar.

Als hij den droom hoort, grijpt hem allereerst het getal. En hij weet, dat in drie dagen het feest is van des konings verjaardag. En hij beluistert hoe de man zonder schuld in den droom zag, dat God de dingen laat groeien en hij weer inging tot zijn gewone taak. In een soort vergiftigingsaanslag op het leven des konings waren beiden verdacht, als degenen die in hoogster instantie het voedsel van den vorst bezorgden. Zijn onderbewust gevoel van onschuld wordt straks bewezen en hij zal vrijgesproken worden.

En als Jozef de groote oplaaiende blijdschap ziet van den schenker, lucht zich voor 't eerst en nu alleen zijn hart over al het onrecht van zijn leven.

Dat de man, dien hij hielp, zijner gedenke!

De bakker spreekt ook. Weer het getal drie. Weer die groote, beslissende dag van genade of recht. Zij

hebben er met elkaar niet over durven spreken dan misschien alleen met toespelingen. In den nacht werkt door wat ondergehouden werd. Farao eet niet van hetgeen zijner handen werk is, maar de vogelen.

En Jozef doorziet de geheime schuld, die zich in verborgen droombeelden openbaart en die overmorgen ontdekt is en gestraft zal worden.

En de harde zegswijze breekt dwaze illusie en geeft den zondaar drie dagen respijt.

Hier is voor 't eerst de weg geopend tot den troon van Egypte. Jozef heeft een man aan 't hof.

Naar den mensch? De schenker vergeet. Naar God? Gelukkig nog niet, want alleen die eene dag is Gods dag. En Hij weet Zijn tijd precies.

Dat moge allen ten troost zijn, die twee jaar vergeten worden. Want jaren zijn weinig om Gods dag te bereiken.

JOZEF. IV

Gen. 41.

Nu komt de laatste droom in het leven van Jozef, de groote beslissende. Misschien heeft hij van den eerste het meest geleerd: de Bethel-droom zijns vaders heeft hem in de verte God doen zien. Zijn eigen droomen toonden hem zichzelven als koning. Die van schenker en bakker verlosten hen en uiteindelijk hemzelf. Die van Farao koning en volk, voor heden en toekomst.

Eigenaardig dat de laatste hem niet zelf verlost. Dat is eigenlijk al geschied. Zonder die verlossing was hij nooit tot Farao gekomen. Zijn geringachten van eigen leed en ingaan op dat van anderen heeft hem den schenker doen helpen, die hem natuurlijk vergeet tot aan het groote moment waarop hij blijde is zich te kunnen herinneren.

Maar wat duurt het lang! Twee volle jaren, zegt de schrijver, die het kan aandikken, omdat de verlossing toch daar is. Maar voor die nog in de moeite vertegenwoordigt dat volle getal een berg van dagen en een zee van trage uren.

Waarin echter het kind Gods volhoudt met al de taaie geloofskracht van zijn geslacht. Want het moment van vertwijfeling brengt zelfmedelijden en hij zal niet gereed zijn als op een morgen de roep komt in den kerker.

Maar dan komt het ook plotseling, zonder eenige voorbereiding. Ineens wordt de man, die anderen

verzorgde, zelf verzorgd en dat alles met ernst en nadruk en spoed, die hem zelf alleen kan gelden als middel tot een doel, dat hem natuurlijk onderwijl wordt bekend gemaakt, zeer waarschijnlijk met allerlei détails van den koningsdroom erbij.

Verbijstering! In één oogenblik uit donkeren kuil vlak voor den troon, waarop Farao voorover gebogen scherp naar hem luistert en het heele hof dier koelhoog-strenge Egyptenaren eerbiedig stilzwijgend van hem de Godsprake verwacht, die een einde zal maken aan den angst en de onrust, waarin zij leven.

Verwondering! Heeft God hem 13 jaren in slavernij en boeien Egyptisch laten leeren voor dit moment, juist zooals in zekeren zin elke schooljongen nu nog?

Verbazing! Heeft God hem in den koninklijken kerker gebracht, eenige plek waar hij menschen kon ontmoeten, door wie hij iets van de regelen der etiquette kon vermoeden, hem nu noodig als brood en die de koningsziel snel heeft gegrepen en die natuurlijk zijn pad zullen effenen?

Daar staat hij en in de geweldige spanning lijkt één ding hem volmaakt rustig te moeten maken en dat is de Godsregeering. In zijn geslacht is gevonden de groote gedachte: Op den berg des Heeren zal het voorzien worden. Indien even mogelijk, hebben wij menschen maar rustig te leven, ons werk te doen en af te wachten. God gaat door en laat het komen op Zijn tijd, niet langs lijnen van geleidelijkheid, maar per felle revolutie en omkeering en ondergang. God regeert, heeft hem hier gesteld, zal hem Zijn woord geven. Als hij nu maar luisteren kan en rustig denken. En Farao vertelt beide droomen, misschien voor de zooveelste maal dien morgen, maar nu toch met meer moed. De droomuitleggers van Egypte hebben niet

gekund, zij hebben den koning niet kunnen bevredigen en zijn al zwakker geworden in zelfvertrouwen.

Hun lichtvaardige maakwerk-oplossingen waren dadelijk doorzichtig voor den koning.

En nu kennen wij de magische oplossing, die zoo maar aangenomen of zoo maar verworpen wordt. God legt den droom klaar in de eene ziel en de uitlegging in de andere, de twee menschen zijn louter machinaal instrument. Maar deze gedachtengang zegt vele menschen niets en laat hen koud.

En miskent zoo dien prachtigen arbeid van den Bijbel om ons levende menschen te laten zien.

Jozef ziet den ernstigen koning en luistert door zijn ziel heen tot in den nacht, waarin de zorgen voor roeping en volk de oplossingen Gods nader treden. Of beter: waarin God benadert de zoekende ziel. Misschien is het vruchtbare jaar al begonnen en is de koning bang geworden voor stijgende luxe, te erger als booze jaren komen. De Nijl geeft en zal geven zijn vruchtbaarheid, (als beeld koeien en aren) maar de Nijl kan ze onthouden en zal ze zeker weer onthouden, en bij onbezorgde kinderen is alle overvloed van 't begin niet in staat een paar arme jaren te overkomen.

De koningsziel ziet duidelijk de Godsprake voor een groot volk en geeft terstond zijn raad bij de uitlegging: met $^1/_5$ de overdaad verminderen om de booze tijden door te komen, die *dan* alleen het heilige getal „zeven" mogen behouden, want ze zijn geen vloek meer.

En dan is de koning ineens volkomen tevreden; daar is harmonie gekomen met zijn onderbewuste gedachten en tegelijk héét hij den man, die kan, wat noch hij, noch zijn hovelingen verstaan.

De uitlegging en de man zijn hem Godsgeschenk.

III

En dan komt plotseling de hoogste verheffing en het volste vertrouwen en de rustige macht om te mogen werken; dan komt de verheffing in de priesterlijke kaste, het huwelijk, de kinderen en in hun namen de volle tevredenheid; vergeten het eigene, ruimte in het land der verdrukking. Zou deze man de vreemdelingschappen zijner vaderen vergeten hebben?

Ten eerste, wie zegt iets vergeten te hebben, heeft het niet vergeten. Maar ook: eerst werken, eerst genieten, eerst danken voor 't heerlijk goede na zwarten nacht. Laten wij de blijden blij laten, zij zijn zoo zeldzaam en 't is Gods gave. Hij heeft nog andere gaven, maar die komen later.

Dat een goede aarde niet bevredigt, kan alleen iemand leeren, die een goede aarde gekend heeft.

Dat God het doen kan, leert dit hoofdstuk. Dat Hij voleindigen zal wat Zijn hand begon, komt later.

JOZEF. V

Gen. 42.

In het vorige hoofdstuk is de verheffing van Jozef uit slavernij en langdurig kerker-wachten tot aan den rand des troons van Egypte. En alle dingen tegelijk schoon en goed en volmaakt, naar de goede hand Gods over hem, die hem verblijd heeft naar de dagen in welke Hij hem gedrukt had. Huwelijk en kinderen, vergeten de moeite, en ruimte in het land der verdrukking. Prachtige organisatie en koningsarbeid. Wegnemen van roekelooze verkwisting en brooddronkenheid. Sparen voor den boozen dag. En het gespaarde verdeelen over het gansche land, het koren van den omtrek in elke naastbijzijnde stad. Orde en overzichtelijkheid, samentrekken naar vaste punten en toch geen overmatige concentratie. Uitsparen van moeielijke transporten en straks van overlast voor de menschen om te halen. En toch ook geen slordige onoverzichtelijke verspreiding.

En dan komt na de inzameling de distributie en de verkoop aan 't buitenland.

Glorieus, machtig, groot werk. En bij alles wat slaagt en loopt en gelukt, wordt zijn eer en zijn positie rustiger en zijn macht grooter om te dienen.

En dat al maar door, zelf op den achtergrond, het werk op den voorgrond, vaste macht die ieders voordeel is. Jozef is op den top. Maar dat mogen wij bij zulk een leven nooit zeggen. Dat is de vreeselijkheid van de wereld. De top is het ideaal en de tragiek.

Wat wij noodig hebben, is het land der eeuwige heuvelen. En terwijl Jozef op den top schijnt, komt daar plotseling een nieuwe veel hoogere uit de nevelen te voorschijn, een top met heel andere aspecten nog.

Wonderlijk dat er niets in ons leven blijft liggen. Is niet een van de prachtigste dingen, dat God een afgesneden zaak doet? Die broeders en hun misdaad liggen er toch nog en het behoort tot de grootere werken, hun zielen te bekeeren en te verzoenen, dan vele Egyptenaren te redden van lichamelijken dood.

God heeft voor zijn koningskind vorstelijker arbeid dan het allerbeste op aarde: Broeders, indien iemand van u van de waarheid is afgedwaald en hem iemand bekeert, die wete dat degene die een zondaar van de dwaling zijns wegs bekeert, een ziel van den dood zal behouden en een menigte der zonden zal bedekken. Zafnath Paaneah heeft eens gezegd: God heeft mij doen vergeten mijns vaders huis. Zoo'n woord wordt alleen gezegd, omdat het niet waar is. Het beteekent alleen maar: ik ben nu het verdriet over het gemis daarvan wat kwijt.

Want als op een dag de onderkoning vanaf zijn hooge paard de woeling van Oostersche stad aanschouwt in een van de korencentra, dan gaat het als golven door zijn ziel heen, te zien de tien mannen, die hij 't laatst zag twintig jaar geleden, toen zij hem als eigen broeders verkochten in de diepe ellende van slavernij.

Hij heeft vergeten zijn moeite, hij is gewend zijn luxe. De rancune is weg, God heeft van hun gemeene daad te groot werk gemaakt, om dat nog te kunnen nahouden. Bovendien, Jozef heeft te lang en te veel aan anderen gedacht om stil te staan bij zichzelf. Die een ander zijn leed moeielijk kan vergeven, heeft daarin een prachtmiddel tot zelfkennis.

Plotseling ziet Jozef zijn nieuwen arbeid.

Dit verhaal is een van de bewijzen, hoe in hoogster instantie ons werk Gods werk is. Soms zouden wij zeggen: de conceptie is te groot voor menschen, zelfs voor Jozef. Goed, maar is het dan mogelijk, dat God zich medearbeiders uitverkiest en dat de Almachtige zich in verband stelt met een mensch om zijn wondere oogmerk uit te voeren?

Laat niemand Jozef trachten te imiteeren. 't Is op den rand, dat wij menschen anderen doodsangst mogen laten ondergaan, zelfs voor het beste doel. Maar die weet geleid te worden in zijn leven, hij worde bevestigd in dit zijn allerheiligst geloof.

En God, die vrijmachtig is, kiest voor zulk een taak alleen koningszielen, die zelf de bitterheid des levens hebben doorgemaakt.

Jozef kent hen precies, zij hem niet. Hij laat het woord „verspieders" vallen en dan komt plots alle angst der oudheid van rechtslooze vreemdelingen. Die angst doet hen diep buigen. Plots ziet Jozef zijn droom. Misschien even 'n glimlach en tegelijk het starend zoeken: de koningsdroom vervuld, maar nooit voor zijn eer, natuurlijk voor zijn dienst. Hoe kan hij hier dienen? Zijn macht is er om de ruwe kerels onder het Caudijnsche juk door te laten gaan. In zijn geslacht heeft persing vruchten gewerkt. Daarvoor is nu zijn dienende macht.

Na drie dagen gevangenis hoort hij, dat het berouw levend is in hunne harten. Dan is er niets verloren en kan hij de zware proef wagen, die zijn oude vader mede zal moeten betalen. Maar in zijn geslacht is altijd „dienen en betalen" de vrucht geweest van den meerdere. Vader en zoon mogen op elkaar rekenen in het diepe verstaan van het familiegeheim.

In de zware spanning vindt hij nog even den glimlach, die koningen siert. Zijn broeders hebben zich verdedigd met te zeggen: Uw knechten zijn vroom. Als zij dat woord gebruiken, neemt hij voor zich een ander: Ik vreeze God.

Sindsdien is de godvreezendheid meer dan de vroomheid.

En nu komt zijn eisch: één blijft borg, dat de anderen Benjamin zullen halen. Ja, ze hebben zelf over een broeder gesproken, hij wenscht dat bewijs te zien voor hun loyaliteit. Ruben geen borg, die heeft hem willen redden, al is het half. De eenige nu ook, die geen of minder berouw heeft. Dus hij, de oudste, moet de straf niet dragen; om de kans nu eens verantwoordelijkheid te mogen dragen. En zoo gaan ze weg met de boodschap, die zwaar valt op den ouden vader, maar een wonderbare kiem bergt voor het geslacht.

JOZEF. VI

Gen. 43.

Om dit hoofdstuk en de borgstelling van Juda te verstaan, moet men het slot van hoofdstuk 42 en de gelijksoortige woorden van Ruben begrijpen. De schrijver vindt telkens onder zijn verhalen de tegenstellingen, waardoor hij het andere op den voorgrond doet treden. In den kerker heeft Jozef dien fijnen schat gevonden, dat in het leed ruwe mannen hun misdaad gedenken. Maar dan heeft Ruben niet heelemaal meegedaan, hoewel ook niet heelemaal tegengestaan en heeft dus geen volkomen berouw als de anderen en glipt eruit en voelt zich daarin te gelukkig om den kant te kunnen aanvoelen waar zijn berouw zou moeten liggen. Ruben is half. Bij de wandaad tegen zijn broer stond hij half naast vader als oudste zoon en dorst half niet ervoor te staan tegen zijn broeders. Jozef heeft hem als oudste de kans gegeven van het dragen der verantwoordelijkheid door Simeon achter te houden.

En waarlijk, hij voelt het. Als Jakob er niet aan denkt Benjamin mee te geven, spreekt Ruben. En 't is ineens volmaakt mis.

Onze woorden kunnen soms verraden, dat wij innerlijk niet zijn, waar wij zouden wenschen.

Terwijl we zelf denken volkomen zuiver te staan door ons woord, beluistert een ander reeds, dat wij door schijn bedrogen worden.

Zelfkennis groeit door te letten op kleinigheden.

Iedereen, die dikke woorden gebruikt, bedekt iets en openbaart iets. En beluister nu Rubens woord tot zijnen vader: Dood twee mijner zonen, zoo ik hem tot u niet wederbreng.

Jakob had terstond twee dingen kunnen antwoorden. Wat heb ik daar nu aan om behalve drie kinderen ook nog twee kleinkinderen te missen?

Of dit: Als gij zoo makkelijk denkt over het verlies van uw eigen kinderen, hoe zult ge dan voor de mijne zorgen?

Op dikke woorden komen koele antwoorden. Zoo zegt Jakob rustig: Mijn zoon zal met u niet aftrekken. Reden: hij is de laatste van zijn moeder, de eenige na zijn broeder. Wij merken hier niet, dat de attractie in de persoonlijkheid van Benjamin ligt. De vader eindigt sober; niet: dan zal ik sterven, maar dan zoudt gij mijn grauwe haren met droefenis ten grave doen dalen.

En nu wordt het „hangen of wurgen". Honger of toegeven. Wat voor de anderen „leven" is, is voor Jakob ondergaan. En de oude patriarch heeft het afgeleerd om te buigen.

En nu wordt daar plotseling geboren, wat de weergalooze schoonheid is van deze hoofdstukken. Wij kunnen ze alle eeuwen niet zonder ontroering lezen. Hier wordt geboren de vader van den Borg in Israël. Hier wordt geboren de stam van het Davidische koningshuis, hier de draagster van Israëls tempel, van het oude en nieuwe Jeruzalem. Hier komt plotseling de zegen van Abraham voor den dag, in dat geslacht waarin alle geslachten der aarde zouden gezegend worden. In zwaren druk wordt het geboren, niemand kan zeggen, wie het zijn zal; al die ruwe kerels lijken op elkaar; de verhalen van Juda zijn niet zooveel

mooier dan van de anderen, integendeel. Wie zal ooit begrijpen den wortel der uitverkiezing, die van eeuwigheid bij God geborgen is?

Hier geen drukte, geen groote woorden. Ineens komt er los, dat iemand rustig zegt: ik zal borg zijn, ik sta met mijzelf voor zijn behoud, mijn leven voor dat leven. Iemand kan niet meer geven en niet meer doen. Hier wordt geboren dat heerlijke gevoel van verantwoordelijkheid: voor iets staan met zijn heele zijn. Dat bedoelt de schrijver, als hij Juda laat zeggen: indien ik hem niet tot u breng, zoo zal ik alle dagen tegen u gezondigd hebben. Elken dag, levenslang hebt ge krachtens mijn eigen wil en woord recht tot verwijt en ik zal altijd de oogen neerslaan.

Voor dit buigt Jakob. Voor 't eerst voelt hij geestelijke substantie. Hij ziet zijn zoon uit de gewone vervlakking der anderen uitgroeien. Een mensch kan maken, dat een ander op God vertrouwt.

„En God de Almachtige geve u barmhartigheid voor het aangezicht dezes mans". Door Juda gaat zijn vader daar weer in gelooven en dan is dat geloof weer de achtergrond en ruggesteun voor hem van Juda's verantwoordelijkheid.

Maar nog een tweede: in dit alles betoont de oude patriarch een onverantwoordelijk egoïsme, al is het nog zoo begrijpelijk. Om zijn speciale liefde stelt hij allen aan honger bloot.

Als Juda zijn zoon persoonlijk borg is gebleven, geeft ook hij zichzelven prijs in dat woord: en mij aangaande, als ik van kinderen beroofd ben, zoo ben ik beroofd.

Elk oogenblik zijn de menschen in het moeras en kunnen niet voor- of achteruit, er is grint en zand in de machine. Een mensch neemt het op zich, een

mensch geeft zichzelf, volkomen, compleet rustig, wèl wetend, en alles loopt weer in de olie en het leven zingt zijn zang en de gang der dingen is herboren.

Een mensch stelt zich verantwoordelijk en de anderen verliezen hun onverantwoordelijkheid.

In dit hoofdstuk staat nog niet de daad.

Slechts het woord, waaruit later de daad geboren wordt.

Juda heet eigenlijk „Godlover". Dien naam gaf hem zijn moeder in een bekeeringsphase. God loven, hoewel zij, ondanks vier zonen, het hart van haar man niet heeft. Dat is de ramp van haar leven, waarin zij niet berust, maar God looft. Hier is het goede woord gevonden, dat Juda later ook weer vindt, als het zoo bitter noodig is, waardoor Jakob zijn kind mee durft geven. Godlover, is het niet gevaarlijk om borg te zijn?

Ja, maar de wereld is van kracht tot kracht gegaan door degenen, die het borgtochtelijk woord dorsten spreken.

Want uit het woord is de kans tot de daad.

JOZEF. VII

Gen. 44.

Men heeft dikwijls gezegd, dat Gen. 43 het mooiste stuk geschiedenis van den Bijbel is en de rede van Juda de allerbeste, die uit het hart van een man gevloeid is. In het vorige hoofdstuk werd het woord geboren, dat de daad beloofde, — in zich had. In dit stuk zien wij de daad komen, de offerdaad die zich het prachtige woord schept.

Eigenaardig hoe in 't vorige hoofdstuk alles meeloopt. Zij hadden zoo tegen die aankomst in Egypte opgezien. De harde man is vriendelijk. Ze denken nog aan een valstrik, wegens die gelden in hun zakken, maar de major domus verklaart hun dat het een schat van de godheid moet zijn, want dat hun rekening eerlijk vereffend is. In het paleis is de ontvangst uitstekend en de ontmoeting met Benjamin laat niets te wenschen over. Dan volgt de maaltijd, die hen eerst rustig moet maken wegens de drie afzonderlijke tafels en daarna onrustig wegens het vreemde onbegrepen toeval der plaatsing naar ancienniteit.

In alles wat er gebeurt, ligt iets wat een zekere spanning ononderbroken gaande houdt bij deze mannen. Zij worden meegesleept uit zorgen tot feestvreugde, uit den angst der vreemdelingschap tot de vertrouwdheid van vroolijken maaltijd, waaraan ze zitten als altijd. En dan is toch weer aan dit voordeel verbonden de griezeligheid van zulk toeval. De jongste wordt aan tafel zeer geëerd en alle ouderen zijn blij

met die eere, want nu is Benjamin zeker veilig. Die rust houdt tegen een gevoel van wrevel, dat nu juist de allerjongste die eer krijgt in plaats van bijvoorbeeld Ruben, die thuis zoo'n krachtig woord heeft gesproken. Zij hebben niet opgemerkt, dat Juda hem verre overtroefd heeft, evenmin als vele commentaristen en evenmin als allerlei godsdienstige menschen, die doorgaans meer houden van dikke woorden dan van echte woorden.

Vreemd vinden wij die algeheele dronkenschap. Een psalmberijming (Ps. 105 : 10) zingt van „de vrome Jozef". Van hem zijn wij zulke dingen niet gewend. Zou de schrijver er dat bij gezet hebben, omdat Jozef iets van hun onderbewuste wilde proeven? Of is ook hem de spanning te groot geworden?

Zoo vlak bij oude broederschap, oude taal, oude vertrouwde kleinigheden, na al die jaren van verre koelheid. Jeugdherinneringen na jaren van strakke vormelijkheid. Dorst naar ontdekking, verrassing, naar hart, naar den vader. Maar er is nog een ding om op te wachten.

De koninklijke durver heeft nog een pijl op den boog om het wit te raken, nog een beproeving om het goud van zijn geslacht te puren uit de beste ziel.

Er zijn enkele menschen, maar heel weinigen, aan wien het gegeven is een stuk Godsregeering in handen te nemen. Dit doet hier de koning van zijn geslacht en van een vreemd volk.

Als zij heengaan, is zijn zilveren beker verborgen in de bagage van Benjamin.

Zij worden achterhaald en beschuldigd en doen in hun onschuld het zware bod van den dood des schuldigen en de slavernij van allen, wat natuurlijk niet geaccepteerd wordt. De dief zij slaaf. Langzame spanning

van onderzoek. Benjamins zakken houden den beker.

En dan is ineens gekomen het allerergste, dat zoo gevreesd was door den ouden vader.

De zaak is verloren; vooral voor de vreemdelingen is de zekerheid der onschuld zonder waarde tegenover het bewijs.

Bij den onderkoning gekomen, begint terstond Juda te spreken.

Eigen rechtvaardiging is nutteloos, plots vindt hij hoogere rechtvaardigheid: God heeft de ongerechtigheid uwer knechten gevonden.

Nog een oogenblik dat „alles verloren geven" van zwakke menschen in nood, zonder te denken om „raison" of om den vader, die dan alles kwijt is. Jozef weigert: hij wil geen zwakke overgave, maar sterke offerande. De dader is slaaf. Nu is de ademlooze afwachting.

En dan is daar het groote moment van Juda. Tweemaal een herinnering aan den dood-gewaanden broeder. Fel laten voelen het verlies voor den vader van dit laatste pand van Rachel, zijn groote liefde en groote smart.

De volledige aanbieding van zichzelf als genade van den koning, tot levenslange slavernij. En dat alles niet eindigend in heroïek principe, maar in een snik van groote liefde: opdat ik den jammer niet zie, welke mijnen vader overkomen zoude.

Dit is het allergrootste en het allereenvoudigste. Dit is de triumf van zijn geslacht, het vreemde gebed om geofferd te mogen worden. Dit is het begrijpen van Gods hart, die Zich zelven wil offeren. Dit is de erfenis van Abraham, Izak en Jakob, die het allen meedroegen en eens fel moesten leeren en toonen in hun leven. En het offer is de verzoening: zoo heeft Juda de misdaad aan Jozef verzoend.

JOZEF. VIII

Gen. 45 : 8*a*.

Er staat ergens in de gezangen een parousie-gedachte uitgedrukt: o dag van schrik en heerlijkheid. Wie die combinatie kan begrijpen in eigen leven, verstaat ook het snikkende geluk en de starre verbijstering van de manifestatie van Jozef. Het komt alles ineens zonder overgang. Na de woorden van Juda *weet* Jozef, als de man, die het geklank kent. Hij doet elken vreemdeling heengaan en dan barst al zijn ontroering los, om de ontspanning van zijn eigen ziel, om de heerlijkheid van Juda's offerande, om den gebaanden weg tot herkenning, nu de verzoening er is, om de liefelijkheid van banden des bloeds en oude herinnering in nieuwe, koele vreemdheid.

Jozef kan weten, dat Juda's verzoening er is; Juda zelf niet, noch zijn broeders. Elk groot ding in ons leven maken we zelf mee en toch is het onbewust. Vandaar hun schrik: hun broeder een machtig koning! Maar dan hebben zij ook den koning verkocht als slaaf. In het Oosten vooral, maar bij ons ook nog, geldt de wraak als het eerst bovenliggende.

Wonder vreemd in deze wereld, dat de zon de wolken niet weg kan krijgen.

Zij kunnen niet genieten, dat hun broeder machtig is en rijk.

De zonde zit in den weg. En nu is Jozef een man, die niet zooveel over God spreekt, maar Hem vertrouwt en in het hart draagt.

Maar hier op dit oogenblik gebruikt hij Zijnen naam driemaal:

vrs 5: weest niet bekommerd en verdrietig, omdat gij mij hierhenen verkocht hebt; want God heeft mij voor u gezonden tot behoud des levens;

vrs 7: God heeft mij voor u gezonden om u een overblijfsel te stellen;

vrs 8: Gij hebt mij niet herwaarts gezonden, maar God zelf, die mij tot Farao's vader gesteld heeft.

In alle drie gevallen is het God. En in alle drie is het God, die zendt.

Dat is de voorzienigheid, die over hun zonden heenreikt en ze desnoods gebruikt. Maar het doel is drieledig: voor henzelf, voor hun nageslacht, voor de wereld.

Dit is zoo prachtig gezegd door dezen geestelijken zakenman-regeerder, omdat de zonde ook drieërlei kwaad sticht: zij verwart onszelf, zij benadeelt den naaste, zij schaadt de wereld.

Maar als zij verzoend is, mogen wij ook de zonde zien in het licht Gods en zij wordt mede gebruikt in zijn groote wereldregeering.

Eenmaal verzoend zijnde, neemt God onze daad tot Zijn daad: Niet gij hebt gezonden, maar God zelf. En nu God het van ons overneemt, wordt het heerlijk en groot. En nu behoeft hier niemand te vragen of ons dit verontschuldigt. Neen, 17 jaar later zit het den broederen nog heel diep, bij den dood huns vaders, wat zij Jozef aandeden. Gedane zaken nemen geen keer, maar die dicht bij God blijft, heeft vrede ondanks zijn kwaad.

Maar dit nieuwe licht breekt niet door zonder verzoening. De overgave van Juda ten eeuwigen slaaf heeft het gebracht en in zijn geslacht zal de verzoening eeuwig bewaard blijven tot aan den heuvel Golgotha. Want zonder verzoening door offerande blijft de wolk

hangen als mist en kunnen wij de zonne Gods niet zien.
Eén gids moet met levensgevaar door den mist heenboren.

En nu treft ons in deze drie teksten het herhaalde woord: zenden. De broeders zenden Jozef niet, zij geven hem verloren.

God zendt en maakt alles goed.

Dit werkwoord te kennen van Gods zijde is zware levensbevinding; zichzelf te beschouwen en te geven als „gezondene" Gods is de diepste vrucht, die de Almachtige aan ons leven geeft.

Als „gezondenen" te zijn; de eerenaam is van Jezus' discipelen, een naam waar Paulus boven alles aanspraak op maakt; als Jezus zelf alleen in het Johannesevangelie dit werkwoord dertigmaal op zichzelven betrekt, dan vragen wij of deze groote beteekenis niet hier is geboren in het geslacht van Gods volk.

Gezanten of apostelen Gods. Medewerkers tot het groote werelddoel.

Eigenaardig: allereerst is Jozef van God gezonden om zijn verkeerde broeders in het leven te houden en blijkens zijn laatste worsteling in het eeuwige leven te houden. Met al hun wandaden zijn zij van Gods geslachte en zijn arbeid als zendeling Gods heeft vermocht het goud uit Juda te halen. Maar ook groot is, dat God hem zendt voor hun nageslacht. Wat Abraham bedoelde en zijn kind en kindskind nooit vergaten, de waarde van hun geslacht, is weer bij Jozef aanwezig. Die menschen houden niet op, die gelooven dat God een roeping heeft voor hun nakomelingen, zooals Hij het had voor hun vaderen.

En ten slotte voor Farao, dat is voor de buitenwereld. Want in dit volk is eeuwen later geboren het wereldwoord: Alzoo lief heeft God de *wereld* gehad, dat Hij Zijn eeniggeboren Zoon heeft gezonden.

JOZEF. IX

Gen. 50 : 26*b*.
Hebr. 11 : 22.

Hier eindigen wij het mooie leven van Jozef. En toch zijn er nog vijf hoofdstukken. Maar wie ze nauwkeurig leest, verstaat dat verdere ontwikkeling uit is op één punt na, dat wij nu bedenken. 't Is afwikkeling. Hij ziet zijn vader, hij brengt hem voor Farao, hij mag de zegening zijner zonen hooren van den patriarch, hij wordt zelf gezegend met de zuiverste en schoonste verborgenheid. Maar dit alles eindigt of de koning ondergaat het als kind van zijn vader. De zegeningen zijn Jozefs arbeid. In Egypte blijft hij macht oefenen en men blijft van hem houden. Zeldzame combinatie. Men draagt om hem zijn familie van vreemdelingen en schaapherders en men willigt zijn wenschen in. Hij is bescheiden op zijn hooge plaats, maar zet dan ook weer de begrafenis van zijn vader zoo hoog op, dat in Palestina een dorp heet naar die gebeurtenis eeuwen lang.

Hij ordent den Egyptischen staat, door de menschen blijmoedig te wennen aan zware belasting; dat is de medewerking, vrijwillig van den enkele, voor de gemeenschap. Maar omdat zijn tijd niet rijp is, komt dit alles het meest absolute koningschap ten goede, zonder het volk op te voeden tot zelfstandigheid. Na zijns vaders dood, moet hij nog eens zijnen broeders betuigen, dat er bij hem geen wraak is.

De herhaling is mat, ook van zijn troostwoord en

geestelijke beantwoording. De geschiedenis van Jozef loopt ten einde, wikkelt af en toch heeft die breeduit aangetoonde afwikkeling een heel nieuw en oneindig schoon aspect op zijn leven doen zien.

Dit vinden wij in den laatsten omgang van vader en zoon, blijkens diens zegen; in het laatste woord van Genesis en de reliquie; die Israël in Egypte bewaart en meedraagt in de woestijnen, alles uitgelegd in het geloofshoofdstuk van den Hebreër-brief: Door het geloof heeft Jozef, stervende, gemeld van den uitgang der kinderen Israëls en heeft bevel gegeven van zijn gebeente.

Deze drie dingen hebben één wortel en zijn samen de resultante van dit groote leven. Als wij alles van dit leven ontvangen hebben, is de verzuchting: meer en anders. Als wij den hoogsten top bereikt hebben, blijft het verlangen naar de eeuwige heuvelen. Als wij thuis zijn geraakt, blijft het het land der vreemdelingschappen. Als alles gelukt en overwonnen is, is daar een heimwee.

Men kan in een land komen, waarin de hoogste beloften Gods vervuld worden en toch nog verwachten de stad, die fundamenten heeft, welker kunstenaar en bouwmeester God is.

In Jozef heeft het Oude Testament iemand geteekend, die het laatst-beste gekregen heeft en onvoldaan was en betere dingen verwachtte.

Nergens is het zoo diep opgehaald als hier. De hevigste idealen, 13 jaren geremd in donkerste plekken. Dan voert de ontknooping tot het hoogste. Maar dat verzadigt.

Achter het hoogste ligt arbeid. Maar die komt gereed. Achter den arbeid ligt geestelijk werk. Dat slaagt. Achter het geestelijk streven met zijn broeders

komt het terugzien des vaders, de zorg voor 't nageslacht. Ook dat is er geweest. En er blijft altijd te wenschen, te beleven, te doen, te zijn en de wereld heeft niet meer. Dat is het heimwee der kinderen Gods.

De koning moet over deze dingen gesproken hebben met den eenige, die 't begreep: den laatsten aartsvader, die het buigen geleerd had en de overgave, die de aardsche dingen verloren had gegeven voor de eeuwige. Als Farao hem vraagt naar zijn ouderdom, zijn geheimzinnig geweldigen woestijnleeftijd, dan spreekt Jakob over de jaren zijner vreemdelingschappen. Die twee hebben elkaar begrepen. En als hij op zijn sterfbed Jozef zegent, dan moet zijn zegen uitgaan boven dien zijner vaderen en al onthoudt hij hem het theocratisch ideaal, dat Juda toekomt, hij fluistert iets van het einde der eeuwige heuvelen.

Wat dat in de heel verre verte is, weten enkelen op een lentemorgen. Dat is het wat de schrijfster voelde van den kraanvogeldans, eens in het jaar op den Kullaberg.

Dat is 'n heel enkele maal op den hoogsten top van bergen, als alles meewerkt en we alleen zijn.

Bij God is er achter het laatste nog weer iets tot in alle eeuwigheid.

Bij God is alles anders. Daarheen, daarheen!

Maar wij hebben dezen schat in aarden vaten: daarom zien wij uit naar het land, dat de belofte Gods inhoudt, maar dat straks, veroverd, altijd iets diepers zal blijken te bevatten. Het laatste, wat wij van Jozef weten, is de kist, die zijn gebeente inhoudt. Niet begraven in het rijke cultuurland, dat hij redde en dat hem groot maakte, maar die sarcophaag moet eeuwen wachten op den terugkeer van zijn volk naar het land der belofte.

En eeuwen later geeft deze kist den schrijver van den Hebreër-brief aanleiding Jozef op te nemen onder de geloofshelden. Niet zijn leven is de groote geloofsdaad, maar zijn sterven en het einde van het prachtige patriarchenboek is subliem in deze profetie. Hij wil rusten in het land der belofte en zijn God zal zijn volk zekerlijk daarheen verlossen.

Door het geloof heeft Jozef stervende gemeld van den uitgang der kinderen Israëls en bevel gegeven aangaande zijn gebeente. En na eeuwen mag Jozua dezen eed vol piëteit vervullen (Jozua 24 : 32).

Maar daar is meer.

Vierhonderd jaren lang is deze kist een stille profetie voor het volk in verdrukking. In den grootsten nood zullen zij gedenken, dat hun koningskind met smart heeft verlangd en met hart heeft geloofd in het land der belofte en de sarcophaag van Jozef is hun heilige reliquie.

Als de man, die het goed had, zoo verlangde en zoo vast geloofde, hoe moet hen dat bekeeren, als zij wortel zouden schieten, hoe moet het hen troosten, als het leven bijna niet meer te dragen is.

RUBEN [1])

Wanneer wij beginnen de karakteristiek der aartsvaders of der Israëlietische stammen te bespreken, moeten wij ons verdiepen in de meest grijze oudheid. De jongste stukken, die over deze patriarchale of stamnamen handelen, zijn nog uit de achtste eeuw vóór Christus. In dien ouden tijd is hier of daar iemand geweest die, zooals Debora in haar hooge positie, haar volk kon overzien en dichterlijk genoeg was om met een enkel woord te teekenen de gave en de fout van zoo'n stam. En misschien is eeuwen daarvóór een mondelinge overlevering gegroeid aangaande de vaders dier stammen, zooals zij geleefd hebben en geweest zijn. 't Is mogelijk dat men de stammen heeft willen typeeren als een enkel man, zooals wij ook doen met de verschillende provincies, of ook dat men alle eeuwen door in wortel en tak dezelfde lijn terugvond.

Onze heele bedoeling met dit alles is een eenheid te willen zien in de verschillende verhalen en spreuken, waarin de naam Ruben genoemd wordt.

In het boek Genesis nu komt Ruben voor als persoon en in hoofdstuk 49 vangt vader Jakob bij hem aan, als zijn oudsten zoon. De woorden zijn prachtig van trots en van kracht. Ruben, gij zijt mijn eerstge-

---

1) Men kan, na het goede boekje van Dr. A. Kuyper over dit onderwerp, zich over uitgave van eigen behandeling niet verdedigen met de genoegens, die deze arbeid gaf. Maar als wij over dergelijke dingen preeken, weet men niet hoevele belangstellenden er zijn in den Bijbel, die altijd weer met nieuwe vragen en ook gegevens aankomen. Iets daarvan vindt men in deze twaalf stukken.

borene, mijne kracht en het begin mijner macht, de voortreffelijkste in hoogheid en de voortreffelijkste in sterkte! Eer zijn moeder hem ter wereld bracht, was de verhouding der ouders niet gelukkig, maar als Lea het kan uitroepen: zie mijn zoon, dan heeft zij de gegronde hoop, dat haar man haar zal liefhebben om het kind. En dit is zoo. Jakob is trotsch op Ruben. Hij is zijn kracht en 't lijkt wel alsof Ruben zulks terugvoelt. In het pijnlijke verhaal van Jozefs verkoop staat hij aan de zijde des vaders. Hij is vriendelijk voor zijn moeder. Als zij naar Egypte moeten en Jakob wil hen om Benjamin niet laten trekken, zegt Ruben domgoedig: dood twee mijner zonen, zoo ik hem tot u niet wederbreng. Er is iets vriendelijks in Ruben en voeg nu daarbij, dat hij schoon is van statuur, hoog en sterk, in het bewustzijn van zijn eerstgeboorterecht. Een man voluit.

Maar nu komt het tweede: snelle afloop als der wateren. Zooals een beek van den berg valt, onweerstaanbaar van kracht en tegelijk vallende, onbesuisd brutaal wegscheurend wat in den weg staat, zoo is Ruben voor zijn vader de hartstochtsmensch, die daardoor niet stijgt maar valt, die de kracht niet inhoudt, maar viert. Hij is de mensch, die kracht laat zien; niet, die kracht verbergt. Hij is de mensch van wien geweld kan uitgaan, van wien geen kracht uitgaat. Hij weet zijn broeders niet te bedwingen, hij weet zijn vader niet te imponeeren. Hij geeft nooit leiding. Maar eens heeft deze krachtmensch de vrouw zijns vaders gezien. Zij was haremslavin. Maar hij heeft alles vergeten, alle kuischheid, alle eer en hij heeft zijn oorspronkelijke kracht geworpen in die zwakheid van zijn leven. Zijn vader wist het en heeft gezwegen. Hij heeft verborgen zijn schande en die van zijn kind. Hij heeft

den hartstocht van toorn ingetoomd om zijn huis. Hij heeft gezwegen. Maar nu moet hij de erfenis van Abraham en Izak geven aan dien zijner zonen, die het waard is. Hij heeft altijd gezwegen, maar nu breekt hij los en noemt bij name wat hij weet en in het laatste woord met den derden persoon is het alsof hij hem niet meer wil aanspreken, maar zich in walging afwendt van zijn voortreffelijkste, die de voortreffelijkste niet is.

In Deuteronomium 33 staat een woord, dat Mozes zegt tot de meeste stammen van Israël. 't Zijn soms moeielijk te vertalen en moeielijk te begrijpen uitingen. De zegenwensch aan Ruben is hier: dat hij leve en niet sterve en dat zijne lieden van getal zijn!

Wij weten wel, dat deze tekst op vele wijzen uit te leggen is, maar als we ons bij de onzekerheid aan onze vertaling houden, is het dan niet eigenaardig dat de wensch van Mozes voor Ruben niet hooger gaat dan het getal? Het woord van Jakob bewijst, dat Ruben leeg is, alles schijnt hoog en sterk en voortreffelijk, maar de innerlijkheid ontbreekt. Is dat overgeërfd op den stam? Want wat is leeger dan het getal? Wij zien het aan de Russen in den oorlog. Wij zien het aan elken stembusstrijd, aan elke massa-overwinning. Het getal is datgene wat „geteld", niet „gewogen" wenscht te worden. Uit Ruben komt geen richter, geen profeet, niemand van naam in Israël.

En het pijnlijkst van alles komt dit uit in het lied van Debora, het oudste en hartstochtelijkste lied van Israël, waarin bezongen wordt de groote strijd en verlossing uit de handen van Jabin, den koning der Kanaänieten en Sisera, zijn veldoverste, een strijd door vrouwen begonnen en voleindigd, maar waarin Ruben niet meedeed. Ruben bleef bij zijn koeien, Ruben

maakte mooie plannen, maar het bleef er bij. Ruben dacht te veel na, maar deed niets. In de inbeeldingen en overdenkingen, om mee te doen, lag nog altijd de schijn, maar de daad bleef leeg. Als het er op aankomt, heeft Ruben z'n koeien te lief, luistert naar dat eigenaardig sirenengezang dier menschen, die de roestige rust liever hebben dan de gezonde overwinning.

Wanhopige gedachte, dat iemand zóó weg kan zakken, met heel het geslacht dat hij voortbrengt!

Geweldige waarschuwing voor ons!

In den Bijbel is een steen wel een langdurige, maar geen schoone herinnering.

De zoutpilaar der vrouw van Lot en de steenen zuil van Absalom.

En nu komt in het boek Jozua eenige malen voor de steen Bohan, zoon van Ruben.

Er zijn hypothesen, dat hier gedacht wordt aan het kind, in bloedschande verkregen bij Bilha.

Wat leeft, is slap.

Wat heenging, is versteend.

En toch!

Als wij ons dat indenken, wat is het dan aandoenlijk heerlijk te lezen in Openbaring 7, dat onder de schare, die niemand tellen kan, ook uit den stam van Ruben twaalfduizend verzegeld zijn en dat zijn naam naast dien van Juda onuitwischbaar genoemd blijft.

Laten velen onzer, die den moed in zichzelf verloren, zich weer eens troost en nieuwe kracht putten uit dat woord van Paulus: Uitverkoren om der vaderen wil!

SIMEON

Simeon is het tegenovergestelde van zijn oudsten broeder. Wanneer Ruben groot, hoog, lichamelijk sterk en hartstochtelijk schijnt, is daar tenslotte geen inhoud in hem en de schijnbare warmte loopt snel af in donkere aardkloven.

Bij Simeon is het geen schijn, maar werkelijkheid. Binnenin hem kookt het en laait het. Bij Simeon geen lange onderzoekingen des harten, maar de korte, snelle, hartstochtelijke daad.

Ruben denkt, maar doet niet.

Simeon doet, maar denkt niet.

Neen, Simeon en Levi, dat zijn broeders! Eens, vertelt ons een oud verhaal, was Dina, hun zuster, heengegaan om de dochteren des lands te bezien en op dien tocht ruw geschonden door een der inwoners van Sichem. Toen hebben Simeon en Levi met list de Sichemieten, die vriendelijk gezind waren en zeer meegaande, met list verzwakt, gedood en de heele stad vernield uit wraak over de ongerechtigheid aan hun zuster bedreven (Gen. 34).

Jakob, hun vader is doodsbenauwd voor zijn kleine troepje, midden tusschen al die vijanden. Zij hebben slechts één antwoord: het kwaad moet gestraft. Jakob wordt door den angst dezer dagen weer tot God gebracht en tot uitzuivering van zijn leven (Gen. 35 : 1—5). De twee gebroeders zijn geestelijk zelfvoldaan. Ze hebben van hun vader niet heel veel gehoord, deze kon zwijgen en had geleerd de dingen innerlijk weg te

werken. Zij waren te hoogmoedig op hun strijd met geestelijke motieven om zijn stille afkeuring te merken. En het gewone leven scheen al deze dingen weggedoezeld te hebben, totdat op zijn sterfbed het woord van den patriarch komt aan de broeders. Zal hij Simeon geven het gulden mysterie dat, van Abraham af, hand in hand is gegaan van hen, die 't met Gods genade dragen konden?

En dan voelt Jakob, dat het beste door hem verworven in een lang en moeizaam leven, staat tegenover den hartstocht dezer beide zonen, tegenover hun daden, tegenover hun leven. Ten eerste: het is geweest geweld (vrs.15) en ten tweede is het uitgebroed in de duistere binnenkameren eener onfrissche ziel (vrs 16*a*); nog eens gezegd: in hun toorn hebben zij de mannen doodgeslagen en in gehuichelde vriendelijkheid eerst hun stierenkracht verlamd. Neen, neen, niet aan dezen zoon de zegen van Abraham, Izak en Jakob! Vervloekt zij hun toorn, want hij is heftig en hunne verbolgenheid, want zij is hard. Ik zal hen verdeelen onder Jakob en zal hen verstrooien onder Israël.

In den oorsprong van Simeon ligt een fout. In den naam ligt het Hebreeuwsche werkwoord „hooren". Toen hij geboren werd, zeide zijn moeder Lea: De Heere heeft gehoord, dat ik gehaat was. Zij heeft gedurende haar zwangerschap van haat geleefd tegen haar zuster. Zij heeft in dien tijd haar eigen ik in medelijden gekoesterd, omdat zij zich gehaat dacht door haar man. Haar zoon Simeon is haar een verkeerde gebedsverhooring, een gebedsverhooring, die haar eigenlijk niets verder brengt (Gen. 29). En die haat, die hartstocht, die geweldige daden zijn voortaan bij haar kind negatief, gedaan om en door het eigen ik, dus onbeteekenend in het Koninkrijk der Hemelen, al

lijken zij ook beïnvloed door een zeker rechtsgevoel.

Rechtsgevoel alleen maakt een mensch niet groot, de zaak is of een mensch wedergeboren is of niet. Jakob is even gekrenkt als Simeon om de daad, aan Dina gedaan, maar hij keert in tot zichzelf en verlaat de gevaarvolle plaats, waar hij zonder God heen was getrokken. Simeon wil wreken en moorden en doet het met list en verraad. Die met het zwaard in de hand Gods wegen gaat, kan geen kwaad. Die daarmede zijn eigen pad bewandelt, verwoest vijand en vriend en zichzelf. Dat is het leege van het onwedergeboren leven.

Is er eenig middel tegen deze kwaal? Eigenaardig om te zien, als wij den gang der zaken en het karakter des mans kennen, dat Jozef van al zijne broederen alleen Simeon bindt en in gevangenschap bewaart, als hij alle anderen tot hun vader doet terugkeeren. Is hartstocht te binden, door dergelijke banden? Alle strengheid, tucht en kerkers op aarde getuigen van een poging en getuigen tegelijk van mislukking. Met uiterlijk geweld wint men het innerlijk geweld niet. Als Mozes (Num. 25) uiterlijke kracht gaat gebruiken tegen slechten hartstocht, treedt juist dan de eenige Simeoniet in den Bijbel op, om openlijk te doen wat niet mag en die Zimri bekoopt zijn verzet met den dood.

Neen, de vader weet het beter hoe in hun geslacht die hartstochtelijke kinderen te redden van het gevaar van den ondergang: ik zal u verdeelen onder Jakob en zal u verstrooien onder Israël.

Die verstrooiïng kan zóó pijnlijk zijn, dat men uitgeschakeld dreigt te worden, niet meer meetelt. Dat is het ergste juist voor die principieele rechtskampioenen. In den zegen van Mozes (Deut. 33) komt Simeon alleen heelemaal niet voor. Dat is hard. Maar

in Richteren 1 lezen wij, dat Simeon als een klein deel, verstrooid onder het grootere Juda, nog lauweren kan behalen.

Niet door Simeon te binden, maar door hun verstrooiden onder u op te nemen; niet door zijn kwade natuur te knevelen, maar door zijn door God geknotte leven onder u te dragen en op te nemen en te gebruiken, blijft Simeon een plaats behouden in het erfdeel des Heeren, dat er des te rijker van wordt.

Een rabbijnsche commentarist Samson Rafaël Hirsch wijdt eenige regelen aan de heerlijkheid, die in dezen schijnbaren vloek van den aartsvader is gelegen: „Toen de Joodsche staat onderging en de natie naar alle luchtstreken verstrooid, werden in deze verstrooiïng overal de zonen van Simeon en Levi gevonden, die kracht, moed, vuur en trots van den Joodschen geest levend hielden".

Volgens een oude overlevering zijn het deze beide stammen, die alsdan het grootste aandeel hebben aan de Joodsche wetenschap, vooral ook als onderwijzers der jeugd.

En dat wijst ons op iets anders. Wij weten het niet zeker, want zijn stam is onvermeld, maar die oude Simeon in het Nieuwe Testament, die heeft geleerd te wachten en de kracht om te blijven leven vindt in den hartstocht der verwachting, is hij misschien een gelouterde zoon uit dien verstrooiden stam? De eerste Simeon doodt de heidenen in zijn toorn, de tweede zingt een lied ter verheerlijking van dien Christus, die is gekomen: een licht tot verlichting der heidenen.

Als dat zoo is, verstaan wij, dat in Openbaring 7 de 12000 van den stam van Simeon niet gemist worden.

LEVI

Simeon en Levi zijn gebroeders, zegt Genesis 49 en daar wordt verder niet afzonderlijk gehandeld over dezen derden patriarch. Maar dat bevredigt niemand, want alles wat wij weten uit de godsdienstige geschiedenis van Israël zegt ons, dat die beiden niet over één kam te scheren zijn.

Moge de vloek van vader Jakob op Simeons karakter hem een oogenblik geheel verbannen hebben uit de rij der stammen, Levi speelt bijna altijd een hoofdrol en zijn verdeeling onder de broeders is bijna geen vloek, maar een groote zegen en veel eer, want hij is de priesterstam in Israël.

Heeft dan de grijze vader op zijn sterfbed verkeerd gezien, of is misschien onze geschiedbeschouwing verkeerd? Wij zouden willen antwoorden: noch het een, noch het ander, maar hier valt tweeërlei op te merken. Ten eerste zijn twee broeders wel gelijk, maar niet gelijkvormig, twee zielen, maar niet stukken papier naar één patroon geknipt. Ten tweede zijn de omstandigheden, waaronder zij leefden zoo verschillend als van planten in een broeibak en in de open lucht.

En daarom, laat ons het kleine verschil in aanleg en het groote verschil in levensomstandigheden eens bezien bij dezelfde groote grondfouten van karakter.

Levi beteekent: aanhankelijkheid (Gen. 29 : 34) en die naam brengt ons weer te binnen de ontroerende worstelingen van zijn moeder bij de geboorte van haar

kinderen. 't Is een tijdperk in haar leven waarin zij haar zuster haat, waarin zij zich veracht voelt door haar man, waarin de zelfzuchtige hartstocht oplaait. Bij Simeon heeft zij haar triumf van haat toegeschreven aan God. Hij heeft verhoord, ik heb een zoon en mijn zuster niet. Bij Levi is dezelfde hartstocht nog aanwezig, maar nu toch wel verzacht door de kreunende vraag om liefde van haar man. In dien naam Levi ligt de liefde, de aanhankelijkheid, die zij zoo hoopt van Jakobs zijde, om dit derde kind dat zij hem gaf.

En nu is het zoo groot, dat er niets verloren gaat; geen muschje, maar ook geen beker koud water. En in de kleine verzachting, den kleinen innerlijken groei van Levi ligt een profetie. Dit kind zal door de wereld gaan met denzelfden egoïstischen hartstocht der moeder, maar ook met dit, dat hij in het groote huwelijk van God en het Israëlietische volk de tusschenpersoon zal zijn, de drager van de verzoening. Wanneer zijn vader sterft, ziet hij nog alleen den moord op de Sichemieten en hij laat Levi verstrooien onder het volk. Maar onder het kruis dezer verstrooiïng schiet onder de kinderen van Levi op de plant Gods.

Men zal als Simeon en Levi gevochten hebben voor het recht, valsch hartstochtelijk, en nu gehaat zijn door de menschen, gevloekt door den vader. Er zijn twee manieren om het te dragen. Men klaagt en jammert over de miskenning der menschen, men blijft trotsch zichzelf hooghouden en verdwijnt voor tijden, zooals Simeon. Men erkent zijn grove fouten, ook in de goede bedoeling en vernedert zich en wordt Priester als Levi.

Alleen wie zijn eigen-ik kan laten vallen is in staat anderen priesterlijk te dragen. Alleen wie zijn eigen

zonden erkend heeft, kan den dienst der verzoening uitrichten.

Maar gaat dat zoo gemakkelijk? Is in den priesterstam de oude zonde zoo spoedig gedood, alleen omdat wij priester zijn geworden?

Integendeel, en om zulks te doen zien, dient het verhaal van Numeri 16. Korach, een Leviet van hoogen huize, is de stoker van een revolutie tegen het gezag van Mozes. Hij heeft er 250 gevonden, die er ook iets tegen hebben en zij komen ronduit aan Mozes zeggen, dat hij niets meer te zeggen heeft dan een ander, dat hij zich aanmatigend verheft onder menschen, die toch allen tot de heilige vergadering des Heeren behooren. Zij zijn Levieten, maar geen priesters, zij hebben den dienst in den tabernakel, maar de hoogste eer niet. Terwijl zij dienen, dat is: „voor anderen zijn" komt het oude „ik" te voorschijn en begeeren ze de eer en de macht, twee dingen, waarvan maar weinigen verstaan, dat ze niet te grijpen zijn, maar groeien moeten als gevolg van ondergang. Mozes, die de verschrikkelijke macht als roeping Gods moeizaam aanvaard heeft en moeizaam draagt, erkent terstond het armzalig gewurm van menschen die voor hun eigen vermeende recht vechten. Hij geeft er niet om, God moet het maar uitmaken. Zij hebben de uitdrukking gebezigd tot Mozes: het is te veel voor u, al dat werk, al die eer. En Mozes kaatst met sarcasme den bal terug: van het weinige, dat zij denken te hebben, den Levietischen dienst, zegt hij: het is te veel voor u, gij zonen van Levi. Mochten de klagende Korachieten in de verschillende baantjes en betrekkingen tegenwoordig dit bedenken: ieder, die het te weinig vindt wat hij heeft, dien is het te veel.

Kortom, God spreekt het oordeel uit: deze Levieten

verdwijnen in den grond, al zijn ze de mannen van den godsdienst, juist zooals Simeon verdween voor een tijd.

Maar Aäron blijft staan, ook hij uit den stam van Levi, omdat hij gehoorzaam kan staan tusschen de levenden en de dooden. Num. 16 : 48.

En Mozes uit denzelfden stam blijft, omdat hij nog goed onrecht kan dragen (Num. 12 : 3). En toch, en toch, ook de zachtmoedigste man kan struikelen, als het bloed van Levi, het wilde hartstochtelijke in hem kookt.

Dat vinden we in den moeilijken zegen van Deuteronomium 33, vol van den heerlijksten lof op dezen patriarch en zijn nakroost. Alleen de wateren van Massa en Meriba worden erin aangehaald uit Num. 20, de eenige plaats, waar Mozes, de Leviet, God vergeet, zichzelf vergeet, zijn roeping vergeet in zijn kokende drift om dat ellendige volk en waar hij uitgeschakeld wordt onder degenen, die Kanaän zullen betreden.

Maar ondanks die verzoeking en straf blijft de zegen: want het was zijn leven geworden alles, alles te vergeten om den dienst van Jehova.

En als later, later de Leeuw uit het geslacht van Juda op den berg der verheerlijking hooren moet van Zijn uitgang, dien hij te Jeruzalem zou volbrengen, dan staat op dien Tabor aan Zijn rechterhand deze zoon van Levi, in zich een zondaar als anderen, maar door genade een, die het van verre gezien en geloofd en omhelsd heeft.

JUDA

Van den schoonen zegen, dien Jakob aan Juda gaf, is het zeer jammer, dat de vertaling zoo moeilijk is, de tekst zoo onzeker.

Vooral de beteekenis van „Silo" is bijna niet vast te stellen en bij alle uitleggers verschillend opgevat. En toch weet ieder, die 't leest, dat de zegeningen hier hun hoogtepunt bereiken, niet achterhaald zelfs door de zonen van Rachel, de vrouw die Jakob het meest heeft liefgehad. Daarom na die andere, sterke, hartstochtelijke mannen dit beginwoord: Juda, gij zijt het! Wij vragen terstond waarom? Wat kan Israël bewegen, om gebogen ten hoofde van het bed, met voorbijgang van eigen voorkeur, het geheimnisvolle kleinood van zijn geslacht, den theocratischen zegen te geven aan Juda? En dan wijzen wij op tweeërlei: zijn moeder, die zich heeft overgegeven en hijzelf, die zich offerde. En nu zullen er menschen zijn, die altijd weer blijven zeggen: wat heeft de voorgeschiedenis van een mensch te maken met zijn karakter, met het verloop van zijn leven? Zulken zullen bezwaarlijk verstaan, dat Jeremia God hoort zeggen: eer ik u formeerde, heb ik u gekend en eer, dat gij uit den schoot voortkwaamt, heb ik u geheiligd. Zij weten niet dat de kracht van den boom is in den ongezienen wortel. Maar die dit wel verstaan uit eigen of anderer geschiedenis, zien met aandoening naar Lea, de moeder van Juda, bij de geboorte van haar kind, als wanneer zij zegt: Ditmaal zal ik den Heere loven! Deze zin is

uiterst gemakkelijk, als alles voor den wind gaat en er is een zekere natuurlijke dankbaarheid, die dan van harte gaarne den Heere wil en zelfs moet loven. Maar 't is heel, heel moeilijk, als de oorzaak van onze ellende, zorg en bitterheid hetzelfde is gebleven en er komt ondanks dit alles in ons op een begeerte: Ik zal den Heere loven. Niet „berusten", niet „het beste hopen of denken"; neen „loven".

Rachel heeft nog juist zooals vroeger het hart van haar man, al haar kinderen hebben Lea en Jakob niet saamgebonden, zooals Lea's ideaal het gehoopt had. Zij heeft liefgehad en getoornd, op wraak gezonnen, gehoopt en geloofd. 't Is alles hetzelfde gebleven. De menschen hebben haar gezegd, dat zij berusten moest maar dat kan niet; daar is zij te hartstochtelijk voor.

Gelukkig ook maar, want wie berusten leert, leert meestal meer „doodgaan" dan afsterven. En toen is het in haar geworden: ik zal den Heere loven, d. i. er dwars tegenin juichen, ondanks alles Hem hulde brengen, Hem zóó zien, dat bij Zijn heerlijkheid ons leed wegvalt. Zooals ieder mensch bij zijn bekeering iets verschrikkelijks ziet, om al wat er in zijn leven gedood kan worden, maar vroolijk tegen den dood inrent en hoog houdt dat vaandel waarop geschreven: ik zal den Heere loven! Die dat geleerd heeft, die zich daartoe kan overwinnen, die weet wat dat beteekent, die heeft het. En dat bekeeringsmoment van de moeder, ziet ze vleesch geworden in Juda, dien ze Godlover durft te noemen. En wie nu ooit vrome ouders of grootouders heeft gehad en zijn eigen leven zondig kent, vindt den oorsprong van zoo menigvuldige genade in de wortelen, die hij niet na kan gaan, maar die hij erkent onder den grond van zijn leven.

Daarom is Juda niet béter dan een ander, integendeel

vertelt Genesis een vrij grof verhaal, dat juist van hem te meer stuit, maar 't is een man, die onbewust en ongekend iets bergt, wat op 'n dag te voorschijn moet komen, als er iets groots gebeurt, zooals een verborgen bron openbarst bij een aardbeving.

Dat geschiedt in Genesis 44. We weten allen hoe Juda borg is gebleven bij zijn vader voor de behouden wederkomst van Benjamin, hoe ze vol angst naar Egypte en vol blijdschap daaruit trekken in het heerlijke gevoel dat alles mee is gevallen en niet alleen Benjamin voorop rijdt in den stoet, maar zelfs Simeon uit de gevangenschap verlost is. Totdat Jozef hen laat achterhalen met de beschuldiging, dat een hunner zijn zilveren beker gestolen heeft, die dan juist in Benjamins zak wordt gevonden. Zij willen allen slaaf blijven in een oogenblik van grootmoedige wanhoop, maar Jozef ontrafelt het koud, wil alleen Benjamin houden en hen allen, nota bene, in vrede laten trekken tot hun vader. En de pijn van die gedachte is de aardbeving, die zijn ziel openrijt tot de plaats waar het zuivere goud van den naam Juda geborgen lag. Van vers 18—34 staat de pleitrede van dezen man, die zich verantwoordelijk weet tegenover den grijzen vader en nu met zijn heele ziel den onderkoning bidt en smeekt slaaf te mogen worden, als de jongeling vrij mag zijn. 't Is een smeeken om eigen verlies, 't is bidden om de genade te mogen óndergaan voor het pand, hem toebetrouwd. Dat is het groote offer van Juda, waardoor Jakob niet één kind terugkreeg, maar twee, wat de aartsvader nooit heeft kunnen vergeten. En als hij straks op zijn sterfbed het geheim van zijn geslacht zal overreiken aan den beste zijner zonen, dan zegt hij tot hem, die zich heeft kunnen offeren: Juda, gij zijt het!

Want het is een sterke leeuw, die zichzelf kan

kwijtraken en 't is een hoog koning, die slaaf wil zijn en 't is een slordig rijk man, die zijn ezelsveulen aan zijn wijnstok bindt, die zoo arm was, dat hij zijn broeder met zichzelf moest koopen en 't willig deed.

In oeroude tijden loopen twee verstoken gulden draden door het geslacht van Abraham, Izak en Jakob. Dat de meerdere den mindere dienen zal; dat het in ondergang gevonden moet worden. Nooit was het geslacht dichter bij het ideaal, dan toen Izak bijna stierf op Moria, dan toen Jakob hinkend over den Jabbok ging, dan toen Jozef verkocht werd naar Egypte, dan toen de Godlover Juda wel slaaf wou zijn.

Want dit geslacht was op de wereld voor de grootsche vertooning, dat God het zou doen en niet wij. En Hij kan het nooit beter doen dan op het ademloos stille en toch van verwachting trillende moment, dat wij offerande zouden willen zijn, gelijk een lam zich zwijgend scheren laat. Is het daarop, dat de stervende patriarch doelt, als hij spreekt dat vreemde woord: dat de macht en de kracht van Juda's stam in belofte niet zal wijken, totdat Hij komt, die haar vervullen zal? Want de stam van Juda is veel op en neer gegaan, hoog en laag, maar toen zij het laagst was gezonken, kwam het rijsje voort uit den afgehouwen tronk van Isaï en op het laagste moment van Silo's leven, als hij stervend zich ten offer bood, is vervuld wat Paulus zong in Filip. II „maar heeft zichzelven vernietigd, de gestaltenis eens dienstknechts aangenomen hebbende, en is den menschen gelijk geworden; en heeft zichzelven vernederd, gehoorzaam geworden zijnde tot den dood, ja den dood des kruises. Daarom heeft hem ook God uitermate verhoogd, en hem eenen naam gegeven welke boven allen naam is; opdat alle tong zoude belijden dat Jezus Christus de Heer is, tot heerlijkheid Gods des Vaders".

DAN

Nu wij beginnen aan de bespreking van dezen vijfden zoon van Jakob, hebben wij te bedenken, dat zoowel hij als zijn drie volgende broeders kinderen zijn van slavinnen, volgens de verhalen van Genesis en dat deze geboorte hun karakteristiek bepaalt. Over de voor ons vreemde wijze, waarop deze patriarch zijn komst in de wereld dankt, kunnen wij hier niet spreken, ieder vindt het zelf in Genesis 30. Wat wij echter dienen vast te houden is tweeërlei.

Ten eerste: dat Dan de zoon is van Jakob en Bilha, de slavin van Rachel, wier absoluut eigendom zij was, in die mate dat haar zoon gold als de zoon van haar meesteres. Hier is een te groot verschil tusschen den vader en de eigenlijke moeder en een tweeslachtige verhouding tusschen wat wettelijk gebruik en wat feitelijke natuur was. Dingen, die zich zullen wreken in de nahistorie.

Ten tweede: dat Dan geboren is door provocatie, d. w. z. dat wij menschen iets met geweld ter wereld roepen, zonder te wachten op Gods tijd, op Gods werk. Hier is een groote fout in het geestelijk leven, een herhaling van wat in ditzelfde geslacht geschiedde bij de geboorte van Ismaël, een bron van ellende en toch niet het eigenlijk-bedoelde. Let wel, zedelijk waren deze dingen in dien tijd waarschijnlijk eer goed dan kwaad, een teeken van liefde, zelfverloochening en verlangen naar een nageslacht. Maar geestelijk is het voor alle eeuwen hetzelfde: ongeduldig Gode Zijn

werk uit de handen nemen en het zelf willen doen, als bruut maakwerk van den mensch, dat ons later dubbel beschaamd doet staan, wanneer wij het heerlijke werk Gods zich rustig zien ontplooien.

Wij meenen, dat deze beide punten uitgedrukt staan in den zegen, dien Israël stervend aan Dan geeft in Genesis 49 : 16, 17 en 18: „Dan zal zijn volk richten, als een der stammen Israëls". In dit woord erkent de vader zijn kind. Wanneer misschien ook een der broeders mocht denken: „werp den zoon der dienstmaagd uit", de vader handhaaft hem en later zijn stam, als een der stammen Israëls, die niet gemist kan worden in de rij. Maar misschien ligt er ook nog in dit woord, dat dit schijnbaar onbeteekenend gedeelte uit de rij te voorschijn zal treden en een oogenblik een eerste plaats zal innemen. Zooals werkelijk gebeurde, toen Simson, de Daniet, Israël richtte twintig jaren. Maar als er ook een figuur in de Schrift is, waarin wij tweespalt zien, dan is het juist Simson. Rechter bij de gratie Gods, maar die zijn leven door zinnelijkheid ziet ondergaan; geroepen om te leiden, maar die zichzelf nooit beheerscht; krachtmensch, die leeuwen doodt; kind, dat met vossen speelt; heldenziel onder een laf volk; kwajongen, die de stadspoorten een berg opdraagt; als man een blinde hartstochtsmensch, als blinde een man, die sterven kan.

Eigenaardig toch, dat een der weinige keeren, dat deze stam optreedt, we terugvinden de verbintenis van een geroepen heilige en een willooze, onbewuste slavin.

Dat tweeslachtige komt nog op andere wijze uit. Bilha is moeder en is het feitelijk, Rachel wil moeder zijn en is het wettelijk. Wat is het nu? Niemand wist het. En op zijn uiteinde ziet vader Jakob dit dubbele,

dat niet te vereenigen is en hij wijst aan in den openlijken, fieren rechter van zijn volk een verborgen neventrek: Dan zal een slang zijn aan den weg, een adderslang nevens het pad, bijtend de verzenen des paards, dat zijn rijder achterover valle. Onder het stof van den weg ligt bewegingloos dagen lang de kleine, machtelooze slang gekronkeld, onzichtbaar voor 't oog. Een ruiter, onverwinbaar op een sterk snel paard! Een felle sprong, een beet onder in de verzenen en de slang heeft diep het gif gespoten en het paard steigert geweldig, nog eens voor 't laatst en de ruiter ligt gebroken in 't zand.

Open kan het niet, dan maar bedekt. Echt gaat het niet, dan maar valsch. Daar is het onzuivere, dat zoo menig menschenleven vertroebelt. Kracht, die niet kan en toch wil, maakt den koninklijken rechter een slang aan den weg en het gevolg van alle slangenwerk is vernietiging, geen opbouwing. Dan in 't Noorden is een der beide plaatsen, waar de schijndienst van Jehova gevierd werd door de koningen van Israël. Weer 't oude: hebben en toch niet bezitten. Jehova en toch de schijndienst van Egypte. En in Richteren 18 staat een verhaal van dezen stam, die begint zich krachtig een weg te willen banen door het leven en eindigt in walgelijken diefstal en sluipmoord tegen menschen, die er niet op verdacht zijn.

De aartsvader eindigt deze spreuk met te zeggen: op Uwe zaligheid wacht ik, Heere, tusschen alle twaalf zegeningen alleen hier.

Dat ellendige vooruitgrijpen van ons menschen, dat zooveel kwaad sticht, zooveel onzuiverheid, zooveel moeite en onheil, dat niet-kunnen-wachten op Gods zegen, op Gods tijd, 't is de zonde en het kruis van Jakobs eigen leven geweest.

Vreeselijk is het om eigen zonden en de gevolgen

te zien in d' eigen kinderen. Niets wat meer drukt. De losgelaten dingen van den geest vliegen onherroepelijk voort. Daar ligt zijn leven achter, daar staat zijn kind voor hem! Zonde, zonde! Zijn kind de kronkelende slang, die in dwazen zelfwil vernietiging bouwt. Hij zelf kon nooit wachten. Grijpen het eerstgeboorterecht, grijpen den vaderzegen, grijpen zijn vee en zijn rijkdom, grijpen zelfs zijn vrouwen en kinderen. En 't gevolg: weinig en zwaar waren de jaren zijns levens! En nu gaat hij sterven!

Maar daar is één lichtpunt. Bij Pniël heeft hij eens God gezien. En tegenover alles grijpt nu de aartsvader terug naar dien God, die hem alles afnam; en als hem alles verlaat, houdt hij met sterke hand dien buit, hoog boven zich uit, voor zich en zijn kind: Op Uw zaligheid wacht ik, Heere! Eindelijk geleerd te wachten. Eindelijk: zaligheid!

Maar waar, midden in de herinnering van zonde, vader Jakob zich ootmoedig doorvecht in dat woord: „op Uw zaligheid wacht ik, Heere", daar mogen wij niet vergeten, dat deze zoon de eenige is, die in Openbaring 7 gemist wordt in de rij der uitverkorenen.

In Ezechiël 48 is de toekomststad genaamd: „de Heere is aldaar" en er staat onder de twaalf poorten, die toegang tot haar geven, nog een poort genoemd naar dezen patriarch.

Maar zijn naam is weg op het einde van het Nieuwe Testament.

't Is een van de huiveringwekkende geheimen der Schrift: „Gij hebt den Geest gelasterd".

De altijddurende halfheid en verleugening en dubbelheid voert tot het eenige absolute — het niets. Is hier de zonde tegen den Heiligen Geest: vrome farizeër en vuile lasteraar, rechter en slang?

In het leven van Simson den Daniet komt maar één schoon woord voor, als hij alles vermorst heeft en blind in de gevangenis maalt:

„En het haar zijns hoofds begon weder te wassen".

Het fijn-mystieke woord, waarmee God een afgesneden zaak doet op de aarde.

NAFTALI

In groote gezinnen is een wonderbare zegen voor hen, die ze met geduldige en liefdevolle oogen beschouwen. Al die verschillende karakters der kinderen, al die kleine en groote fouten, gemengd met goede eigenschappen, waarvan wij ouders bevend de herkomst herkennen, om er ontroerd de leidingen en wegen Gods mede te verstaan! „Vanwaar?" dat is de groote vraag bij de beschouwing van ieder kind en elk mensch, de vraag waaruit wij zelfkennis, menschenkennis, kennis van zonde leeren. „Waartoe?" dat is de groote vraag, waaruit wij Gods bedoeling, Gods verlossing, God Zelf leeren kennen. Tusschen deze beide vragen, die voor zoovelen verborgen blijven, ligt elk menschenleven, ook dat van Jakobs zesden zoon, Naftali. Wij willen den zegen van Israël in Genesis 49 niet als uitgangspunt nemen, omdat die zoo moeilijk vast te stellen is bij dezen zoon; terwijl onze statenvertaling spreekt van „een losgelaten hinde" en „hij geeft schoone woorden" vertaalt een rabbijn, dien ik nalees: „een reesnelle bode" en de Leidsche vertaling spreekt van een „wijduitstrekkende terebint (soort boom), die een schoone kruin naar boven heft".

Wij zullen dezen zegen straks wel noodig hebben, maar willen er niet mee beginnen, evenmin als met het woord van Mozes in Deuteronomium 33, dat meer een aardrijkskundigen, dan een geestelijken zegen inhoudt.

Voor ons doel is belangrijker Genesis 30 : 8, waar,

in de naamgeving van Naftali, wij iets voelen in zake de voorgeschiedenis van een menschenleven, die invloed blijft houden op al het later gebeuren.

Na de geboorte van Dan gaat Rachel voort haren man in hare tent te lokken, weg van haar zuster Lea. Zij doet het op de voor ons eigenaardige wijze, die wij de vorige maal zagen, door haar slavin aan haar man te geven. Persoonlijk lijkt zij voor ons Westersch gevoel nu uitgeschakeld, inderdaad heeft zij volgens Oostersche zienswijze als vorstin van haar tent een triumf behaald, wanneer in haar bijzonderen kring Jakob een zoon ontvangt. Het heeft moeite gekost, de zaak is te intiem om in af te dalen, maar wij verstaan het: „ik heb worstelingen Gods met mijne zuster geworsteld". En als nog een zoon aan den hoogen patriarch wordt geboren in haar tenten, dan juicht zij te meer om dat succes na zoo bangen strijd en zij zegt: „ik heb toch de overhand gehad, ik heb 't toch gewonnen!"

De verzuchting om dezen strijd en de overwinningskreet daarop, zij zijn het teeken, waaronder Naftali geboren werd, zij zijn het merk van zijn karakter en van zijn stam.

Voelen wij, wat deze worstelingen beteekenen, die in het alledaagsche leven van de beide vrouwen zich misschien geuit hebben in kleinigheden, maar die in 't verborgen daarvan ontzaglijke afmetingen aannamen?

Rachel kan ze gerust „worstelingen Gods" noemen. Zij strijdt voor haar recht, ze is toch ook de vrouw van Jakob, zelfs de meest beminde, ja, die door haar eigen vader bedrogen werd met die gehate zuster. Zij strijdt voor haar plaats in de zon van het leven, waaruit ze wreedelijk dreigde verdrongen te worden. Er zijn er zoovelen, die maar tusschen de stallingen blijven

zitten, die Gods water maar over Gods akker laten loopen, die geduldig zijn van luiheid in het wachten op betere tijden, dat ons deze worstelingen Gods goed doen.

En bovendien, wat kennen wij ze niet in ons eigen leven, in slapelooze nachten, in rustelooze dagen, wanneer wij wilden grijpen wat ons toekwam of voorkomen wat dreigde; worstelingen op school om boven anderen iets te zijn; als jongeling om een plaats te veroveren of een meisje; als man voor zijn geld of zijn brood; als vrouw voor 't heil van haar kinderen; als man voor zijn inzichten, voor zijn partij; alles dingen zoo goed en ernstig, dat wij ze met Rachel worstelingen Gods kunnen noemen.

En als dan eindelijk na zenuwslijtend tobben en lichaamverteerend worstelen de victorie komt, dan kunnen wij zoo innig knielen en God danken voor zijn barmhartigheden, en hoog boven de slapers en suffers in het leven roepen wij: ook heb ik de overhand behouden.

Die *willen* worstelen, kunnen ten minste overwinnen.

't Is wel eigenaardig, dat in de twee groote strijdperioden van Israël, onder Barak, den Naftaliet en onder Gideon, deze stam zich boven andere heeft onderscheiden, zoodat, in het lied van Debora, Naftali met name genoemd wordt. De schoonste en rijkste stukken om het prachtige meer van Gennesareth waren zijn loon. En als Salomo de kroon op zijn werk moet zetten en kunst aanbrengen in zijn kostelijken tempel, is Hiram, uit Naftali geboren, zijn man. Daar is een spreekwoord, dat wij ons in deze tijden nog maar eens moeten herinneren: God helpt, die zichzelf helpt. De sterke worstelaars krijgen den prijs van het schoone!

En toch is er een „maar" bij. Hoe komt het toch, dat Jakob op zijn sterfbed die verborgen woorden spreekt: „Naftali is een losgelaten hinde, hij geeft schoone woorden", een spreuk waarvan de bijsmaak eer vloek dan zegen is. Het eerste beeld is meer vluchtig nog dan vlug, het tweede geeft wel het schoone aan, maar 't zijn woorden.

Wanneer wij de oplossing van dit raadsel wenschen, moeten wij de eerstbesproken woorden van Rachel eens omzetten. Waarom zegt zij het niet zoo: „Ik heb zusterlijke worstelingen met mijn God geworsteld"? Maar dat kon deze vrouw niet zeggen. Met God mogen wij worstelen, moeten wij zelfs worstelen om onszelf kwijt te raken, om Hem ons leven te laten maken. Maar Rachel vocht met haar zuster, wat zij noemde een vromen strijd, een worsteling Gods, om zichzelf te handhaven, om haar plaats in de zon. 't Is de wereldsche strijd om het eigen-ik, inplaats van den strijd met God, om dat „ik" kwijt te raken. Jakob wist dat zelf zoo goed uit zijn worstelingen met Ezau en met Laban. Hij overwon, maar de overwinning was vluchtig als een hinde, als een schoon woord zonder meer. En in dien nacht, toen hij met God worstelde om alles, alles over te geven, toen zeide God tot hem: „gij hebt overmocht" en het echte geluk kwam hem tegen als de eeuwige zonne Gods.

Rachel strijdt voor zichzelve en dat wreekt zich op het kind, dat als aardsch succes ter wereld kwam en nu ook aardsch succes blijft zoeken, dat altijd vluchtig is. Jakob heeft het waarschuwend erkend op zijn sterfbed. En Paulus zegt later: En indien iemand strijdt, die wordt niet gekroond, zoo hij niet wettelijk gestreden heeft.

En elders: ik kamp alzoo, niet als de lucht slaande.

Rachel heeft mooi gestreden voor de wereld, maar zondig voor God.

Dat wreekt zich! Hoe komt anders Jesaja dat donkere woord te zeggen, dat in Mattheus 4 wordt aangehaald van „Zebulon en Naftali, Galilea der volkeren, het volk dat in duisternis zat". Het mooiste stuk van Israël, een volk dat geworsteld heeft en toch in duisternis zit. Het geluk werd vluchtig. Maar de ontfermingen Gods zijn groot, want dat volk heeft een groot licht gezien en degenen die zaten in het land en de schaduwe des doods, denzelven is een licht opgegaan. Kapernaüm, Chorazin, Bethsaïda, waar Jezus woonde en werkte, liggen in Naftali. Als ooit de spreuk van Jakob een zegen wordt, dan hier: Naftali heeft schoone woorden. Want Hij sprak als machthebbende. Maar de vluchtige worstelaars voor zichzelf hebben er niets aan en Zijn woord wordt hun een vloek (Matth. 11 : 20 —24). Vreeselijke vloek midden in het uitverkoren volk! Is het woord Gods dan uitgevallen en ontbreekt Naftali onder de uitverkorenen van Openb. 7? O neen! En daarom is er niets heerlijker, dan wat er op dien vloek volgt. Niet voor de wijzen en verstandigen, die het zelf grijpen als Rachel, maar voor de kinderkens. Als we bang zijn om met God te worstelen, Jezus kent Hem als Vader en wil Hem openbaren. Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt en Ik zal u ruste geven. Want wie den last der worsteling met God naast Hem op zich neemt, die merkt dat Hij het juk voor ons draagt.

Niet zelf worstelen. Hem alles laten dragen. Dat juk is zacht, die last is licht.

GAD

Men zou een belangrijke vraag kunnen doen, die Dan en Naftali, maar ook Gad en Aser moet gelden. Deze vraag: Wanneer de voorgeschiedenis van een mensch zoo'n invloed heeft op zijn later karakter en zelfs nageslacht, dan is het toch de moeder, die het ingeboren kind beïnvloedt? En wat hebben dan Rachel en Lea, met al haar zielestrijd, te maken met de kinderen van haar slavinnen? De beantwoording dezer vraag ligt in de eigenaardig oud-Oostersche toestanden, waar de verhouding tusschen meester en slaaf zeer intiem en hartelijk kon zijn, zonder iets te verminderen van de meest volstrekte macht en ondergeschiktheid. Deze dienstmaagden zijn levenslang gebonden aan één persoon, aan één huis en dat bindt zóó, dat zij meeleven en meevoelen elken hartstocht, elke achterafzetting, jaloezie, drift, maar ook elke hoop en zegepraal van haar meesteres. Zien wij zelfs in onze dagen niet dikwijls hoe een oude knecht den concurrent van zijn patroon haat en bijna meer dan deze groeit in elk klein voordeel, inzinkt bij ieder klein verlies?

Maar men houde hierbij in het oog, dat groote gedachten en diepe gewaarwordingen minder worden overgenomen dan sterke passies; dat, hoe wijder de waterkringen, door steenval veroorzaakt, hoe flauwer; dat denken en voelen anders is dan na-denken en na-voelen; dat de vier oudste zonen van Jakob veel scherper belijnd van karakter zijn en veel grooter godsdienstige

idee inhouden dan de vier kinderen der slavinnen, die wij nu behandelen.

Zulks is ook het geval met Gad, den eersten zoon van Zilpa.

Want de kunstgreep van Rachel is door haar zuster nagevolgd, de triumfkreet bij de geboorte van Naftali is in de naburige hut pijnlijk gehoord. Rachels overwinning was zoo gemakkelijk geweest, dus kon ook gemakkelijk nagevolgd worden. En inplaats van zulks te laten als beneden zich, gaat de moeder van Juda, bij wiens geboorte zij het hoogste beleefd had, zich verzadigen aan de hoop, wij zouden haast zeggen de laag-bij-de-grondsche hoop, die een nieuwe geboorte in haar tent haar kon geven.

De naam Gad komt van een Hebreeuwsch werkwoord dat beteekent: scherp, vlug, plotseling in iets dringen; van dien stam komt: een snelle woestijnbende, die onverwacht een bewoond land aanvalt en vandaar dan ook de woordspeling en de zegen uit Genesis 49. En daaruit groeit dan weer de beteekenis: onverwacht geluk, hoop, die als een zonnestraal door plots gescheurde wolken gluurt. Dat woord: „hoop komt" (Genesis 30) is het hoera-geroep der ineens gekeerde krijgskansen.

De groote geestelijke moeielijkheid is hier: hoe komt Lea van Juda tot Gad? Van Juda, dat is de tijd, waarop zij boven alle omstandigheden uit God en Hem alleen kon leven in de vergetelheid der wereldsche dingen.

Tot Gad, dat is de tijd, waarop zij na momenten van verdriet weer een aardsch succes kon boeken door een handig gebruik maken van den vleeschelijken arm.

Hoe komt zij van het loflied in de stilte tot zoo'n kozakken-krijgskreet?

Het antwoord is een wedervraag: hoe geraken wij

menschen allen van het huis des vaders tot zoo diep onder zwijnendraf, dat wij dien willen, maar niet kunnen bereiken? Hoe is het mogelijk, dat wij menschen, aan het Avondmaal met Christus, nog kunnen vragen of we niet meer zijn dan anderen in de genade en een paar uur later in een leugen aan des hoogepriesters slavin hoop op uitredding kunnen vastknoopen? 't Is weer een van die verhalen, waaruit niet onbekeerden, maar juist bekeerden kunnen leeren: „Die staat, zie toe dat hij niet valle". 't Is om op de hoogtepunten van den Mons Tabor te zingen: alle roem is uitgesloten en als wij roemen, het alleen te doen in onze zwakheid. Maar als wij den berg der verheerlijking afkomen, staat meestal onder aan den voet de maanzieke jongeling, het bewijs dat wij een ongeloovig en verkeerd geslacht zijn. We zijn al het geestelijk-heerlijke weer kwijt en als wij ons met een vluggen zet kunnen helpen en roepen mogen: er is weer hoop, dan denken wij klaar te zijn. En als wij dan het pijnlijk-schrille van de tegenstelling bevinden, dan is die hoop geen hoop meer en de eerste vreugde is weg. „Ik ellendig mensch, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?"

Ik danke God, door Jezus Christus, mijnen Heer. En wij zingen van Hem, wiens bitter lijden alles, alles heeft volbracht. Zelfs zoo, dat de terugval nog gemeene gratie blijkt te bevatten. Want na alles wat wij bedachten, lezen wij in Openbaring: „uit het geslacht van Gad waren twaalfduizend verzegeld". Al wordt deze stam in den Bijbel weinig genoemd, wij weten er toch iets van. Zij zijn de krachtigste krijgshelden, die het eerst Kanaän betreden, de andere stammen aanvoeren en door David tot zijn keurbende worden uitgekozen. Die altijd weer goeden moed en nieuwe hoop hebben, zijn het sterkst in den krijg.

En zoo leeft daar, aan de overzijde van de Jordaan, die grensstam van Israël, voortdurend blootgesteld aan de snelle benden der woestijnhorden. Maar zij hebben altijd moed, bieden altijd weerstand, wonen aan den kant, maar blijven Israël.

Als David, vluchtend voor Absalom, gebroken en klein gemaakt door zijn God, aankomt in het gebied van dezen stam, die den levensmoed in Israël vertegenwoordigt, herwint hij de hoop, wint hij den strijd, wint hij het koningschap terug. God weet, dat wij zwakke menschen zijn en willen wij zulks in ootmoed erkennen, dan strooit Hij op onze wegen de duizend dingen, die nieuwe hoop geven, nieuwe kracht. 't Zijn misschien kleinigheden, maar daar staat geschreven, dat een man op de kracht dier eenvoudige spijze ging veertig dagen, tot hij kwam aan den berg Gods, Horeb. Als Paulus de broeders ziet op de Appius-markt, dankte hij God en greep moed. De moed van dezen stam wordt zelfs in zwaarmoedige dagen gegrepen voor het nageslacht. Daarvoor dient het aandoenlijke verhaal van Jozua 22. Wanneer de Gadieten met anderhalven stam, na de verovering van Kanaän, de eigen woonplaatsen over de Jordaan gaan betrekken, richten zij bij die rivier een altaar op. Israël vreest, dat dit eigenmachtige godsdienst is, maar zij verklaren het zoo: Later zullen velen denken, dat de Jordaan de grens is en uw kinderen zullen de onzen niet erkennen. Dan zal dit altaar voor ons aller God het teeken zijn, dat zij tezamen behooren, één volk, één God. Gezegend is Hij, die aan Gad ruimte maakt, zoo zingt Mozes zijn afscheidslied. En wie moed blijft scheppen, al is zijn heele voorhistorie een val, is een uitverkoren vat Gods.

ASER

Die den achtsten zoon van Israël wil kennen in oorspronkelijk karakter en in stameigenaardigheid, hij zoeke verband tusschen de zegeningen en den vloek, die Aser kreeg. Eenerzijds Jakob, die op zijn sterfbed hem zegent met „geen droog brood", met koninklijke lekkernijen en Mozes, die hem noemt: gezegend met zonen, den broederen aangenaam, zijn voet doopend in de olie. En anderzijds Debora, die vol gloed en geestdrift over haar prachtigen oorlog, die Israël verlost, smalend zeide van dezen rijken stam: Aser bleef aan zee zitten, rustig in z'n havens. Niet meedoen in zelfopoffering aan den grooten worstelstrijd van 't geheel, maar zelfgenoegzaam, volkomen tevreden, de veroverde rust genieten.

En wanneer nu zegen en vloek uiterste polen lijken, die niets met elkaar te maken hebben, dan is dat schijn. Integendeel, wij weten een punt, dat op beiden uitloopt, waar beiden hun oorsprong vinden. Dat punt is ook hier weder de naamgeving. Aser beteekent geluk. Het is mij gelukt, ik ben geslaagd, ik heb succes. Het woord komt in den Bijbel veelvuldig voor als: zalig, welgelukzalig in een latere, diepere en geestelijke beteekenis, maar die hier nog niet geldt. Integendeel: het gaat Lea naar den vleeze, zij heeft met een gelijk aantal zonen harer dienstmaagd, Rachels werk overmocht. Als zoodanig is zij gelijk en door de vier oudste zonen ver boven haar zuster uit; haar nawraak is gelukt, zij heeft volkomen succes gehad, zij

vindt zich gelukkig. Hier is niets meer over van die diepe zaligheid, die den tijd van Juda's geboorte kenmerkte, toen zij zalig was in God, buiten alles om. Integendeel, 't heeft met haar innerlijk niets meer te maken, 't gaat uiterlijk voor den wind. Wie deze wereldsche gedachte van geluk zuiver wil proeven, leze den bijzin: „want de dochters zullen mij gelukkig achten"; d. w. z. alle vrouwen zeggen het ook, ze zijn het allen met mij eens. Wie geestelijk geluk heeft, heeft weinigen die 't erkennen, weinigen die 't benijden, weinigen die 't zelfs bemerken of begrijpen. Als alle vrouwen hetzelfde ook *vinden*, moet het een geluk zijn, dat allen *vinden* kunnen, dus tastbaar, wereldsch.

Is dat verkeerd en zondig? Dat kunnen wij nooit zeggen, omdat wij 't ons zelven niet geven, ten slotte geeft God het. Wij weten allen, dat aardsche voorspoed niet het hoogste is, maar daarom behoeft het niet slecht te zijn in zijn oorsprong. Maar vanuit dit punt gaan twee lijnen: Jakob en Mozes kunnen het aardsche geluk zegeningen Gods noemen voor Aser en Debora kan het later een vloek achten voor dienzelfden stam. En nu moeten wij er eens op letten, dat Aser gelegen is aan de kust, ten Noorden van den Karmel tot aan Phoenicië toe, in betrekkelijk laag land, waarin alle beekjes in zee loopen, in het Oosten door bergland beschut tegen woestijnwinden, vochtig door de nabijheid van het groote water, beschermd tegen de meeste vijanden door zijn natuurlijke ligging, een der paradijzen van Kanaän, het weeldeland, wat producten betreft, en bovendien uitnemend gelegen voor handel. Voorwaar, deze eten geen droog brood, zij bebouwen geen drogen grond, zij hebben weelde als van koningen.

Wij zien in deze dingen de liefelijke barmhartig-

heden Gods, die wij allen meer nog voor onze kinderen wenschen dan voor onszelf, waarvan wij blij zijn als anderen, als een volk er zich in verheugt. Armoe kan zoo afstompen, zoo verdorren. God geeft zijn eersten menschen een paradijs, zijn volk een land, overvloeiende van melk en honing. Armoe maakt zoo schriel soms tegen anderen, zoo bitter tegen God. Velen, die 't dragen moeten als een zwaren last en 't niet dragen kunnen als een zwaar kruis. Wie „geluk" in zijn leven kan zien als een zegen Gods en kan maken, dat een vreemde 't ook zoo beschouwt, wie het uit des Vaders hand verwacht en 't in diezelfde hand kan teruggeven als 't moet, wie van rijkdom niet trotsch, niet lui, niet zelfgenoegzaam wordt, die is mede onder den echt Semietischen zegen van vader Jakob aan dit kind, van Mozes aan dezen stam.

Maar als Aser lang rijk is geweest, komt er in Israël een roeping Gods. Het arme volk wordt verdrukt, Jabin en Sisera plunderen het land jaar in jaar uit. Nu op ter verlossing! Nu alles kunnen verlaten, goed, geld, huis, weelde, desnoods het leven! De God, die dit alles gaf, roept! En dan blijft Aser rustig aan zee zitten. Zij hebben er geen last van gehad. Laat een ander voor zichzelf zorgen. In „Brand van Ibsen" komt een ambtenaar voor, die zegt:

„Zeker, ik doe ook mijn plicht,
Maar niet buiten mijn district".

Zoo is Aser geworden door het geld en zoo zal Aser verdwijnen uit het wereldgebeuren, omdat hij Gods roeping kwijt is en zichzelf heeft willen behouden. Daardoor is Aser aan de rijke kust zijn ziel kwijt ge-

raakt en de stam komt nooit, nooit voor in Israëls geschiedenis, behalve in Debora's vloek.

Dat is toch een ontzaglijk oordeel. Lea roept: „mijn geluk", de menschen om haar achten het fortuin, Israëls groote mannen betuigen, dat het een zegen kan zijn en tenslotte blijkt het een zeepbel, waarachter men zijn levenlang geloopen heeft om ten slotte niets te hebben dan ijdele lucht.

Is het daarom dat Jezus zegt: eer gaat een kemel door het oog eener naald, dan een rijke in het Koninkrijk Gods? Wie geluk heeft, maakt er een afgod van en die afgod maakt hem hoogmoedig, d. w. z. hij leunt op niets, hij leeft van waan, van binnen en van buiten is alles weg.

En toch willen wij menschen allen het geluk, dat Lea zocht en Aser vond.

Is het wonder, dat zelfs de arme discipelen bang worden op het woord van Jezus en vragen: wie kan dan zalig worden? En Jezus antwoordt: De dingen, die onmogelijk zijn bij de menschen, zijn mogelijk bij God.

Is dat zoo? God zij dank wel!

In Lucas II komt voor Anna, een profetesse uit den stam van Aser. Zeven jaar lang heeft zij fortuin gehad met haar man. Die is gestorven en sinds heeft zij 63 jaar gewacht, al maar gewacht op zaligheid. Zij hoopt niet als Lea op een kind, dat fortuin heeft, maar op een kind, dat zaligheid brengt. Zij wijkt niet uit den tempel met vasten en bidden, God dienende dag en nacht, als een priesteres van haar stam.

Totdat zij op 'n dag, trillend van blijdschap, hoort het loflied van een oud man: want mijne oogen hebben uwe zaligheid gezien.

En als zij dan toeschouwt, ziet zij het Kind.

Maar arm, arm, arm! Geen fortuin, geen geluk!
En toch, toen heeft die dochter van Aser den Heere beleden en van Hem gesproken tot allen, die de verlossing in Jeruzalem verwachtten.
Bij God zijn alle dingen mogelijk!

ISSASCHAR

Wij hebben de vier oudste zonen van Lea en de vier der slavinnen behandeld, alzoo rest ons het laatste viertal, nog twee van Lea en twee van Rachel. Van die laatsten is Issaschar de oudste en minst belangrijke. In 't eigen leven is hij door niets bekend; alleen zijn vader peilde stervend ook weer dit kind met de diepe verborgen levenswortelen en de openbaar geworden karaktertrekken komen te voorschijn in den stam, die zich naar hem noemt. Het groote verschil tusschen Issaschar en zijn jongsten broeder Zebulon is een wereldverschil. Bij den eerste dacht de moeder „om loon", bij den tweede: „uit genade", bij Issaschar „verdiend", bij Zebulon „geschonken". Lea is altijd godsdienstig; gelukkig doet God in haar leven alle dingen, maar 't verschil ligt hier, dat bij Issaschar God eigenlijk *behoorde* te geven, 't was het loon dat zij verdiend had. Een tijd na deze geboorte staat haar ziel weer in 't teeken der genade. Eerst betaalt God naar recht het verdiende loon en Issaschar komt ter wereld, dan wordt het de uitstorting der vrijmachtige genade en Zebulon wordt geboren. Gad en Aser, die kleine jongens, ziet ze door haar tent kruipen en ze is er blij om, maar zij werden buiten haar om, met opoffering van haar eigen ik geboren. Zou God dat niet zien, zou Hij het niet loonen? Zij is voor 't eerst na jaren weer eens vriendelijk geweest tegen haar zuster, die zelfzuchtige dievegge, en met de betaling van die vriendelijkheid heeft ze eerlijken handel ge-

dreven. 't Is alles goed uitgerekend, alles klopt, zoo hoort het en Issaschar wordt geboren, even aangenaam als een som, die uitkomt, maar even weinig interessant, want het moest zoo; even rustig als verdiend loon, maar ook even weinig zalig, even goed nagekomen als een contract, maar even weinig wonderlijk.

Lea heeft een tijd gehoopt (Gad) op wat oppervlakkig geluk en 't is haar ten deele gevallen (Aser); zij is zelfzuchtig geworden in die lange periode van aardschgezindheid; en als daaronder nu woelt de hartstocht naar het kind, waarvoor zij alles wilde doen en laten, dan krijgt zij medelijden met zichzelve en vindt, dat haar werkelijk iets toekomt, waar zij zich eigenlijk heeft laten trappen als vrouw en moeder. Daar moet toch loon zijn voor zoo grooten arbeid der ziel. God verhoort sommige gebeden zeer scherp en stelt ze voor ons in vleesch en bloed, opdat wij onszelf zouden zien. Wij weten niet of Lea 't zag, maar Jakob wel, toen hij zeide: Issaschar is een sterk gebeende ezel, nederliggende tusschen twee pakken; toen hij zag, dat de rust goed was en het land lustig, boog hij zijn schoft om te dragen en werd een cijnsplichtig dienstman.

't Is alsof wij door deze eigenaardige teekening heenvoelen de rustige positie van den loontrekkenden dienaar, om 't eens even zoo te noemen; die de voordeelen ziet en er de nadeelen van aanvaardt; die met pleizier werkt, want loon verzoet den arbeid; hij ligt tusschen de pakken, die hij gedragen heeft en straks nog dragen moet, te genieten van de rust van 't heden, die hij eerlijk verdiend heeft, als een goedige, knokige ezel, die zijn arbeid wel gewillig wil doen, maar dien men ook niet aan het loon van zijn rust moet komen. Zoo woont Issaschar in het mooie gebied

van de vlakte van Jizreël en wenscht dat rustig te behouden. Daarvoor was uitrekenen noodig. Soms is de vreemde indringer te sterk en zij betalen cijns; soms wordt hij zwakker en zij werpen hem uit. Met Barak gaan zij mee om Jabin te verdrijven; na Isboseths dood zijn zij de eersten, om David als koning te erkennen. Kronieken zegt: zij waren ervaren in het verstand der tijden, om te weten wat Israël doen moest; d. w. z. met hun tijd meegaan, op de hoogte van „wat behoort".

Wie zoo leert te rekenen op het loon, waar hij eerlijk voor gewerkt heeft, dat hij zuiver meent verdiend te hebben, wordt ten slotte een uitgerekend mensch. Al wat hij doet is ergens om. En wilt ge 't omkeeren: die hem koopen wil met loon, heeft den sterken ezel. 't Is jammer, dat wij van de eenige zonen van Issaschar in de Schrift niets afweten, Thola een richter om te behouden, Baësa een koning, die deed wat kwaad was in de oogen des Heeren. De soort kan goed en minder goed zijn, zij is nooit belangwekkend. De man, die om loon werkt, de werkezel-loondienaar wordt ons het best geteekend in de gelijkenis van den oudsten zoon. Hij is niet verloren gegaan, hij heeft geen genade noodig, hij wist wel, dat het Vaderhuis de slechtste plaats nog niet was. Nu goed z'n best doen en dan zien wat hij loskrijgt. Maar 't is tegengevallen: „Zie, ik dien u nu zoovele jaren en heb nooit uw gebod overtreden en gij hebt mij nooit een boksken gegeven om met mijn vrienden vroolijk te zijn." Zou de Vader niet eerlijk zijn? Voor een roekeloozen doorbrenger het gemeste kalf, voor den trouwen werkezel geen bokje! En toch zegt de vader: Kind, *al* het mijne is het uwe! Zou de oplossing niet hier liggen, dat de oudste zoon vroolijk wilde zijn met zijn vrienden, d. i. op eigen

wijze, buiten den Vader om, als zijn verdiend loon, terwijl de jongste zoon blijde was met den Vader om de heerlijkheid en de liefde des Vaders, die hij door genade hervonden had? En zoo zien wij, dat de tevreden ezel, die geniet van de rust, in die rust zooveel tijd heeft om aan zichzelf te denken, dat hij nooit genoeg loon krijgt en ten slotte eindigt als de pruttelende ontevreden oudste zoon.

Eigenaardig, dat vader Jakob de meeste zijner zonen in zichzelf ontdekt. Was hij niet eens de uitgeslepen rekenaar, die voor een schotel linzen loon wilde hebben van eerstgeboorterecht; die een half leven met Laban, Jood als hijzelf, moest konkelen om het loon, en tenslotte zich toch nog rijk zwoegde, om eindelijk weer niets anders vast te houden met ijzeren greep dan dien God, die hem verschenen was toen hij arm was, maar met meer dan afgepast loon.

't Is alsof hij zijn kind wil waarschuwen. Word niet cijnsbaar aan dat loon, dat zoo voor oogen ligt. Men wordt dienende onder tribuut van wat men begeert. Als we toch loon moeten, is het dan niet beter dat te begeeren, wat groot in de hemelen is?

Hoe krijgt men dat? Laat ik 't eens zoo mogen zeggen: door anti-loon te aanvaarden, door het loon achter het kruis te zien. Zalig zijt gij, als de menschen u smaden en vervolgen. Kruis! Verblijdt en verheugt u, want uw loon is groot in de hemelen. Loon!

Ziende op den grooten Leidsman en Voleinder des geloofs, Jezus, dewelke voor de vreugde, die hem voorgesteld was, het kruis heeft verdragen en schande veracht. Kruis!

En is gezeten aan de rechterhand des troons Gods. Loon!

ZEBULON

Deze is de laatste zoon van Lea. En evenals daar bij den laatste van het eerste viertal een groote stijging plaats vindt in de ziel dezer hartstochtelijke vrouw naar God, zoo ook hier.

Als Zebulon geboren wordt, zegt zijn moeder: Nu heeft God mij gezegend met rijken zegen, nu zal mijn man mij eeren.

Geen verdiend loon als bij Issaschar. Maar geschonken genade is het bij Zebulon.

Daardoor is alles anders. Daardoor is blijdschap, die los is van zichzelf. En 't is waarlijk waar, ook al moet Jozef nog geboren worden, uit Rachel, het hart en geestelijk inzicht van Jakob gaan zich neigen naar Lea; die straks de plaats in Machpela naast hem vervullen zal.

Hier is het altijd loerende, met zichzelve bezig zijnde „ik" op den achtergrond gekomen, om juist nu van God te krijgen, wat veel heerlijker is dan wij kunnen maken.

Wij mogen van Lea zeggen: einde goed, al goed. Want de naam van haar laatsten zoon is zonnig. Eerst, wat 'n geluk, daar is loon en ik heb het eerlijk verdiend. Nu, wat een onverdiende genade, ik heb het gevoel, dat zij breeder zal uitvloeien dan ik dacht.

Dat heel eigenaardige verschil is er ook in den zegen van Mozes.

In Deuteronomium 33 : 18 staan deze twee zonen in één adem genoemd: Verheugt u, o Zebulon, over uwen uittocht en Issaschar over uwe tenten.

Oostersche uitdrukking voor: Je leven, je gaan en staan. De Heere zegene uwen ingang en uwen uitgang. En toch, is het toevallig, dat bij Issaschar die ingang, de tenten, het thuiskomen en thuiszijn staat: de rust en het loon na volbrachten arbeid?

En bij Zebulon staat de uitgang, de nieuwe gang in de wereld, de hoop en de moed en de verrassing.

Men gaat biddend en afhankelijk uit, maar wie beladen thuiskomt in de rust, vindt doorgaans, dat hij zelfs het toeval verdiend heeft.

Dergelijk verschil is er ook met Aser. Wat een geluk, ze zullen het allemaal zeggen. Ik heb het.

En hier: God heeft mij, mij begiftigd met goede giften.

Men kan het gelijk uitleggen, maar het verschil is enorm. Later zijn ze ook gelijk, ze liggen beiden aan de zee, Aser doopt zijn voet in de olie, Zebulon zuigt den overvloed der zee.

En toch, als het er op aankomt, is Zebulon een volk dat zijn ziel versmaad heeft ten doode in den grooten verlossingsstrijd van Debora (Richteren 5), terwijl Aser als een oude man blijft zitten in zijn zeehavens, bang om te verliezen, wat hij heeft.

De rijkdom der zee en we kennen de sage van Venetië en van het vrouwenzand bij Stavoren en de sprookjesachtige kathedraal van Veere.

Maar ook het tegenovergestelde: de blijvende historie en het sterke heden van Venetië, Amsterdam en Londen.

Of willen wij 't anders zien. De visschersdorpen met sterke menschen en gezonde kinderen, degelijke armoe en echte godsvrucht.

Als de akkerman ploegt en egt en zaait, is zijn werk geëindigd. God doet alles.

Maar de visscherman kan zelfs het eerste niet eens doen. Zijn God zaait voor hem in den akker der zeeën, dien Hij ploegt met zijn machtigen storm.

Zij kennen het lied der genade: de Heere heeft mij, mij begiftigd.

Maar de zee kan ook gansch anders rijk maken en wij kennen velen, die den dubbelen rijkdom gekend hebben en dikwijls terugzien, achtende de versmaadheid van Christus meerderen rijkdom dan de schatten van Egypte.

Wat beteekent dat toch, dat vreemde van de genade, waar zoovelen zich aan ergeren? Zij achten het week, zoetig, goedig. Zij rekenen gezond, zakelijk: tegenover verdienste staat loon en is er geen verdienste, ransel dan liever met de harde zweep van de wet, dan te spreken over een loon dat niet verdiend is, over de weeheid der genade, waarvan rechts en links denken dat de beteekenis is: 't zal wel terecht komen. Dat strijdt tegen het rechtsgevoel der beteren, ze voelen het zoo: slinger mij liever weg uit het midden van de holligheid des slingers der wet.

Zie eens, onze vaderen spraken over den „staat der genade". 't Is een heele nieuwe andere stand van zaken, waarin men door anderen nooit begrepen wordt en anderen ook niet goed begrijpt. Die daarin leeft, heeft afgerekend met loon, 't is verbeurd; heeft afgerekend met de wet, hij is alreeds weggeslingerd. 't Is als een afgesneden zaak met hem, hij is verloren, zijn gerechtigheid is hem een vies bedelaarspak, dat zoo'n man niet meer dragen wilde en dat allang ligt te vergaan in modder en regen. Ja, ja, ja, zeg maar niets meer, hij gaat niet verloren, maar is al verloren. En hij is doodmoe gaan liggen slapen in ijzigen nacht om te sterven, want hij probeert 't niet meer, nooit meer!

En toen hij sliep, heeft hij gehoord een oud lied in zijn droom, als de stem zijner moeder en wakker geworden zag hij zijn ouderen broeder, Christus, arm als hij, naakt als hij, gekruisigd er bij, gedood als hij, maar die ondanks alles een ding heeft vastgehouden: „den Vader". En Hij draagt hem er heen, als hij niet wil en trekt hem, als hij niet kan en stuwt hem, als hij 't niet begrijpt en tilt hem, als hij niet eens wenscht verlost te worden en eindelijk, eindelijk krijgt hij 't gevoel van een, dien zijn moeder troost. Het bloed van Christus kruipt waar 't niet gaan kan, naar den Vader en Hij laat hem niet los. Zijn er banden des bloeds, die niets te maken hebben met loon en die sterker trekken dan de dood?

Is hij nu beter, braver, sterker dan vroeger? Hij denkt er niet eens aan. Hij wordt erheen gedragen. Soms is hij zelfs moe van gedragen te worden. Maar de oudere Broeder wordt nooit moe van dragen. Hij heeft dit gekregen, dat soms verre wijsjes in hem gaan zingen: Ik ben met Christus gekruist en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij en hetgeen ik nu in het vleesch leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, die mij heeft liefgehad en Zichzelven voor mij overgegeven heeft. En zoo wordt hij gebracht naar 't Vaderhuis, ondanks zichzelf, niet omdat God telkens weer genadig is, maar omdat hij eenmaal Vader is.

Misschien heeft hij ook dit gekregen, maar langzamerhand, dat hij iets makkelijker zwijgen kan, iets lichter vergeven kan, iets eenvoudiger sterven kan. 't Is de moeite ook niet waard, hij is immers toch dood en wordt gedragen, waarheen hij niet wil.

Is het daarom, dat de mannen van de zee stormen durven trotseeren en menschen redden als niemand het durft?

Is het daarom, dat van deze zeelieden gezegd wordt in het lied van Debora: volk, dat zijn ziel versmaad heeft ten doode, omdat zij het eerst en zonder iets te achten, deelnamen aan den strijd tegen Sisera's ijzeren wagens?

Zouden werkelijk de menschen, die niets geworden zijn, daardoor iets makkelijker de grootheid Gods weerspiegelen en zichzelf verliezen? Jakob bij Pniël, Abraham op den Moria, Jozef in den kerker, Mozes in den braambosch, David voor Nathan, de moordenaar aan het kruis, Paulus op den weg naar Damascus; altijd dàn machtig, als zij zwak zijn. Want de eerste seconde, dat de oude mensch met d' eigen gerechtigheid weer te voorschijn springt, is het alsof de groote Drager, Jezus Christus, in de schaduw komt. En al is dit schijnbaar, deze ellendige schijn komt zoo dikwijls ons leven verdonkeren. Als Israël zinkt in de Assyrische ballingschap, verdwijnt zelfs Zebulon, de man door genade gedragen.

Zou de oude vader op zijn sterfbed ook dat voorzien hebben in zijn woord: „En zijne zijde zal zijn naar Sidon"? (Gen. 49 : 13*b*).

Aan een kant de gezonde zee, waarop God den uitgang zegent en zij het risico dragen.

Maar daar is ook een zijde naar Sidon, naar de rust en de veiligheid, naar de inzinking en de verrotting.

Het duurt lang, eer die zijde overheert. In 2 Kron. 30 bij een revival onder Hizkia behoort Zebulon bij de weinige stammen, die meedoen. Wat God geeft, is sterk. En toch als in 722 Salmanassar komt, wordt ook Zebulon weggevaagd. Want Sidon is zwaar.

Maar als in het Nieuwe Verbond de groote Drager zelf komt, dan luidt de tekst op een der eerste bladzijden: Zebulon aan den weg der zee, het volk dat in

duisternis zat, heeft een groot licht gezien en die zaten in het land der schaduwen des doods, dierzelven is een licht opgegaan.

En zalig glimlachend herhaalt de ziener van Patmos, in kostelijke eentonigheid: van Zebulon twaalf duizend verzegeld!

JOZEF

Bij den naam van den elfden patriarch staan wij voor iets geheel nieuws. Rachel heeft voor 't eerst een eigen kind. Wij weten niet of het haar verbijsterd heeft. Daar ligt van haar kant geen gedachte in de naamgeving van Genesis 30. Jozef kan beteekenen: wegnemen en toevoegen, twee tegenovergestelde bedoelingen, die gemakkelijk op eene zaak te vereenigen zijn; de betuiging, dat de smaadheid is weggenomen en de wensch, dat een andere zoon toegevoegd mocht worden; beide weinig ingrijpende gedachten. Dus een naamgeving, die zichzelf opheft in tegenstrijdigheid, of gedwongen geharmoniseerd ook weer zijn beteekenis verliest. Als we dit zien en vooruit weten, dat Jakob den naam van Benjamin bepaald moet veranderen om Rachels bedoeling bij die geboorte, wanneer wij dus zien, dat deze vrouw weinig invloed gehad heeft op naam en karakter harer kinderen, dan komen wij tot de gedachte, dat Jakobs liefde gevallen is op de zeer schoone vrouw, die in geestelijke beteekenis verre de mindere is van hare leelijke zuster Lea! Rachel kan noch hoog, noch diep grijpen!

Hier zien wij dus voor 't eerst den invloed des vaders. Jakob heeft zijn ideaal, het koningskind, willen ontvangen van Rachel, die hij 't meest heeft lief gehad. Terstond na de geboorte van Jozef wordt in hemzelf wakker de man, de vrije, de machtige, de onafhankelijke, die voor 't eerst aan Laban zegt: Laat mij trekken tot mijn plaats en land.

Jozef is van te voren gewild en verwacht door den vader, als de oudste van zijn echte, begeerde vrouw, als de meerdere onder zijn broederen, als degene, die het eerst-geboorterecht en den geheimnisvollen zegen van het geslacht zou wegdragen.

De patriarch heeft den ijzeren wil tegenover Lea en de haren en de macht, om het door te zetten. En als Lea's zonen Jozef met geweld en list uit die plaats dringen, helpt God den patriarch en Jozef krijgt een koningschap in Egypte, grooter dan Jakob gedroomd had.

En toch, en toch, als Jakob op zijn sterfbed ligt en het lang uitgerolde tafereel van het gebeuren achter zich ziet en vooruit het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, dan spreekt hij tot Juda en niet tot Jozef: gij zijt het! Met dien zegen is het ingegaan altijd, tegen het menschelijk begeeren of wat voor oogen is.

Niet Ismaël, maar Izak; niet Ezau, maar Jakob; niet Jozef, maar Juda, en als 't ware om de uitverkiezing te doen eerbiedigen door den onderkoning van Egypte: niet Manasse, maar Ephraïm.

De vrijmachtige verkiezing kan het eerstgeboorterecht breken en wij buigen het hoofd voor dit hoogere recht, dat we zien. Maar zij kan ook het gebogen recht wreken en zich ditmaal stellen aan de zijde der verwaarloosde vrouw, van Lea.

En weer buigen wij het hoofd. In den strijd tusschen Jakob en Lea heeft Lea gewonnen, want haar zoon Juda is de man, die den patriarchalen zegen wegdroeg. En Jakob heeft het toegegeven, als hij Rachel begroef onder het gedenkteeken te Ephrata, maar Lea naast hem in de spelonk van Machpela. Lea, de niet beminde maar wettige vrouw, de moeder van Juda, door God uitverkoren, om drager te zijn van het heilige zaad, boven Jozef, zijn koningskind.

Intusschen, wat is het groot van Jakob om zulks te kunnen zien en het dan volkomen toe te geven, beter en grooter dan Izak, die in den strijd tusschen aartsvader en vader bijna verloren had. Is het daarom, dat Israël zegt in Genesis 49: De zegeningen uws vaders gaan te boven de zegeningen mijner voorvaderen tot aan het einde der eeuwige heuvelen. Bedoelt hij daarmede, dat er steeds stijging mogelijk is en dat bij elke stijging men iets makkelijker kan achterlaten wat beneden is, om het aspect der verre horizonten, der eeuwige heuvelen?

Dit mysterieuse woord zouden wij niet gaarne ten volle begrijpen: „Was het onbegrepene op, dan was het begrijpen uit" (Bolland-Natuur, bl. 19). Alleen het eeuwige is in staat ons wakker te houden. Deze eeuwige heuvelen kunnen wij slechts benaderen en juist in het leven van Jozef. Want al is Juda de grootste, Jozef is ook groot.

Wanneer zijn vader hem in zijn jeugd een purperen kleed, dat is een koningskleed, geeft, droomt Jozef daar koningsdroomen bij en zijn gedachten gaan uit, wijder dan de tenten zijns vaders, want in zijn rijk lijkt het hem niet dwaas, dat zelfs vader en moeder zich voor hem buigen. Haat van anderen rustig te dragen lijkt groot, maar die naïef bijna niet te kennen en rustig ver van 't vaderhuis vijandelijken kring op te zoeken, is grooter. In de slavernij van Potifars huis leunt hij niet op menschengunst, maar veracht ze, al ziende in verre verte. In de gevangenis ziet hij evengoed de eeuwige heuvelen en ze geven hem rust om trouw te zijn in 't kleine en daardoor het vertrouwen te winnen van de grooten der aarde, als ze in nood zijn. Jozef tuurt ver en kan zien over dagen, straks over jaren heen. Als hij koning is, heeft hij den eindpaal zijner

wenschen niet bereikt, hij ziet niets van het heerlijk heden, maar steeds voor zich uit. Niet alleen de vette, ook de magere jaren, ook de heele toekomst van Egypte. Niet alleen de verbetering der broeders, ook hun bekeering, ook hun onbezorgde toekomst in het land zijner schepping. Niet alleen de blijde vervulling der koningsdroomen zijns vaders, ook zijn begrafenis in eigen land op den akker van Efron, den Hethiet. Is Jozef nu aan het eind? Zoo ja, wat is dan het rijkste leven arm, want het komt klaar. Als wij de verst mogelijke streep hebben getrokken in dit leven, zien wij het eind; het is dor, zelfs Gods beste zegeningen. Is Jozef verzadigd aan de armoe der wereld, door al wat hij genoten heeft? Zoo ja, waar zijn dan de eeuwige heuvelen?

Want niet wat wij maken is het leven waard. Wel wat God maakt!

En daarnaar nu te zien, 't zijn de eeuwige heuvelen, die reiken tot verre achter den dood.

Jozef heeft den laatsten tijd zijns levens kunnen spreken met zijnen vader, die God gezien had. En geleerd, dat niet hij, maar Juda de uitverkorene was. Geleerd, dat in dit wonderbaar geslacht altijd de meerdere den mindere dient. Dat kan iemand verdragen, als hij de eeuwige heuvelen maar ziet. Eeuwenlang is het huis van Jozef het grootste, sterkste in Israël, hoog boven Juda uit. Maar de hand van Salmanasser verplettert zijn huis en volk en stam en als alles uit is, is het alleen de afgehouwen tronk van Juda, die nog vruchten voortbrengt. Want het geslacht van Isaï is uit Juda. Is er in de eeuwige heuvelen uiteindelijke ondergang voor Jozef? 't Is alsof er een antwoord is op deze vraag in het Nieuwe Verbond. Israël profeteerde van dezen zoon: hij is een vruchtbare tak aan een fontein.

De tak van Jozef lijkt dood bij gebrek aan water.

Maar Johannes zegt: Hij kwam dan in een stad van Samaria, genaamd Sichar, nabij het stuk land, hetwelk Jakob zijnen zoon Jozef gaf en aldaar was de fontein Jakobs.

En Jezus spreekt daar: het water, dat ik hem geven zal, zal in hem worden tot eene fontein van water, springende tot in het eeuwige leven.

En daar gaat de tak van Jozef weer bloeien, zelfs in het onzuivere Samaria, tot verbazing der discipelen.

Want ook dit volk belijdt: dat deze waarlijk is de Christus, de Zaligmaker der wereld (Joh. 4 : 42).

Dat is de vervulling van de profetie der eeuwige heuvelen!

BENJAMIN

Wij behandelen den laatste nu van Israëls patriarchen. Bij zijn geboorte sterft Rachel, juist als haar bede om nog een zoon, staat verhoord te worden. Een mensch weet niet wat hij wenschen moet. Als deze wensch vervuld wordt, is haar verbittering over eigen smart zoo groot, dat zij het kind, Ben-oni noemt: zoon mijner smart. En daarmee zou Rachel zonder eenige geldige reden levenslang een vloek-naam gegeven hebben aan het kind, waarop zij gehoopt heeft. Nog eens: Rachel is niet diep, zij kan geen naam geven, niet noemen (Gen. 2 : 19, 20). Booze oogenblikken beslissen toch niet, maar lange liefde. Bij Jozef had zij een dubbele bedoeling, zonder waarde, bij haar laatste kind een verkeerde bedoeling. Jakob verandert den naam in Benjamin: zoon van mijn rechterhand: en daarmee heeft feitelijk Rachel afgedaan, wat betreft karakterinvloed en zeggingschap over haar kinderen.

En toch kunnen wij zoo geen afscheid nemen van deze vrouw. Al is zij niet begraven in de spelonk van Machpela, voor haar is een gedenkteeken opgericht. Al heeft men geringe beteekenis, die moeder is geworden in de tenten der aartsvaders, krijgt iets van hun glans. Zoo Hagar, zoo Rachel. Volgens Dr. Kuypers schoone opmerking is zij in Israël geworden: de klagende moeder, maar die vertroost wordt. Zij klaagt, dat zij dood is zonder kinderen en krijgt Jozef. Zij klaagt over dit kind der smarte, maar het wordt een zoon aan de rechterhand van den patriarch, al is hij

de jongste van allen. Zij klaagt te Rama over de wegvoering harer kinderen door de hand van Nebukadnezar (Jeremia 31 : 15). Maar zoo zegt de Heere: Bedwing uwe stem van geween en uwe oogen van tranen; want daar is loon voor uwen arbeid, spreekt de Heere, want zij zullen uit des vijands land wederkeeren; en daar is verwachting voor uwe nakomelingen, spreekt de Heere, want uwe kinderen zullen wederkomen tot hunne landpale.

En tenslotte, als in het Nieuwe Verbond Herodes den kindermoord laat uitvoeren, moet Rachel nog eens haar kinderen beweenen, „omdat zij niet zijn." En dan is meteen daar de verzoening tusschen die beide vrouwen, want Rachel beweent Lea's kinderen. [1]) En weer wordt zij getroost, doordat de groote zoon van Lea niet mee vermoord is, maar terug zal komen uit Egypte, die Zoon, in wien alle kinderen Israëls zalig zullen worden.

Maar waar blijft ook hier, dat Benjamin het kind zijns vaders is, een zoon zijns ouderdoms, voor wien hij gehoopt en gebeden heeft zijn beste rijkdommen. Want Israël is zeer rijk geweest, waar hij voor al zijn kinderen iets en voor drie hunner iets uitnemends had. Voor Juda het diepe volksmysterie, voor Jozef het koningschap, voor Benjamin het zitten op goede plaats, met altijd de primeur van wat Israël heerlijks had, met den Tempelberg en het heilige Jeruzalem, de woonstede Gods onder het volk. Dit komt natuurlijk duidelijk uit in den zegen van Deuteronomium 33, waar Benjamin is de beminde des Heeren; God zal hem den ganschen dag overdekken en tusschen zijn schouderen zal hij wonen. 't Is echter veel minder

---

1) De kinderen van Bethlehem zijn uit Juda, dus nakroost van Lea.

goed te verstaan in den zegen van Jakob zelf, zooals Genesis 49 : 27 dien geeft. Laat ons beginnen dit woord op het voetspoor van sommige rabbijnsche geleerden anders te vertalen.

Niet: „als een wolf", maar „wolf" voorwerp nemen.

Benjamin zal een wolf verscheuren, 's morgens roof eten, 's avonds buit uitdeelen. Jakob eindigt dus niet zijn zegeningen, met den zoon zijner rechterhand uit te schelden, maar de oude herdersvorst, nog eens overziende zijne kudde, sterft rustig in de gedachte, dat de laatste, de kleinste sterk genoeg is om het gevaarlijkste dier te dooden. Benjamin zelfs is sterk genoeg om in het begin des daags zijn buit binnen te halen en heeft 's avonds genoeg over om aan anderen uit te deelen.

En nu weten wij, dat het leelijkste verhaal uit den Bijbel op het eind van het Richterenboek ten koste van Benjamin komt en bijna de verdelging van den stam ten gevolge had. 't Was in den tijd, toen er nog geen koning was in Israël en een iegelijk deed wat goed was in zijn oogen. Maar vergeten wij ook niet, dat het eerste koningschap uit Benjamin geboren werd en Saul heeft één kostelijken dag in zijn leven gehad, als hij Jabes in Gilead redde uit de klauwen van den wolf.

En die goed leest in het IIde Samuelboek kan zien, dat zelfs een man als David een leven lang moet worstelen, eer hij zijn koningschap kan vestigen, nadat de stam van Benjamin daar de eerstelingen van gehad had.

Maar nog sterker is dit: dat als David zijn heerschappij over gansch Israël in handen heeft, hij zijn oude koningsstad Hebron verlaat, om Jeruzalem, in Benjamin gelegen (Josua 18 : 28), als hoofdstad des rijks te kiezen.

En het grootste van alles is het, wanneer diezelfde

koning, uit den stam van Juda, de ark weghaalt uit het huis van Obed-Edom, den Gethiet, en ze brengt in Jeruzalem; wanneer Salomo zijn geweldige rijkdommen, wijsheid en rust besteedt aan het huis Gods, aan den tempel, die dan eeuwen en eeuwen zal blijven het centrale heiligdom van Israël, ja het eenige en uitsluitende punt der Godsvereering. Dat is de grootste ure van Benjamin. Tweemaal wordt de tempel afgebroken, tweemaal herbouwd, want alle liefde van dit wondere Godsvolk gaat uit, meer en meer, naar Jeruzalem, de stad des grooten konings.

Door Jeruzalem wordt de stam van Benjamin gebonden aan de roeping van Juda. En zelfs als van Juda niets meer over is dan de afgehouwen tronk van Isaï, glorieert Benjamin nog in zijn hoofdstad en inwoning Gods. Maar dan komt ook hier de groote strijd tusschen den man en de overlevering, tusschen de spruit uit Juda en het steenen gebouw van Benjamin, tusschen het leven en den dood. Zal Jeruzalem Jezus Christus verwerpen of aannemen? Zal het d' eigen glorie kiezen in de handhaving van wat het heeft, of Gods glorie in wat God geeft? Wij kennen den zwaren strijd en het bittere eind, waarin Jeruzalem roemt tot eigen schade, want voortaan wordt het niet gekend uit den Moria-berg, maar uit den Golgotha-heuvel. Het bloed van Jezus komt over Jeruzalem. Jezus Christus overwint in de opstanding der dooden. Zion is de stad van Ben-oni en Jezus Christus zit ter rechterhand des Vaders.

En toch, de zegen Jakobs houdt nog niet op. Het laatste woord van den verrezen Heiland is: beginnende van Jeruzalem! Nog één kans en in den tempel wordt de naam Christus verkondigd, totdat de taaie strijd, weer ontbrandend, eindigt met den dood van Stefa-

nus, die Gods uitverkiezing van Juda's leeuw hooger stelt dan Benjamins zegen en de heilige plaats. Maar dan gaat het Christendom langzaam de gevaarlijke stad verlaten.

En nog houdt Jakobs zegen niet op!

Want dan is er een man uit den stam van Benjamin, de grootste van het Christendom, Paulus. Hij kent zijn roem, deelachtig te zijn aan Jakobs zegen voor zijn stam. Maar ook, hij heeft het alles schade geacht, opdat hij Christus mocht gewinnen (Fil. III).

En 't is weer een Benjaminiet, die de primeur heeft ook van 't Christendom, die zijn stad prijsgeeft, om de uitnemendheid der kennis van Christus, Zijnen Heere.

Wonderlijk! De begin-historie van den stam is: „Ben-oni", als een arme vrouw op haarzelve ziet en „Benjamin", als de vader op God hoopt.

De eind-historie van den stam, dat een Benjaminiet een scherpe doorn in 't vleesch voelt, als hij naar zich zelf vraagt. Maar vraagt hij naar God, dan hoort hij: mijn kracht wordt in zwakheid volbracht.

Tot het eind van zijn leven strijdt Paulus om Jeruzalem te behouden. En als het zijn dood is, ziet hij, achter de eeuwige heuvelen, het nieuwe Jeruzalem.